ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΤΟΣ ΛΣΤ΄. — 1961 — ΤΕΥΧΟΣ Α΄.
ΙΑΝΟΥΑΡ. - ΦΕΒΡΟΥΑΡ. - ΜΑΡΤΙΟΥ 1961.

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΜΕ ΤΟ ΘΕΙΟΝ

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ μὲ τὸ θεῖον εἶναι ἡ καλὴ βραδυά. Ἀπόψε εἶναι καλὴ βραδυά. Συναντᾶται ὁ παληὸς χρόνος ποὺ προπέμπεται εἰς τὴν αἰωνιότητα μὲ τὸν νέον ὁ ὁποῖος ἔρχεται. Ἀπὸ ποῦ ; Χίλιες ἐνθυμήσεις ἀπόψε καὶ χίλιες λαχτάρες. Ἀκροαζόμεθα καὶ θεαζόμεθα μαγεῖες· μηνύματα ἀπόκοσμα, ἐκστάσεις. Ζῶμεν ἀπόψε μερικὲς στιγμὲς ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ὁποῖες ζούσαμε εἰς τὸν Παράδεισον, πρὶν νὰ ξεπέσωμεν· ὅταν ὁμιλούσαμεν μὲ τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.

Ἡ χαρά μας ἀπόψε εἶναι καὶ πέρα ἀπὸ τοὺς τάφους. Ἀπόψε οἱ νεκροὶ νοιώθουν νὰ ξεπηδοῦν λουλούδια ἀπὸ τοὺς τάφους των. Ἀπόψε νικήθηκε ὁ Θάνατος. «Ἡ ζωὴ εἶναι ἕνας ὕπνος καὶ ὁ θάνατος ἕνα ξύπνημα.» Μᾶς κυβερνᾷ μιὰ δύναμις ἀνώτερη ἀπὸ μᾶς. Μαζύ μας εἶσαι, Κύριε ; Εἶσαι μαζύ μας καὶ εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὸν θάνατον. Αὐτὸ μᾶς φθάνει.

Ἡ χαρά μας ἀπόψε γιατί εἶναι τόσο ζεστή ; Γιατί ὅλοι οἱ δρόμοι τῆς γῆς ἀπόψε βγαίνουν εἰς τὴν καρδιάν μας ; Μέσα μας εἶναι τὸ ἄπειρο. Ἀκροαζόμεθα τὸ ἀνάβρυσμά του. Ἐλύθη τὸ πρόβλημα τῆς ὑπάρξεώς μας. Ἀπόψε ἀντικρύζομεν τὸ θεῖον.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς συναντοῦσε τὸ θεῖον πίσω ἀπὸ τὴν τεκτονικὴν σύλληψιν καὶ ἀπὸ τὶς μορφὲς τῆς τέχνης. Πίσω ἀπὸ κάθε ὡραῖον ἔβλεπε τὴν πάλην τοῦ ἀνθρώπου νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντησίν του εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ κόσμου. Εἰς ἕνα ἄγαλμα, εἰς μίαν εἰκόνα, εἰς ἕνα στίχον πῆρε μορφὴν ἡ

μεγάλη στιγμή τὴν ὁποίαν ἔζησεν ὁ γλύπτης· ὁ ζωγράφος, ὁ ποιητής, ὅταν συνήντησε τὸ θεῖον.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔκαμναν τὶς θρησκευτικές των πεποιθήσεις, τὶς ἐσωτερικές των ἀνησυχίες, μορφές· εἰκόνες· φθόγγους. Μὲ αὐτὰ οἱ δημιουργοὶ ἐξέφραζαν τὴν συνάντησίν των μὲ τὸ θεῖον. Πίσω ἀπὸ τὶς ἐναλλαγὲς τῶν ρυθμῶν καὶ τὶς διαρκῶς ἀνανεούμενες μορφὲς κρύπτονται νέες ἀπαντήσεις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ κόσμου. Κάθε συνομιλία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ θεῖον ἔπαιρνε μορφήν μὲ τὴν ἐνατένισιν τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ἐλυτρώνετο ἀπὸ τοὺς φόβους του καὶ ἀπὸ τὴν μοναξιάν του. Ὁ στίχος τοῦ Ποιητοῦ ἔγινε γέφυρα πρὸς τὸν κόσμον, μέσον νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸ ἄγνωστον μὲ τὸν ἄνθρωπον.

Πορεία ἱερὴ εἶναι ἡ τέχνη· συνάντησις θεϊκή· τρόπος συνομιλίας μὲ τὸ ἄπειρον. Δίνει μορφὴν εἰς τὸ ἀπόλυτον, τὸ ὑποχρεώνει εἰς συνομιλίαν. Τὸ κάμνει πρόσωπον· πρόσωπο ποὺ νὰ στέκεται πλάγι μας, ὅμοιο μὲ μᾶς, ὡσὰν μιὰ εἰκόνα ἰδική μας. Εἰς τὰς πόλεις· ἀγάλματα καὶ ἄνθρωποι ἦσαν ὁ ἕνας πλάγι εἰς τὸν ἄλλον. Ἡ τέχνη ἔγινε μιὰ παγκόσμια γλῶσσα. Ἡ τέχνη ἑνώνει τοὺς ἀνθρώπους

Δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς τί μεγάλο πρᾶγμα· τί μεγάλη εὐτυχία εἶναι νὰ εἶναί τις ἡνωμένος μὲ τοὺς ἄλλους. Τί ἀποκαλύψεις θὰ τοῦ γίνωνται. Ὅλοι αἰσθανόμεθα βαθύτατα τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπίνης ἐπαφῆς. Πρὸς τοῦτο δέον νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς καρδίας. Μεγάλος ἀρχιμουσικὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε καλὰ τὴν μουσικὴν ὅπως λέγει κάποιος κριτικὸς τῆς Τέχνης, βλέπει τὸ γράψιμο τοῦ ἔργου, τὴν τελειότητα τοῦ ὕφους· ζητεῖ νὰ εὕρῃ τὸν δρόμον τὸ μυστικό· τὸ μυστήριον τῆς συνεχείας· καὶ νὰ ἔχῃ ἐπαφὴν τόσον μὲ τοὺς ἐκτελεστὰς τῆς ὀρχήστρας, ὅσον καὶ μὲ τὸ κοινόν. Τότε γιὰ ἕνα λεπτὸ τῆς ὥρας ὑπάρχει«ἡ χάρις» ἡ θεία ἀποκάλυψις. Πόσο ἀξίζει νὰ ζήσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν στιγμήν.

Εἰς τὴν μουσικὴν καθὼς εἰς τὸ θέατρον, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑπάρχῃ ἕνα ζωντανὸν ἐνδιάμεσον· ὁ ἑρμηνευτής. Αὐτὸς ὁλοκληρώνει τὴν δημιουργίαν τοῦ ἔργου· ὅπως εἰς τὴν θρησκείαν ἀπαιτεῖται ὁ ἱερεὺς μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ὅταν λείψῃ τὸ ζωντανὸν ἐνδιάμεσον, ὁ ἑρμηνευτής· ὅπως συμβαίνει μὲ τὴν ἠλεκτρονικὴν μουσικήν· τὸ ἔργον ξεπέφτει. Εἰς τὴν πειραματικὴν μουσικὴν δὲν μπορεῖ νὰ νοιώσῃ κανεὶς τὴν ἀληθινὴν χαρὰν τῆς δημιουργίας· οὔτε τὴν χαρὰν τῆς ἀναδημιουργίας. Ἔχοντες

προσωπικὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἀρχιμουσικόν· τὸν ἑρμηνευτὴν θὰ νοιώσωμεν τὴν ἄμεση καὶ ἐνεργητικὴν γνωριμίαν ἑνὸς μουσικοῦ ἔργου. Ἀντιδόσεις χρειάζονται ὅπως καὶ εἰς τὴν θρησκείαν. Γέφυρα ἀπαιτεῖται, διὰ νὰ περάσωμεν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην. Συναντήσεις. Μηνύματα προσωπικά.

Χρειάζεται ὁ Ποιητής, ὁ Ὑμνογράφος· διὰ νὰ χύσῃ εἰς τὰ ὦτά μας τὴν ἔκστασιν : «Ψυχή μου ψυχή μου ἀνάστα τί καθεύδεις· τὸ τέλος ἐγγίζει, καὶ μέλλεις θορυβεῖσθαι. Ἀνάνηψον, οὖν, ἵνα φείσηταί σου Χριστὸς ὁ Θεός· ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν». «Ἡ αἰθρία πλάταινε τὰ μάτια μας». «Ὁ διάλογος τῶν ποιητῶν μὲ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι πιὸ ἀναγκαῖος καὶ ἀπὸ τὶς ἐπιστῆμες καὶ ἀπὸ τὶς συμφωνίες ἀνάμεσα εἰς τὰ ἔθνη ποὺ μποροῦν νὰ ἀθετηθοῦν» (Καυαζιμόντο).

† Ὁ Πριγκηποννήσων ΔΩΡΟΘΕΟΣ.

† ΜΙΛΗΤΟΥ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ
ΑΡΧΕΙΟΦΥΛΑΚΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΣΙΓΙΛΛΙΑ (*)

ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΩΔΙΞΙ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΦΥΛΑΚΙΟΥ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ.

	ΕΤΟΣ	ΚΩΔΙΞ	ΣΕΛΙΣ
490) Περὶ τῆς δωρεᾶς Γεωργίου Χρυσοβέργη πρὸς τὰ Φιλανθρωπικὰ Καταστήματα.	1893	ΞΓ΄.	168
491) Περὶ τῆς συστάσεως Ἱερατ. Σχολῆς ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Λάμπης καὶ Σφακίων, ἐν Κρήτῃ.	1894	»	225
492) Περὶ ἐπικυρώσεως τῶν δωρεῶν τοῦ Γεωργίου Χρυσοβέργη πρὸς τὰς Κοινότητας Φιλιππουπόλεως καὶ Στενημάχου.	1897	ΞΖ΄.	133
493) Περὶ δωρεᾶς Ἑλένης Ζαρίφη καὶ Στεφάνου Ζαφειροπούλου ὑπὲρ τοῦ ἐνοριακοῦ Παρθεναγωγείου τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ Ὀρθοδόξου Κοινότητος.	1898	ΞΘ΄.	40

*) Συνέχεια ἐκ τῆς 164ης σελ. τοῦ ἔτους ΛΕ΄. (1960).

	ΕΤΟΣ	ΚΩΔΙΞ	ΣΕΛΙΣ
494) Περὶ τῆς δωρεᾶς Ἰ. Σαραφίδου ὑπὲρ τῆς Μ. Σχολῆς καὶ τοῦ Ζωγραφείου Γυμνασίου.	1899	Ο΄.	91
495) Περὶ δωρεᾶς κτημάτων τοῦ Περικλέους Κ. Σαραφίδου εἰς τὰ Φιλανθρωπικὰ Καταστήματα.	1900	ΟΑ΄.	71
496) Περὶ δωρεᾶς Ἑλένης Ζαρίφη καὶ Στεφάνου Ζαφειροπούλου διὰ τὴν οἰκοδομὴν καὶ συντήρησιν τοῦ Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου Σταυροδρομίου (διαρρύθμισις αὐτοῦ)	1903	ΠΟΗ΄.	30
497) Περὶ τῶν ἐν Προύσῃ Εὐγενιδείων Ἐκπαιδευτηρίων (δωρεὰ Εὐσταθίου Εὐγενίδου).	1903	»	34
498) Περὶ δωρεᾶς Χρυσάνθου Παπᾶ Ἀνθίμου ἐν τῇ ἐν Καισαρείᾳ Ἰ. Πατριαρχικῇ καὶ Σταυροπηγιακῇ Μονῇ τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν (πρὸς συντήρησιν τῆς ἐν αὐτῇ Σχολῆς).	1903	»	37
499) Περὶ ἀνακηρύξεως τῆς ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Κίτρους ἐνοριακῆς Ἰ. Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπιλεγομένης τῶν Καννάλων εἰς τὴν Σταυροπηγιακὴν ἀξίαν καὶ τιμήν.	1903	»	42
500) Περὶ ἀνακηρύξεως τῆς ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Κίτρους ἐνοριακῆς Ἰ. Μονῆς τῆς Πέτρας εἰς Σταυροπηγιακήν.	1903	»	45

	ΕΤΟΣ	ΚΩΔΙΞ	ΣΕΛΙΣ
501) Περὶ ἀνακηρύξεως τῆς ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Παραμυθίας ἐνοριακῆς Ἱ. Μονῆς τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπιλεγομένης τοῦ Ραγίου εἰς Σταυροπηγιακήν	1903	ΠΟΗ΄.	47
502) Περὶ προαγωγῆς εἰς Σταυροπήγιον τῆς Ἱ. Μονῆς τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Κυζίκου.	1906	»	54
503) Περὶ προσαρτήσεως τῆς διαχειρίσεως τῶν κτημάτων τῆς ἐν Πριγκήπῳ Ἱ. Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ εἰς τὸ αὐτόθι Ὀρφανοτροφεῖον.	1904	»	56
504) Περὶ τῶν νέων μεγάλων εὐεργεσιῶν τοῦ οἴκου Μαυροκορδάτου πρὸς τὰ Φιλανθρωπικὰ Καταστήματα Ἑπταπυργίου.	1905	»	59
	1906	»	64
	1907	»	71
505) Περὶ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ Ὀρφανοτροφείου τῶν θηλέων Συμεὼν Σινιόσογλου (ἀνίδρυσις).	1906	»	74
506) Περὶ ἀφιερώσεως διαφόρων κτημάτων τοῖς Φιλανθρωπικοῖς Καταστήμασιν ὑπὸ Δημητρίου καὶ Βασιλικῆς Κανάκη.	1906	»	79
507) Περὶ προαγωγῆς εἰς Σταυροπήγιον τῆς ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Πρεσπῶν Ἱ. Μονῆς τοῦ Ὁσίου Ναούμ.	1907	»	85

	ΕΤΟΣ	ΚΩΔΙΞ	ΣΕΛΙΣ
508) Περὶ τῆς εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον Θεραπείων δωρεᾶς Ἑλένης Γ. Ζαρίφη.	1907	ΠΟΗ'.	86
509) Περὶ τῆς χειραφετήσεως τοῦ Ὀρφανοτροφείου τῶν ἀρρένων Πριγκήπου ἀπὸ τῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων.	1907	»	91
510) Περὶ τοῦ κελλιωτικοῦ ζητήματος τοῦ Ἁγίου Ὄρους.	1907	»	95
511) Περὶ τῶν πρὸς τὴν Ἱ. Μονὴν τῶν Βλατέων δωρεῶν τοῦ Σωτηρίου Σπυρίδωνος.	1908	»	105
512) Περὶ τοῦ Χατζοπουλείου Ἀρρεναγωγείου Σαλματομβρουκίου (δωρεὰ τοῦ Ζαχαρίου Χατζοπούλου).	1908	»	112
513) Περὶ τοῦ Οἰκονομικοῦ Συσσιτίου Παντιᾶ Εὐγενίδου (ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ Ἁγίας Τριάδος Σταυροδρομίου).	1907 1916	» »	101 178
514) Περὶ τοῦ ἐν τοῖς Φιλανθρωπικοῖς Καταστήμασι Χρυσανθείου ἀκτινοθεραπείας.	1908	»	121
515) Περὶ τοῦ Παρεκκλησίου τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου τῆς Ἱ. Μονῆς Περιστεριῶτα.	1909	»	125
516) Περὶ τῆς πρὸς τὰ Φιλανθρωπικὰ Καταστήματα δωρεᾶς τῶν κληρονόμων τῆς Ἑλένης Γ. Ζαρίφη.	1910	»	129

Η ΕΠΙΕΙΚΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΕΝ ΤΗι ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙ (*)

Ἡ νομικὴ ἀντίληψις τῆς θείας δικαιοσύνης ἡ χαρακτηρίζουσα τὸν ἀρχαῖον Ἰουδαϊσμόν δυσκόλως δύναται νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν συγκαταβατικότητα αὐτήν. Ἀντίληψις ἡ ὁποία ἐπηρέασε καὶ μερικοὺς μεταγενεστέρους ἄκρως αὐστηροὺς Διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων. Ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου συντρώγει μετὰ ἁμαρτωλῶν· ἰδοὺ τὸ κατηγορητήριόν των. Τοῦτο ἦτο ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν θείαν ἀξιοπρέπειαν! Οἱ Ἰουδαῖοι τῶν χρόνων τοῦ Ἰησοῦ ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸ τιμωρὸν τοῦ Θεοῦ (Ἱερ. λδ΄ ΙΙ· Ψαλ. ξα΄· 13, Παρ. κδ΄ 12)· δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συμβιβάσουν τὴν συγκαταβατικότητα τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἁμαρτωλούς.

Λέγοντες ταῦτα βεβαίως δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ ἄφεσις ἐδίδετο παλαιότερον εὐκόλως καὶ ὅτι πρέπει νὰ δίδεται εὐκόλως. Ἡ σωτηρία κατὰ Χρυσόστομον, δὲν εἶναι μονόπλευρος ὑπόθεσις περιοριζομένη εἰς μόνην τὴν παροχὴν τοῦ ἐλέους. Εἶναι ἔργον διμερές· ἀπαιτοῦν καὶ τὴν συνεργασίαν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς νεκρώσεως τῶν παλαιῶν παθῶν. Ἰδέαν τὴν ὁποίαν ἀργότερον Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς ἀνέπτυξεν εὐρύτερον διὰ τῆς ἐμφατικῆς προτάσεως· ὅτι ἡ τελεία συγχώρησις στηρίζεται καὶ προϋποθέτει τὴν κατασίγησιν τοῦ σαρκικοῦ στοιχείου ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τὴν ὑποδούλωσιν τῶν παθῶν, τὴν «ἀπάθειαν» : «Ἀπάθεια δὲ ἐξάλειψις ἁμαρτίας».44)

Εἶναι ἐννοεῖται, ἀδύνατον νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν βαθεῖαν συμπάθειαν τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου ἄνευ βαθείας μελέτης τοῦ δράματος τῶν πεπτωκότων. Κατ᾽ αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ἐξαντλήσῃ πᾶν μέσον πρὸς ἀνέλκυσιν τοῦ ναυαγήσαντος ὑπὸ τῆς θυέλλης τῆς ἁμαρτίας. Πιστὸς μαθητὴς τοῦ Ἐλεήμονος Χριστοῦ, οὐδεμίαν εὐκαιρίαν παραλείπει διαβεβαιώσεως ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ κατ᾽ ἐξοχὴν Ἰατρεῖον καὶ τὸ Σωσίβιον. Μακρὰν ἡ ἀπόγνωσις καὶ ὁ ὑπερτονισμὸς τῶν πεπραγμένων. Μόνον ὁ Σατανᾶς εἰσηγεῖται τοιαύτας ἀποθαρρυντικὰς σκέψεις καὶ τοῦτο διὰ ν᾽ ἀπομα-

---

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ Δ΄ τεύχους 1960, σελ. 408.

44) Βιβλίον Ἀσκητικὸν 44.

κρύνῃ ἀπὸ τὴν μετάνοιαν. Ἡ ἀπελπισία ἐμπνευστὴν ἔχει τὸν αἰώνιον ἐχθρὸν τῆς ψυχῆς μας :

> «Τοὺς μὲν δι᾽ ἁμαρτημάτων, τοὺς δὲ διὰ μετανοίας ἀπόλλυσιν ὁ Σατανᾶς, τούτους δὲ ἑτέρῳ τρόπῳ πάλιν, τῷ μηδὲν ἀπὸ μετανοίας ἀφεῖναι καρποῦσθαι... Καλὸν μὲν καὶ τοῦτο ὃ πράττετε νῦν, νηστεία καὶ χαμευνία καὶ σποδός. Ἀλλ᾽ ὅταν τὰ ἄλλα μὴ προσῇ τούτῳ οὐδὲν ὄφελος» 45).

Ἡ Ἐπιείκεια συνέχεια τῆς θείας συγκαταβάσεως.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸν κόσμον φαίνεται ἀπὸ τὴν ἄπειρον συγκατάβασιν καὶ «κένωσιν», ὅπως λέγει ὁ Ἀπ. Παῦλος. Ἡ συγκατάβασις αὐτὴ χαρακτηρίζεται ὡς μία προσαρμογὴ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, ὡς ταπείνωσις ἀπροσμέτρητος, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἰλιγγιᾷ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. Τοιαύτην ἀκριβῶς πρὸς τὸ θεῖον πρότυπον κηρύττει καὶ ἐφαρμόζει ὁ ἱ. Χρυσόστομος εἰς τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς διαφόρους ἁμαρτωλούς. Ὡς σοφὸς ἰατρὸς προσαρμόζει τὴν συνταγὴν συμφώνως πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦς. Παρὰ τὴν προσωπικήν του ἁγιότητα καὶ τὴν ἔκπαγλαν ἠθικὴν ὑπεροχὴν ἔναντι τῶν ἄλλων, δὲν παύει νὰ παραμένῃ ἄνθρωπος μεταξὺ κοινῶν ἀνθρώπων, μὲ καταπληκτικὴν κατανόησιν καὶ συναίσθησιν τῶν χρόνων καὶ τῶν περιστάσεων.

Δὲν ἀποφεύγει νὰ συναναστρέφεται τὰ πλήθη. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἱερῶν συνάξεων, τὸν βλέπομεν νὰ συζητῇ μὲ ἁπλότητα καὶ οἰκειότητα μετ᾽ αὐτῶν. Δὲν λαμβάνει ὕφος ὑπεροπτικὸν καὶ διστακτικόν, ὡς ἐκ τῆς πατριαρχικῆς του θέσεως. Τοὺς ὁμιλεῖ ὡς ἀδελφός. Κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον κερδίζει τὴν ἐμπιστοσύνην των καὶ συγχρόνως κερδίζει τὴν ψυχήν των. Καὶ αὐτοὶ τότε τὸν αἰσθάνονται, γοητεύονται ἀπὸ τὴν πατρικὴν ἀκτινοβολίαν καὶ τὸν καταλαβαίνουν.

Καὶ τὸν ἀποκρουστικώτερον ἁμαρτωλὸν προσβλέπει μετὰ συμπαθείας. Οὐδενὸς τὴν μετάνοιαν βλέπει καθυστερημένην ἢ ἐκπρόθεσμον. Αἱ πύλαι τοῦ Οὐρανοῦ εἶναι δι᾽ ὅλους ἀνοικταί. Πῶς λοιπὸν ἡ πύλη τῆς Ἐκκλησίας θὰ περιορισθῇ καὶ θὰ περιορίσῃ τὴν ἄφεσιν ; Οὐδεὶς δύναται

45) Ὁμιλ. 15 εἰς β´ Κορινθ. Ε. Π. Migne 61, 425.

ν' ἀποκλείση οὐδένα τῆς Θείας συγγνώμης καὶ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, μὲ βαρείας ἀπειλὰς καὶ ἀσπλάγχνους φοβερισμοὺς περιάγων αὐτὸν εἰς ἀπόγνωσιν. Ὁμιλῶν περὶ τῆς ὁσίας Πελαγίας, τῆς πρώην πόρνης, κατὰ τὸν συναξαριστὴν τῆς 8ης Ὀκτωβρίου, προσφέρει τὰ ἑξῆς παρήγορα μηνύματα, ἐπίκαιρα διὰ πᾶσαν ἐποχήν :

> «Μηδεὶς, κἂν εἰς ἔσχατον κατενεχθῇ κακίας, ἀπογινωσκέτω τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολήν. Ράδιον γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν βαράθρων τῆς πονηρίας ἀνενέγκειν καὶ ἀγγελικὸν ἐπιδείξασθαι βίον. Οὐκ ἠκούσατε πῶς ἐκείνη ἡ πόρνη ἡ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ, λέγω πόλει, (ἡ Πελαγία δηλαδή), πάντας ἀπέκρυψεν ἐν εὐλαβείᾳ ; Βουληθεῖσα γὰρ καὶ μεταβληθεῖσα καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν ἐπισπασαμένη, κατεφρόνησε τῶν παρόντων ἁπάντων καὶ ρίψασα τοῦ διαβόλου τὰς μαγγανείας, πρὸς οὐρανὸν ἀνέδραμεν».

Τὸ κύριον ἐπιχείρημα τοῦ Χρυσοστόμου περὶ ἐπιεικεστέρας μεταχειρίσεως τῶν ἁμαρτωλῶν στηρίζεται καὶ εἰς τὸ ὅτι ἡ θεία οἰκονομία πάντοτε συγκαταβαίνει. Πρῶτος κατῆλθεν ὁ Οὐρανὸς διὰ νὰ ἐγείρῃ τὸν πεσόντα ἄνθρωπον. Καὶ τοῦτο ἀφῆκεν ὡς ὑπογραμμὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Του ὅπως πάντοτε συγκαταβαίνουν εἰς τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀνθρώπων, ἵνα οἱ λειτουργοί της δείξουν ὅτι συνεχίζουν τὸ ἔργον ὅπερ Ἐκεῖνος ἤρχισε καὶ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ μὴ ἀλλοιώσουν. Ἄνευ τῆς τοιαύτης ἀγάπης ὁ κόσμος θὰ χάσῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνορθώσεως καὶ τὸν λόγον τῶν πνευματικῶν του ἀγωνισμάτων ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ..

Ὑπεράνω ὅλων ἵσταται ὡς πυραμὶς ἡ φιλανθρωπία ὑπερνικῶσα κάθε ἁμαρτίαν τολμηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Ἡ τοιαύτη θέσις τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου τονίζοντος ὑπὲρ δύναμιν τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ ἀνταποκρίνεται πληρέστατα εἰς τὴν ψυχολογικὴν θέσιν τοῦ ἐνόχου, ὅστις πιεζόμενος ὑπὸ τὸ βάρος τῆς συνειδήσεως ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς κοινῆς περιφρονήσεως, ζητεῖ ἔλεος καὶ κατανόησιν. Ἡ ἀγάπη ἀποτελεῖ τὸ βαθύτερον αἴτημα τοῦ δυστυχοῦς ἁμαρτωλοῦ. Ἀναζητεῖ τὴν ἀγάπην οὐχὶ ὡς τετριμμένον καὶ ἐξανεμιζόμενον συναίσθημα. Τὴν ἀγάπην οὐχὶ ὡς ἐπιφανειακὴν καὶ εὔθραυστον φιλοφρόνησιν. Τὴν ἀγάπην οὐχὶ ὡς ἕνα ἀποστεωμένον τύπον καὶ προσωρινὸν ἀνακουφιστικὸν ἔμπλαστρον ζητοῦν προσωρινῶς νὰ καταπραΰνῃ τὸν ἀφόρητον πόνον καὶ τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ὡς πατρικὴν κατανόησιν, ὡς συμπόνοιαν, ὡς πραγματικὴν ἐπιείκειαν, ὡς ἠθικὴν δύναμιν βαστάζουσαν τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων, ὡς

πλήρη καὶ ἀπὸ καρδίας ἐξάλειψιν τῶν ἀνομημάτων. Αὐτὴν τὴν ἀγάπην ἐπιζητεῖ ὁ ἁμαρτήσας μὲ τὸ ζωογόνον βάθος καὶ τὸ ἡλιόλουστον ὕψος.

Τοιαύτην ὅμως ἀγάπην, κατὰ τὸ Χρυσοστομικὸν κήρυγμα, μόνον εἰς τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστιανισμοῦ θὰ τὴν συναντήσῃ ὁ μετανοῶν. Ὁ προφήτης Δαβίδ, βαθὺς γνώστης τῆς ἀνθρωπίνης ἀσταθείας καὶ ρευστότητος ἀρνεῖται τὴν εἰλικρίνειαν τῶν αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας καὶ μὲ πικρίαν ἀναφωνεῖ : «ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης». Οἱ ἄνθρωποι ὑπολογίζουν, μνησικακοῦν, ἐνθυμοῦνται τὴν προσβολὴν καὶ τὴν ἀδικίαν, συχνάκις δὲν ἀνέχονται τὰς ἀδυναμίας τῶν συνανθρώπων των, κουράζονται ἀπὸ τὰς ἠθικάς των ἀτελείας, βδελύσσονται τὰς πληγάς των, εἶναι ἑτοιμότεροι εἰς τὸ νὰ ρίψουν τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος παρὰ νὰ συγχωρήσουν ἐκ κέντρου καρδίας καὶ διὰ παντὸς τὸν πταίστην. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀγαποῦν, ἡ ἀγάπη των δὲν ἔχει τὴν δύναμιν ἐκείνην, ἡ ὁποία θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀποτροπὴν τῶν διαφόρων συμφορῶν ἀπὸ τῶν προσφιλῶν των καὶ τὴν παροχὴν εἰς αὐτοὺς τῆς ἀπολυτρώσεως. Ἡ ἀνθρωπίνη ἀγάπη εἶναι συμβατική. Ὁμοιάζει μὲ τὸ τεχνητὸν ἄνθος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν χρωματισμόν, τὸ μέγεθος, τὰς ἀναλογίας τοῦ στελέχους συγγενεύει τοσοῦτον μὲ τὸ φυσικὸν ἄνθος. Πλὴν δὲν ἀναδίδει τὸ ἄρωμα τοῦ φυσικοῦ ἄνθους, διότι δὲν ἔχει τὰς ρίζας του ἐντὸς τοῦ ζωογόνου ἐδάφους.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ποθουμένην ἀγάπην τὴν παρέχει εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν μεγαλοψύχως ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς μόνον ἀγαπᾷ, καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγάπη καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον εὐτυχῆ καὶ τοῦ δωρίζει τὴν συγχώρησιν. Ὁ εὐσεβὴς παρατηρητής, ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν οὐσίαν τῆς ἀφέσεως ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Ἐξομολογήσεως καὶ δι' αὐτὸ δὲν παραμένει εἰς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ὑλικὴν αὐτοῦ μορφήν, ἀλλ' ὑπεισέρχεται εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ καὶ ἀνιχνεύει τὴν πνευματικήν του πλοκὴν καὶ τὸν ψυχολογικὸν ἀντίκτυπον ἐπὶ τοῦ πεσμένου ἠθικοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, εὐκόλως θὰ διαπιστώσῃ εἰς τὸν ἀνορθωτικὸν αὐτὸν θεσμὸν τῆς Ἐκκλησίας ὅλον τὸ οὐράνιον μεγαλεῖον τῆς νοσταλγικῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ τόνος αὐτὸς τῆς ἀκενώτου θείας ἀγάπης κυριαρχεῖ εἰς πολλὰς ὁμιλίας τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου. Καὶ ἐκ ταύτης ἐκκινῶν ἱκετεύει τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὅπως μὴ περιέλθουν εἰς ἀπόγνωσιν, ἀλλὰ μετανοήσουν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐπωφεληθοῦν τῆς συγχωρήσεως. Μέσα εἰς τὴν ρυπαρὰν καρδίαν τοῦ εὐτελοῦς ἁμαρτωλοῦ θέλει καὶ ζητεῖ νὰ στήσῃ τὸν θρόνον του ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης. Ἀρκεῖ ἡ καρδία νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ θείου Ἐ-

πισκέπτου μὲ ὅλην τὴν εἰλικρινῆ ἀθλιότητα. Διότι δὲν ἀπεχθάνεται τὴν ρυπαρότητα ὁ Θεός. Μισεῖ ὅμως τὴν ὑποκρισίαν. Τοσοῦτον ἐνθουσιάζεται ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὁμιλῶν ὁ ἱ. Πατήρ, ἀπὸ σοβαρὸν κήρυκα τοῦ ἄμβωνος· μεταβάλλεται εἰς λυρικὸν ποιητὴν καὶ φλογερὸν ψάλτην, ὁ ὁποῖος προτιμᾷ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο νὰ ὑμνήσῃ τὸ ὕψος καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς θείας καλωσύνης.

Ὁ τόνος τῆς θείας εὐσπλαγχνίας ὁ ὁποῖος πνίγει τὸν χρυσορρήμονα εἰς στιγμὰς ὁμιλητικῆς ἐξάρσεως, ἡ ἄπονος μετάνοια τὴν ὁποίαν μὲ τόσον λυρισμὸν ψάλλει, δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθοῦν ὡς ἁπλᾶ ρητορικὰ σχήματα καὶ ἐκρήξεις θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ πίστις του ἡ σταθερά· τὸ καθημερινόν του βίωμα. Βλέπων τὴν Ἀντιόχειαν, πόλιν τότε ἐκ 200 χιλιάδων κατοίκων· ἐκ τῶν ὁποίων μόνον αἱ 100 χιλιάδες Χριστιανοί, δὲν θέλει νὰ προσφέρῃ ἕνα ἀδυσώπητον· ἀμείλικτον καὶ ἀνεφάρμοστον χριστιανισμὸν διὰ τὰ πλήθη. Θέλει μὲ τὸ κήρυγμα τῆς ἀγάπης νὰ ἑλκύσῃ τοὺς διστακτικοὺς καὶ τοὺς μακρὰν ἱσταμένους. Μὲ πόνον ψυχῆς διαπιστώνει ὅτι πλεῖστοι προτιμοῦν τὰ ἱπποδρόμια, τὰ θέατρα καὶ τὰς ἀνατολικὰς ψυχαγωγίας· προσερχόμενοι μόνον τὸ Πάσχα εἰς τὴν Λειτουργίαν. Πῶς νὰ πείσῃ τοὺς τοιούτους χλιαρούς ; Ἐκκλησιάζονται· χωρὶς νὰ κοινωνοῦν· Αὐτὸ εἶναι τὸ παράπονόν του· ὅπως ἀκριβῶς τὸ πλεῖστον ἡμῶν τῶν συγχρόνων. Βλέπει τὰ ζιζάνια περισσότερα εἰς τὸν ἀγρὸν νὰ συμπνίγουν τὸν ἀραιὸν σίτον. Εἶναι πρακτικὸς ποιμήν. Δὲν ἐφαρμόζει τακτικὴν ἡ ὁποία θὰ ἐπεβάλλετο μόνον εἰς νωπὰς ἱεραποστολικὰς περιοχάς.

Διὰ νὰ προλάβῃ δὲ παρανόησιν τῆς συχνῆς ὑπ' αὐτοῦ μνείας τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ· θέτει ὡρισμένους ἐπεξηγηματικοὺς ὅρους τῆς ἀφέσεως, οἱ ὁποῖοι δίδουν τὸ ὀρθὸν μέτρον. Καὶ φαίνεται, ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἀκροατῶν του ὑπερετόνιζαν τὴν θ. μακροθυμίαν· προβαίνοντες εἰς καταχρήσεις καὶ ἄλλας ἀσχημίας :

> «Τοῦτο γὰρ τὸ περιφερόμενον· ὅτι χρηστὸς καὶ μακρόθυμος ὢν ὁ Θεὸς οὐκ ἀπαιτεῖ δίκην, ἂν εἴπῃς· οὐδὲν ἄλλο λέγεις· ἢ τὴν τῆς τιμωρίας ἐπίτασιν. Τὴν γὰρ χρηστότητα ὁ Θεὸς ἐπιδείκνυται· ἵνα ἀπαλλαγῇς ἁμαρτημάτων, οὐχ' ἵνα προσθῇς. ἂν τοίνυν τοῦτο μὴ ποιῇς φοβερωτέρα ἡ δίκη. Διὸ μάλιστα ἁμαρτάνειν οὐ χρή· ἐπειδὴ μακρόθυμος ὁ Θεός· οὐδὲ τὴν εὐεργεσίαν ὑπόθεσιν ἀγνωμοσύνης ποιεῖσθαι. εἰ γὰρ μακρόθυμος· καὶ κολάζει πάντως» (Ὁμιλ. 6 εἰς Ρωμ.).

Ὅτι χωλαίνουν αἱ θεωρίαι, αἱ τόσον ἐξαρθεῖσαι ἄλλοτε καὶ νῦν· εἴτε διὰ τὸ ἀκαταλόγιστον τῶν ἁμαρτανόντων, εἴτε ἐν ὀνόματι τῆς ἀγάπης καὶ ὅτι ἀπογυμνοῦν τὸ στοιχεῖον τῆς ἐνοχῆς καὶ τῆς προσωπικῆς εὐθύνης ἀπὸ πᾶσαν πρᾶξιν· φαίνεται ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὅπου μία στοιχειώδης δικαιοσύνη ἐνδείκνυται. Οὐδεὶς θ' ἀρνηθῇ· ὅτι ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐπιεικείας παρορᾷ τελείως τὰς ἀπαιτήσεις τῆς θείας δικαιοσύνης. Ἀπογυμνώνει λεληθότως τὴν οἵαν φύσιν ἔχει ἡ ἁμαρτία· καταντᾷ νὰ μεταβάλῃ τὴν ἁμαρτίαν ἀπὸ ἀξιόποινον εἰς βλαβερὰν καὶ ἀζήμιον περιπέτειαν, ὑποστρέφουσα ἀνεπαισθήτως τὴν γνώμην, ὅτι ἔπαθλα ἔχει οὐχὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἠθικὴ βίωσις, ἀλλὰ ἡ φαυλότης καὶ ἡ κακία. Ὀρθοτέρα εἶναι ἡ ἐπιβολὴ τῶν ἐπιτιμίων γινομένη ἐκ συγκράσεως τῆς αὐστηρότητος τοῦ δικαίου μετὰ τῆς φιλανθρωπίας ἐν τῷ προσήκοντι μέτρῳ· οὐχὶ συγκαλύπτουσα τὰ ἀσυγκάλυπτα ἀλλὰ σωφρονίζουσα τὸν πταίστην· καὶ φρονιματίζουσα τοὺς δοκοῦντας ἑστάναι.

Τὰ φάρμακα καὶ ἡ θεραπευτικὴ τῆς ψυχῆς.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ θεραπευτικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐπιτιμίων, ἰδιαιτέραν βαρύτητα ἔχουν τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κλεινοῦ Πατριάρχου.

Ὁ θεραπευτικὸς χαρακτὴρ τῶν ἐπιτιμίων καὶ τοῦ ὅλου θεσμοῦ τῆς Μετανοίας· ἀποτελεῖ τὸ προσφιλὲς θέμα τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου. Ἂν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τοσοῦτον συχνὰ τονίζουν τὸν παιδαγωγικὸν χαρακτῆρα τῆς Μετανοίας ἐκκινοῦν ἐκ τῆς ἀρχῆς· ὅτι διὰ τῆς ἁμαρτίας δὲν καταστρέφεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἡ ἠθικὴ ζωὴ τελείως. Ἡ ζημία ἔγκειται εἰς μίαν ἐξασθένησιν· ἐξάρθρωσιν· καὶ ἑπομένως χρειάζεται μία λεπτὴ ἐπέμβασις ἢ ἐγχείρισις· ἵνα ἐπανέλθουν ὅλα εἰς τὸν φυσικὸν ρυθμὸν καὶ εἰς τὴν ὀρθήν των κατεύθυνσιν. Ἡ ἐνέργεια τῆς χάριτος ἀποβλέπει νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην, καθ' ἣν τῇ συνεργασίᾳ αὐτοῦ θὰ πραγματοποιηθῇ τὸ ἀγαθόν. Διὸ καὶ ἡ ἄφεσις δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς μία παραχώρησις χαριστικὴ καὶ οὐδὲν πλέον· οὐδὲ ὡς ἕνα καινουργὲς ἔνδυμα ριπτόμενον εἰς ἕνα ἀνθρώπινον πτῶμα. Ἀλλ' ὡς παροχὴ ὅλων τῶν δυνατῶν προϋποθέσεων διὰ νὰ ἐπαναρχίσῃ τὰς ἁγιαστικάς του προσπαθείας· ἐκτιμῶν τὴν ἐκδήλωσιν τῆς νέας ἀγάπης τοῦ Ἐλεήμονος Θεοῦ. Ὅταν ἡ χάρις τῆς συγχωρήσεως οὕτως ἐκλαμβάνεται, τότε ὁλόκληρος θὰ κινητοποιηθῇ καὶ ὁ ἁμαρτήσας ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Ἀγαπήσαντα αὐτὸν ἵνα ἀξιοποιήσῃ τὴν δωρεάν.

«Ἰατρεῖόν ἐστιν ἀναιρετικὸν τῆς ἁμαρτίας ἡ μετάνοια... χωνευτήριόν ἐστι τῆς ἁμαρτίας ἡ μετάνοια». 46)

«Δεξώμεθα τοίνυν μετάνοιαν, ἀδελφοί, φάρμακον εἰς σωτηρίαν, δεξώμεθα φάρμακον ἐξάλειψον ἡμῶν τὰ πταίσματα. Μετάνοια δέ ἐστιν, οὐχ' ἡ λόγῳ κηρυττομένη, ἀλλ' ἡ πράγμασι βεβαιουμένη». 47)

Ἡ ἀξία τοῦ σωτηρίου φαρμάκου ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι παντελῶς ἐξαλείφει τὴν ἐνοχήν, δικαιώνει τελείως τὸν ἀποκμακρυνθέντα ἀπὸ τῆς μυστικῆς οἰκογενείας ἁμαρτωλόν, καὶ ἐπουλώνει τὸ τραῦμα. Οὔτε ἴχνος μένει κατόπιν τούτου. Τοῦτο λέγων δὲν ἐννοεῖ ὅτι μετὰ τὴν συγχώρησιν δὲν παραμένει μία ἁμαρτητικὴ διάθεσις καὶ ἕνας νυγμὸς ἐρεθίζων καθ' ὡρισμένας στιγμὰς τὸν μετανοοῦντα πρὸς ἐπανάληψιν τῆς κακίας. Ἁπλῶς ὑπερτονίζει τὴν δύναμιν τῆς ἀφέσεως :

«Ὁ Θεὸς ὅταν ἐξαλείφῃ τὰ ἁμαρτήματα, οὐδὲ οὐλὴν ἀφίησιν, οὐδὲ ἴχνος συγχωρεῖ μεῖναι, ἀλλὰ μετὰ τῆς ὑγείας καὶ τὴν εὐμορφίαν χαρίζεται, μετὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς κολάσεως καὶ δικαιοσύνην δίδωσιν, καὶ ποιεῖ τὸν ἡμαρτηκότα ἴσον εἶναι τῷ μὴ ἡμαρτηκότι. Ἀναιρεῖ γὰρ τὸ ἁμάρτημα, καὶ ποιεῖ αὐτὸ μηδὲ εἶναι, μηδὲ γεγονέναι. Οὕτω καθόλου αὐτὸ ἀναιρεῖ. Οὐκ οὐλή, ἴχνος, οὐκ ἔλεγχος, οὐ δεῖγμα». 48)

Φαρμάκου θέσιν ἡ μετάνοια ἐπέχουσα, ἐπιτρέπεται δικαίως, νὰ γίνεται χρῆσις αὐτῆς πολλάκις, ὁσάκις ἡ ψυχή μας στενάζουσα ἀπὸ τοὺς πόνους τοῦ τραύματος, ζητήσῃ τὴν θεραπευτικὴν συνδρομὴν τῆς φιλοστόργου Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἀποδεικνύεται ὡς διαφωνῶν μὲ τὰς ἄκρως αὐστηρὰς ἀπόψεις περὶ μιᾶς καὶ μόνης μετὰ τὸ Βάπτισμα μετανοίας καὶ συγχωρήσεως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὑποστηριχθείσης, ὡς εἴδομεν ἀλλαχοῦ ὑπὸ τοῦ Ποιμένος του Ἑρμᾶ, τοῦ Τερτυλλιανοῦ, τοῦ Ὠριγένους κ. ἄ.

«Φάρμακον ἐὰν ἐπίθῃ σοι ὁ ἰατρός, καὶ μὴ καθαρίσῃ σε, ἄλλην ἡμέραν οὐκ ἐπιτίθησιν αὐτὸ πάλιν ;... Δύο ἐ-

46) Λόγος Μετανοίας ζ', 1. Ε. Π. Migne 49, 323.

47) ἔ. ἀ. Migne 49, 328.

48) Λόγος Μετανοίας η', 2. Migne 49, 340.

στίν· ἁμαρτία καὶ μετάνοια. Ἁμαρτία τραῦμα, μετάνοια φάρμακον. Ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ σώματι τραύματα καὶ φάρμακα· οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἁμαρτήματα καὶ μετάνοια... ἐν τῷ τραύματι ἡ σηπεδών· ἐν τῷ φαρμάκῳ καθαρισμὸς σηπεδόνος... ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ καθαρισμὸς ἁμαρτήματος». 49)

Ὅπως ὁ ἐπιδέξιος χειρουργὸς δὲν κόπτει ἀποτόμως καὶ καιρίως τὸ ἄρρωστον σῶμα· ἀλλὰ μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ λεπτότητος, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ὁ ἐξομολόγος δὲν φέρεται ἀπέναντι τοῦ ἁμαρτωλοῦ σκαιῶς. Δίδει συνταγὰς καὶ ἐπιτίμια μὲ περίσκεψιν καὶ κατανόησιν. Διότι γνωρίζει καλῶς· ὅτι ὁ ἔνοχος διατελῶν ὑπὸ ὅλως εἰδικὰς ψυχολογικὰς συνθήκας δὲν ἀνέχεται ἀποτόμους ἐπιπλήξεις. Ἡ στιγμὴ καὶ τὸ ὑποκείμενον ἐπιβάλλει ἠρέμους συστάσεις· καὶ γαλήνιον ὕφος. Πρὸς τοῦτο προσάγει ὡς παράδειγμα ἄριστον τὴν μακρόθυμον ὑποδοχὴν τοῦ πατρὸς τοῦ ἀσώτου υἱοῦ τῆς γνωστῆς παραβολῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν γογγυστὴν καὶ παραπονούμενον πρεσβύτερον υἱόν.

> «Ὅταν τὸν ἀπολωλότα διασῶσαι δέῃ — φησιν ὁ πατὴρ τοῦ ἀσώτου — οὐ δικαστηρίων καιρός· οὐδὲ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως· ἀλλὰ φιλανθρωπίας καὶ συγγνώμης μόνον. Οὐδεὶς ἰατρὸς ἀφεὶς ἐπιθεῖναι φάρμακον τῷ κάμνοντι τῆς ἀταξίας αὐτὸν εὐθύνας ἀπαιτεῖ καὶ τιμωρίαν. Εἰ δὲ καὶ δίκην αὐτὸν ὅλως δοῦναι ἐχρήν· ἱκανὴν ἔδωκε δίκην τὴν ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ διατριβήν». 50)

Τὰ φάρμακα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀδυνατοῦν μαγικῶς νὰ ἀποδώσουν τὴν ὑγείαν· ἐφ' ὅσον δὲν συμπράξῃ καταλλήλως καὶ ὁ ἀσθενής. Ὁ ἀσθενὴς πρέπει ν' ἀπέχῃ ἀπὸ παντὸς ἐναντίου πρὸς τὴν ἰαματικὴν ἐνέργειαν τοῦ φαρμάκου. Ὀφείλει ἐπίσης νὰ ἀφομοιώσῃ τὰ ἰατρικά. Οὕτω καὶ ὁ μετανοῶν. Δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς μίαν ξηρὰν ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιβληθέντων αὐτῷ ἐπιτιμίων· τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν ἱ. Χρυσόστομον δὲν κέκτηνται λυτρωτικὴν δύναμιν. Πρέπει παραλλήλως· δι' αὐτῶν καὶ μετ' αὐτῶν νὰ καλλιεργήσῃ φρόνημα ταπεινόν· μεταμέλειαν ἐσωτερικήν ὁπότε ἐνδέχεται νὰ ἐπισπάσῃ ταχύτερον ἀπὸ ὅ,τι προεβλέπετο τὴν θείαν συγχώρησιν. Τοῦτο ἀναλύει εἰς τοὺς περιφήμους λόγους του περὶ Μετανοίας.

---

49) ἔ. ἀ. Migne 49, 340.

50) Λόγος περὶ Μετανοίας α΄, 4 Ε. Π. Migne 49, 283.

«Ὥσπερ ὁ νωθρὸς τὴν ψυχὴν καὶ ὀλίγωρος, κἂν πολὺν λάβη πρὸς μετάνοιαν χρόνον, οὐδὲν μέγα ἐργάζεται, οὐδὲ καταλάξη τὸν Θεὸν ἑαυτῷ διὰ ραθυμίας· οὕτως ὁ διεγηγερμένος καὶ τῇ προθυμίᾳ ζέων, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς τὴν μετάνοιαν ἐπιδεικνύμενος, καὶ ἐν βραχείᾳ καιροῦ ροπῇ πολλοῦ χρόνου παραπτώματα ἀφανίσαι δυνήσεται». 51)

«Οὐχὶ τρίτον ὁ Πέτρος ἠρνήσατο ; Τί οὖν ; ἐνιαυτῶν πολλῶν ἐδέησεν αὐτῷ πρὸς μετάνοιαν ; Οὐδαμῶς. Ἀλλ' αὐτῇ τῇ νυκτὶ καὶ ὠλίσθηκε καὶ ἀνέστη, καὶ τὴν πληγὴν καὶ τὸ φάρμακον ἐδέξατο, καὶ ἠρρώστησε, καὶ πρὸς τὴν ὑγείαν ἐπανῆλθε». 52)

Ὥστε καθ' ἣν στιγμὴν συγχωρεῖ ἡ Ἐκκλησία, συγχρόνως καὶ θεραπεύει. Ἡ ἄφεσις αὐτὴ δὲν εἶναι μία συγκάλυψις τῆς γενομένης ἁμαρτίας, ἢ μία ἀπώθησις τῆς θείας ὀργῆς. Εἶναι ἡ μετοχὴ εἰς τὴν νέαν ἐκδηλωθεῖσαν ἀγάπην, ἡ ὁποία ἀνακαινίζει ἐξ ὑπαρχῆς τὸν ἔνοχον. Δικαίωσις καὶ ἁγιασμός, κατὰ ταῦτα, δὲν πρέπει νὰ χωρίζωνται ἀπ' ἀλλήλων, ὥσὰν ὁ ἁγιασμὸς νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐξ ἔργων δικαίωσιν. Ὁ Θεὸς συγχωρεῖ τελείως τὸν ἁμαρτήσαντα. Οὐχὶ ἁπλῶς δίδων αὐτῷ τὴν ἄφεσιν· ἀλλὰ χορηγῶν αὐτῷ τὴν ὑπερφυσικὴν δωρεὰν τῆς καινῆς ζωῆς. Ἡ δοθεῖσα αὐτῷ χάρις ἐμπεριέχει ἐν αὐτῇ ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ἐν σπέρματι τὰ ὁποῖα καταλλήλως διαχειριζόμενα θὰ τὸν ἀναδείξουν ἄξιον καὶ δίκαιον. Φυσικὸν ἑπομένως εἶναι ὁ συγχωρούμενος ἐν τῇ Μετανοίᾳ νὰ ἀγάλλεται καὶ νὰ σκιρτᾷ ἀπὸ χαρὰν διὰ τὴν νέαν συγκατάβασιν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἡ συναίσθησις τῆς ἐκ νέου υἱοθετήσεώς του, τὸν κινεῖ νὰ κράξῃ «ἀββᾶ ὁ Πατήρ».

Μὲ ὑπερόχους γραμμὰς περιγράφει τὸν θεραπευτικὸν ρόλον τῆς Ἐκκλησίας. Ὅλα τὰ ἄλλα παιδαγωγικὰ καὶ σωφρονιστικὰ μέσα χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἢ ἄλλων κοινωφελῶν ἱδρυμάτων καὶ ἐκπαιδευτηρίων ὠχριοῦν πρὸ τοῦ σωτηρίου ἔργου τῆς Μετανοίας, ὡς τὴν ἐξασκεῖ ἡ Ἐκκλησία. Δὲν ἀρνεῖται ὅτι τὰ πρὸς τοῦτο μέσα τῆς Ἐκκλησίας, ἔστιν ὅτε, εἶναι ὀδυνηρά. Καὶ ὁ καλὸς πατὴρ ἀναγκάζεται νὰ παιδεύσῃ τὰ

51) Λόγος περὶ Μετανοίας ε' Ι. Ε. Π. Migne, 49, 308.

52) Λόγος περὶ Μετανοίας ζ' Ι. Ε. Π. Migne. 49, 323.

ἄτακτα παιδιά του ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ἰδίων. Ἑπομένως δὲν πρέπει νὰ σταματῶμεν εἰς τὸ ἐπίπονον καὶ ὀδυνηρὸν κάλυμμα αὐτῶν τούτων τῶν μέσων· ἀλλὰ ν' ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα καὶ εἰς τὸν ἀπώτερον σκοπόν. Τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὴν λύπην τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν ὁ Ἀπ. Παῦλος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου λόγῳ τοῦ αὐστηροῦ ὕφους τῆς πρὸς αὐτὴν πρώτης ἐπιστολῆς του. (ιβ. Κορ. η' 8).

«Τὸ μὲν γὰρ λυπηρὸν βραχύ· τὸ δὲ ὠφέλιμον διηνεκές... Ἐπεὶ καὶ πατὴρ ὅταν ἴδῃ παῖδα τεμνόμενον, οὐχ' οὕτω ὀδυνᾶται χαίρει· ἀλλ' ὅτι διορθοῦται. Οὕτω καὶ οὗτος (ὁ Παῦλος). Εἰ μὴ παρέσχομεν ὑμῖν τὰς ἀφορμὰς τῆς μετανοίας· ἐζημιώσαμεν ἂν ὑμᾶς. Ὁρᾷς ὅτι τὸ μὴ ἐπιτιμᾶν τοῖς ἁμαρτάνουσι· ζημία ἐστι καὶ τῷ διδασκάλῳ καὶ τῷ μαθητῇ ;

Διὸ καὶ δικαίως καλέσειε ἄν τις τὴν Ἐκκλησίαν καὶ δικαστήριον καὶ ἰατρεῖον· καὶ φιλοσοφίας διδασκαλεῖον καὶ ψυχῆς παιδευτήριον, καὶ γυμνάσιον δρόμων τῶν εἰς οὐρανοὺς φερόντων. Ὅτι δὲ καὶ ἡ ἡμερωτάτη πασῶν ἡ ἀρχή, καίτοι μείζονα ἀκρίβειαν ἀπαιτοῦσα, δῆλον ἐντεῦθεν. Ὁ μὲν ἔξωθεν ἄρχων· ἂν λάβῃ μοιχόν· εὐθέως ἐκόλασε... Ὁ δὲ ἐνταῦθα ἄρχων εὑρών· οὐχ' οὕτως τιμωρήσηται· ἀλλ' ὅπως ἐξέλῃ τὸ πάθος, σπεύδει. Σὺ μὲν γὰρ ταυτὸν ποιεῖς, ὥσπερ ἂν περὶ τὴν κεφαλὴν νοσήματος γενομένου· μὴ τὸ νόσημα παύσῃς· ἀλλὰ τὴν κεφαλὴν ἀποτέμοις. Ἐγὼ δὲ οὐχ' οὕτως· ἀλλὰ τὸ νόσημα ἀποτέμνω. Καὶ εἴργω μὲν αὐτὸν μυστηρίων καὶ ἱερῶν περιβόλων· ἀναστησάμενος δὲ αὐτόν, καὶ ἀπαλλαγέντα τῆς κακίας καὶ ἀμείνω τῇ μετανοίᾳ γενόμενον ἀναλαμβάνω πάλιν». 53)

Τὴν ἀνάγκην τῆς μετανοίας ἀναλύει ὁ ἱ. Πατὴρ διὰ περισσοτέρων σκέψεων. Ὁ Θεὸς μᾶς ἐδημιούργησεν ἵνα μᾶς σώσῃ. Οὐδὲν ἕτερον ἔχει εἰς τὴν πατρικήν Του καρδίαν. Ἀγαπᾷ καὶ σφόδρα ἐπιθυμεῖ τὴν ἐπιστροφήν μας· περισσότερον ἢ ὅσον ἡμεῖς ἀγαπῶμεν τὸ χρῆμα ἢ ἄλλα ἀγαθά. Τὴν θέλει τοσοῦτον ἢ ὅσον ἡμεῖς δὲν τὴν θέλομεν ἐνίοτε. Εἰς ὅλας τὰς ἐνεργείας Του ἐν τῇ Παλαιᾷ ἢ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ οὐδὲν ἄλλο ἀπεργάζεται εἰμὴ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν.

53) Ὁμιλ. 15 εἰς β' Κορινθ. Ε. Π. Migne

Ὁ Θεὸς ἀρέσκεται εἰς οὐδὲν ἕτερον πλᾶσμα ἢ ἀγαθὸν ἢ ὅσον ἀρέσκεται ἀπὸ ἡμᾶς. Οὐδόλως συγκινεῖται ἀπὸ τὰς προσφορὰς ἢ τὴν λατρείαν μας Αὐτοῦ, ὅσον ἀπὸ τὴν σωτηρίαν μας. Διότι οὐδὲν Τοῦ λείπει· Εἶναι αὐτάρκης· ἀνενδεής. Ἐὰν θέλει νὰ Τὸν λατρεύωμεν, τὸ θέλει καὶ πάλιν ἵνα ἐγγίζοντες Αὐτὸν καὶ μετέχοντες Αὐτοῦ, ἡμεῖς ἁγιαζώμεθα καὶ ἡμεῖς μεταμορφούμεθα. Ἄλλωστε ἡ ὑποταγὴ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελεῖ προσφιλὲς τοῦ Χρυσοστόμου θέμα. Ἡ σωτηρία τῶν ἁμαρτωλῶν Τὸν δοξάζει ἀσυγκρίτως περισσότερον ἢ οἱ ἀναπεμπόμενοι αἶνοι καὶ προσφοραί.

«Πλοῦτος Θεοῦ τῶν ἀνθρώπων ἡ σωτηρία». 54)

Ὅθεν ὁρμώμενος ἐκ τοιαύτης ἀρχῆς ποιεῖται ἔκκλησιν εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὅπως μετανοήσουν. Ὁσονδήποτε κολάσιμος καὶ μισαρὰ καὶ ἂν ᾖ ἡ τολμηθεῖσα ἁμαρτία μας, οὐδόλως δύναται νὰ ὑπερβῇ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην Του. Ἡμέρας καὶ νυκτὸς περιέρχεται προσφερόμενος νὰ μᾶς δώσῃ τὸ ἔλεος τῆς συγχωρήσεως.

> «Οὐδέν ἐστιν ἁμάρτημα κἂν σφόδρα μέγα ᾖ, νικῶν αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν». 55)

Ἐπειδὴ δὲν ἀποδίδει ἐξιλαστικὴν ἀξίαν ἢ λυτρωτικὸν χαρακτῆρα καὶ ποινικὴν δύναμιν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια, διδάσκει ὅτι ἡ λύπη τοῦ μετανοοῦντος δὲν πρέπει νὰ γεννᾶται διὰ τὰς τιμωρίας ποὺ τὸν ἀναμένουν ἢ λόγῳ τῆς ἐπιβολῆς κυρώσεων. Τὸ ἐλατήριον τοῦ κατὰ Θεὸν μετανοοῦντος πρέπει νὰ εἶναι ἡ συναίσθησις ὅτι ἐλύπησε τὸν ἀγαθὸν Θεὸν ἀπὸ τοῦ Ὁποίου τοσοῦτον ὅλοι εὐηργετήθημεν. Ἡ προσβολὴ τῆς ἀγάπης, ἡ μὴ ἀνταπόκρισις πρὸς ὅ,τι ἔκαμε καὶ κάμνει ὑπὲρ ἡμῶν, ἰδοὺ τὸ θλιβερὸν σημεῖον τῆς ὅλης ὑποθέσεως.

> «Στέναξον ὅταν ἁμάρτῃς, μὴ ὅτι κολάζεσθαι μέλλῃς, ἀλλ' ὅτι προσέκρουσάς σου τῷ Δεσπότῃ καὶ τῷ οὕτως ἡμέρῳ, τῷ οὕτως σὲ φιλοῦντι, καὶ ἐκκρεμαμένῳ τῆς σωτηρίας σου τῆς σῆς, ὡς καὶ τὸν υἱὸν ἐπιδοῦναι ὑπὲρ σοῦ. Διὰ ταῦτα στέναξον». 56)

---

54) Ὁμιλ. εἰς παραβολὴν τῶν μυρίων ταλάντων ε'. Ε. Π. Migne, 51, 24.

55) Ὁμιλ. εἰς τὴν Γένεσιν ιθ' 4. Ε. Π. Migne. 53, 163.

56) Ὁμιλ. 10 εἰς β' Κορινθ.

Διὰ νὰ διευκολύνῃ τοὺς διστάζοντας καὶ ἐντρεπομένους ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ κοινοῦ ἁμαρτάνοντας προβάλλει τὴν ὠφελιμότητα τῆς ειδικῆς Ἐξομολογήσεως. Εἰς αὐτήν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Δημοσίαν, ὅπου ὑπάρχει φόβος νὰ ἐκτεθῇ κοινωνικῶς καὶ νὰ θιγῇ τὸ φιλότιμόν του, ὑπάρχει ἀπόλυτος ἐχεμύθεια καὶ μυστικότης. Ὥστε καὶ ὁ πλέον διστακτικὸς ἀφοπλίζεται ἀπὸ τὰς δικαιολογίας του.

> «Παρακαλῶ καὶ δέομαι καὶ ἀντιβολῶ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Θεῷ συνεχῶς. Οὐδὲ γὰρ εἰς θέατρον σὲ ἄγω τῶν συνδούλων τῶν σῶν, οὐδὲ ἐκκαλύψαι τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκάζω τὰ ἁμαρτήματα. Τὸ συνειδὸς ἀνάπτυξον ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ». 57)

Καὶ διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι πρόκειται διὰ ἐξομολόγησιν ἄνευ μεσολαβήσεως τοῦ ἱερέως, καταφεύγει εἰς τὴν ἐξαγόρευσιν τοῦ ἁμαρτήσαντος προφητάνακτος ἐνώπιον τοῦ προφήτου Νάθαν.

> «Κἂν ἁμάρτης ἧς εἴσελθε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα λέγῃς τὰς ἁμαρτίας σου... Οὐδὲν σὲ ἄλλο ἀπαιτῶ ἢ τοῦτο μόνον... εἰπὲ τὴν ἁμαρτίαν ἵνα λύσῃς τὴν ἁμαρτίαν... Σεαυτῷ τὴν καταδίκην ἐπεσπάσω, ἐγὼ ἔλυσα τὴν ἀπόφασιν... Ποῖος κάματος οὗτος τὸ εἰπεῖν πρῶτον τὴν ἁμαρτίαν ;» 58)

Τὴν ἀνάγκην τῆς συγκαταβάσεως εὑρίσκει ἐπιβεβλημένην εἰς πολλὰς περιπτώσεις τῆς διακυβερνήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁλκάδος. Πολὺ περισσότερον ὅμως προκειμένου νὰ σώσωμέν τινα ἐκ τῆς ἀπωλείας. Τὸ πᾶν τότε πρέπει νὰ παραμερισθῇ χάριν μιᾶς ψυχῆς, ἐφ' ὅσον δὲν εὑρίσκεται ἄλλη λύσις. Διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀνάγκην τῆς οἰκονομίας καὶ ἐπιεικοῦς ἐφαρμογῆς τῶν κανόνων τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας, προσφεύγει εἰς τὸ τόσον ὡραῖον παράδειγμα τῆς γενομένης ἀβαρίας ἐν ὥρᾳ μεγάλης θαλασσοταραχῆς. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἱ. Πατρὸς ἀποτελεῖ ἰσχυρὸν συνήγορον ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τῆς οἰκονομίας, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν πρᾶξιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις.

> «Ὥσπερ εἰ τὸ σῶμα ἀρρωστήσειεν, χεῖρα πού πάντως ὀρέξαι χρή, οὕτω πεπονθυίας τῆς ψυχῆς δεῖ τινος οἰκονομίας, οἷα φάρμακον προσφερομένης αὐτοῖς. Κατὰ βραχὺ

57) Ὁμιλ. 5 περὶ Ἀκαταλήπτου 7 Migne 48, 746.

58) Ὁμιλ. 2 Μετανοίας Ε. Π. Migne 49, 285, 287.

γὰρ ἥξουσι καὶ αὐτοὶ πρὸς εἰλικρινῆ διάθεσιν. Καὶ αὗται εἰσὶν αἱ ἀντιλήψεις καὶ κυβερνήσεις, ἃς ὁ μακάριος Παῦλος ὠνόμασε ἐν Ι Κορ. ιβ΄ 28». 59)

Ὁ ἀσθενήσας λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἐξαντλήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ του, ἀδυνατεῖ μόνος του νὰ συνέλθῃ καὶ ν' ἀναλάβῃ. Κάποιος πρέπει νὰ σπεύσῃ καὶ τὸν ἐγείρῃ βοηθῶν καὶ περιθάλπων αὐτόν. Τοῦτο ἦτο ἀνέκαθεν τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς ἀρχαίας κατακόμβας ἐπροβάλλετο ὑπὸ τὴν παραβολικὴν εἰκόνα τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου χύνοντος τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον τῆς ἀγάπης καὶ εὐσπλαγχνίας εἰς τοὺς πληγωμένους καὶ κατακειμένους εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐπικινδύνου Ἱεριχοῦς.

Ἡ τοιαύτη ἐλαστικότης τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου ἀποτελεῖ εὔγλωττον συνηγορίαν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας. Θὰ ἦτο ἀκατανόητος ἡ ἀκαμψία ἐφ' ὅσον τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας δὲν συνίσταται εἰς τὴν ψυχρὰν τήρησιν τοῦ Νόμου, ἀλλ' εἰς τὴν μετὰ πειθοῦς τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου.

Δὲν εἶναι σύμπτωσις ὅτι μὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐλαστικότητος γράφει καὶ ὁ ἱ. Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, συνήγορος καὶ αὐτὸς τῆς συγκαταβατικότητος εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν.

«... αἱ οἰκονομίαι τῶν πραγμάτων ἐσθ' ὅτε παραβιάζονται βραχὺ τοῦ δέοντος ἔξω φέρεσθαί τινας, ἵνα τι μεῖζον κερδάνωσιν. Ὥσπερ γὰρ οἱ τὴν θάλασσαν ναυτιλλόμενοι, χειμῶνος ἐπικειμένου καὶ κινδυνευούσης τῆς νεώς, ἀλύοντες ἀποφορτίζονταί τινα ὑπὲρ τοῦ σῶσαι τὰ λοιπά. Οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς πράγμασιν, ὅταν μὴ ἔξῃ τὸ λίαν ἀκριβὲς ἀποσώζειν, παρορῶμέν τινα, ἵνα μὴ τοῦ παντὸς πάθωμεν ζημίαν». 60)

Ἡ στάσις τοῦ κοινοῦ πρὸς τοὺς πεσόντας.

Ὅπως ἡ πτῶσις ἑνὸς μέλους ἀποτελεῖ πένθος τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ἡ συμφιλίωσις αὐτοῦ καὶ ἀποκατάστασις εἰς τὰς τάξεις τῶν ὑγιῶν μελῶν ἐνδιαφέρει σύμπασαν τὴν Ἐκκλησίαν. Βεβαίως ὁ ἴδιος θὰ ἔχῃ νὰ ἐκπληρώσῃ ὅλως ἰδιωτικῶς κακουχίας καὶ δεήσεις καὶ ἀσκήσεις πνευματικὰς πρὸς ἐκρίζωσιν τελείαν τῶν

59) Ὁμιλία Μετανοίας.

60) Ἐπιστολὴ 56 Ε. Π. Migne 77, 320.

λειψάνων τῆς ἁμαρτίας, πλὴν καὶ οἱ ἄλλοι ἔχουν ἕνα καθῆκον ἀδελφικὸν πρὸς αὐτόν. Νὰ τὸν βοηθήσουν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας του. Βοηθοῦντες δὲ αὐτόν, βοηθοῦν τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν πραγματικότητα· Ἐκ τούτου προκύπτει ἡ συνεργασία τοῦ πληρώματος· ἀλλὰ καὶ ἡ εὐθύνη αὐτοῦ διὰ τόσον σοβαρὰ ζητήματα τῆς ἐξυγιάνσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Διότι τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον εἰς τοιαύτας περιπτώσεις καλεῖται νὰ δημιουργήσῃ τὸ κατάλληλον ψυχικὸν κλῖμα τῆς εὐνοϊκῆς διαβιώσεως τοῦ μετανοοῦντος. Ἐὰν οἱ ἄλλοι πιστοὶ δὲν συνεργασθοῦν διὰ τῆς ἐνδεδειγμένης πρὸς αὐτὸν συμπεριφορᾶς καὶ στάσεως· συμφωνούσης πρὸς τὴν χαραχθεῖσαν σωφρονιστικὴν στάσιν ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πνευματικῶν τότε οὐ μόνον ὡς κωλυσιεργία θὰ χαρακτηρισθῇ ἡ ἀδιαφορία των, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀρνητικὴ συμβολὴ καὶ πλῆγμα τοῦτ᾽ αὐτὸ καταφερόμενον εἰς τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ μέγας ἱεράρχης τονίζει ὅθεν πόσον ἡ συνεργασία τοῦ κοινοῦ μετὰ τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας θὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἠθικὴν ἐξύψωσιν καὶ τὴν διατήρησιν ἀνωτέρας στάθμης ἐν τῇ ζωῇ τῶν πιστῶν. Τὸ θέμα τοῦτο διὰ μακρῶν ἀνέπτυξεν ὁ ἱ. Πατὴρ ἐξ ἀφορμῆς τῆς χλιαρᾶς στάσεως τῶν Κορινθίων εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ αἱμομίκτου συμπατριώτου των. Ἰδοὺ πῶς ἐκθέτει τὸ θέμα τοῦτο, δριμύτατα ἐπιπλήττων αὐτούς: «Εὐχῆς καὶ ἐξομολογήσεως δεῖ καὶ ἱκετηρίας, ἵνα τὸ νόσημα ἀπελαθῇ τῆς πόλεως ἁπάσης». 61)

> ««Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία...». Τὸ ἐν «ὑμῖν» ἐμφατικῶς εἴρηται· τ. ἔ. ἐν ὑμῖν τοῖς πιστοῖς, τοῖς τοσούτων ἀπολελαυκόσι μυστηρίων· τοῖς ἀπορρήτων κεκοινωνηκόσι· τοῖς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν κληθεῖσιν... Εἰ γὰρ μὴ πολλῆς ὀργῆς ἐπέπληστο· μηδὲ πρὸς πάντας ἀπετείνετο... Νῦν δὲ οὐχ᾽ οὕτως, ἀλλὰ πρὸς πάντας ἀποδύεται. Καὶ γὰρ εἰ μὲν προλαβόντες ἔγραψαν ἐκεῖνα ἂν εἶπεν. ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔγραψαν· ἀλλὰ καὶ συνεσκίασαν τὸ σφάλμα, τούτου χάριν σφοδρότερον κέχρηται τῷ λόγῳ... Καὶ μή μοι εἴπῃς, φησιν, ὅτι εἷς ἔστιν ὁ πεπορνευκώς. Κοινὸν πάντων τὸ ἔγκλημα γέγονεν... Ἔδει αὐτοῖς πενθεῖν καὶ θρηνεῖν καὶ

61) Ἀρτίαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐργασίαν ἐπὶ τοῦ θέματος ἔγραψεν ὁ Ἀρχιμ. Ἱερών. Κοτσώνης. «Προβλήματα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Οἰκονομίας». Ἐκδόσεις Δαμασκοῦ, Ἀθῆναι, 1957.

ἐγκαλύπτεσθαι. Νῦν δὲ τοὐναντίον ποιεῖτε. «Καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ...» Καὶ τί γέγονεν ἵνα πενθήσωμεν, φησιν; Ὅτι εἰς τὸ κοινὸν ἡ διαβολὴ τῆς Ἐκκλησίας προεχώρησε.

«Ἤδη κέκρικα... παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ». Ἢ ὅτι ὁ Χριστὸς δύναται τοιαύτην ὑμῖν χάριν δοῦναι, ὡς δύνασθαι τῷ διαβόλῳ παραδιδόναι· Ἢ ὅτι καὶ αὐτὸς μεθ' ὑμῶν κατ' αὐτοῦ φέρει τὴν ψῆφον... Οὐκ εἶπεν ἐνδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ, ἀλλὰ «παραδοῦναι», ἀνοίγων αὐτῷ τῆς μετανοίας τὰς θύρας καὶ ὥσπερ παιδαγωγῷ τὸν τοιοῦτον παραδιδούς... «Εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς» ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ γέγονεν ὑπὲρ τῆς λύσεως ἁμαρτημάτων ἵνα μαστίξῃ αὐτὸν ἕλκει πονηρῷ ἢ νόσῳ ἑτέρᾳ.

Κηδομένου μᾶλλον καὶ ἰατρεύοντος, οὐχὶ κόπτοντος ἁπλῶς, οὐδὲ κολάζοντος εἰκῇ καὶ μάτην. Μεῖζον γὰρ τὸ κέρδος τῆς τιμωρίας. Ἡ μὲν γὰρ πρόσκαιρος, τὸ δὲ διηνεκές». 62)

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐπανέρχεται καὶ ἀλλαχοῦ διὰ νὰ ὑπογραμμίσῃ τὴν συμβολὴν τοῦ πληρώματος εἰς τὴν καλλιέργειαν συντριβῆς καὶ φρονήματος ταπεινοφροσύνης εἰς τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὰς διαφόρους τάξεις τῶν Μετανοούντων.

«Χρὴ φέρειν ἐπιτιμήσεις πατέρων... Οὐ γὰρ ἐν αὐτοῖς κεῖται τὸ πᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐν ὑμῖν. Κἂν γὰρ ἴδῃ ὁ ἡμαρτηκώς, ὅτι ἐπιτιμήθη μὲν παρὰ τοῦ πατρός, ἐκολακεύθη δὲ παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ῥαθυμότερος γίνεται. Ἀλλ' ὅταν ὁ πατὴρ ἐπιτιμήσῃ, συνοργίσθητι καὶ σύ, εἴτε ὡς ἀδελφοῦ κηδόμενος, εἴτε ὡς πατρὶ συναγανακτῶν. Ἂν δὲ οἰκοδομήσω ἐγώ, καταλύσῃς δὲ σύ, τί ὠφελήσαμεν πλέον ἢ κόπους;... Ὁ γὰρ κωλύων τὸ τραῦμα θεραπευθῆναι, τοῦ πεποιηκότος αὐτὸ οὐκ ἐλάττονα ἔχει κόλασιν, ἀλλὰ καὶ μείζονα. Οὐ γάρ ἐστιν, ἴσον πλῆξαι, καὶ τὸ πληγὲν κωλῦσαι θεραπευθῆναι». 63)

62) Εἰς Ι Κορ. ε΄ 6 Ὁμιλία., Ε. Π. Migne 61, 128—135.

63) Εἰς Ι. Κορ. ε΄ 6 Ὁμιλ., Ε. Π. Migne 61, 501—502

Ἐκ τῆς τοιαύτης ὁμοθύμως ἐπιβολῆς κυρώσεως ὑπὸ συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας· ἴσως σκεφθοῦν τινες λίαν εὐαίσθητοι καὶ πονόψυχοι καὶ θεωρήσουν τοῦτο σκληρὸν μέτρον καὶ ἄσπλαγχνον. Ὁ ἱ. Πατὴρ καὶ εἰς τοῦτο βλέπει τὴν ἀγάπην ὡς κίνητρον, βέβαιος ὢν ὅτι μόνον διὰ τοιαύτης στάσεως ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ ἐκτιμήσῃ ὁ πταίστης τὸ ἀνόμημά του. Ἂς μὴ θελήσουν λοιπὸν οἱ ἐπιεικεῖς ἰδιῶται, νὰ δείξουν μεγαλυτέραν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιείκειαν.

«Ἵππον ἂν ἴδῃς κατὰ κρημνὸν φερόμενον, χαλινὸν ἐμβάλλεις καὶ ἀναχαιτίζεις μετὰ σφοδρότητος· καὶ μαστίζεις πολλάκις. Καίτοι γε τοῦτο κόλασις ἐστίν· ἀλλ' ἡ κόλασις αὐτὴ σωτηρίας μήτηρ ἐστίν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων ποίησον. Δῆσον τὸν πλημμελήσαντα, ἕως ἂν ἐξιλεώσῃ τὸν Θεὸν ὀργῇ. Ἂν ἐγὼ δήσω· ὁ Θεὸς οὐκέτι δεσμεῖ. Ἂν δὲ ἐγὼ μὴ δήσω· τὰ ἄρρηκτα αὐτὸν μένει δεσμά.

Ἀλλ' ἱκανὸν ἔδωσαν χρόνον τιμωρίαν, φησιν. Πόσον, εἰπέ μοι ; ἐνιαυτόν, καὶ ἔτη δύο καὶ τρία ; Ἀλλ' οὐ τοῦτο ζητῶ χρόνου πλῆθος· ἀλλὰ ψυχῆς διόρθωσιν. Τοῦτο τοίνυν ἐπίδειξον, εἰ κατενύγησαν, εἰ μετεβάλλοντο· καὶ τὸ πᾶν γέονεν. ὡς, ἂν μὴ τοῦτο ᾖ, οὐδὲν ὄφελος τοῦ χρόνου. Οὐδὲ γάρ· εἰ πολλάκις ἐπεδέθη τὸ τραῦμα ζητοῦμεν· ἀλλ' εἰ ὤνησέ τι ὁ δεσμός. Εἰ μὲν οὖν ὠφέλησε καὶ ἐν χρόνῳ βραχεῖ, μηκέτι προσκείσθω. Εἰ δὲ μηδὲν ὤνησε, καὶ μετὰ δέκα ἐνιαυτοὺς ἔτι προσκείσθω. Καὶ ὅρος οὗτος ἔστω λύσεως, τοῦ δεδεμένου τὸ κέρδος. Ἂν οὕτω καὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιμελώμεθα... σφόδρα τῆς μετανοίας ἐπιτίθωμεν τὰ φάρμακα».

(Συνεχίζεται)

ΤΟ ΝΕΟΝ ΑΡΘΡΟΝ «ΒΑΣΙΣ» ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝΤΟΣ τῆς ἐν St. Andrews Σκωτίας, ἀπὸ 16ης—24ης Αὐγούστου 1960, συνελθούσης Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ διαχριστιανικὸς κόσμος ἐπληροφορήθη μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὴν διεύρυνσιν τοῦ Ἄρθρου — «Βάσις» τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἐτῶν ἐγένετο ἀφορμὴ παρεξηγήσεων καὶ διαφωνιῶν. Ἰδίως ὁ Ὀρθόδοξος κόσμος μετὰ χαρᾶς ἐπληροφορήθη τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ Ὀρθοδόξου πλευρᾶς ὑφίστανται εἰσέτι ἐνδοιασμοί τινες ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ Ἄρθρου, διότι ἀπ' αὐτῆς ἤδη τῆς Α' Γενικῆς Συνελεύσεως (Amsterdam 1948) οἱ Ὀρθόδοξοι, συνεπινευόντων καὶ τῶν Ἀντιπροσώπων Ἐκκλησιῶν τινων, ἰδίως δὲ τῆς Ἀγγλικανικῆς, διεξήγαγον σθεναρὸν ἀγῶνα, ἀξιοῦντες τὴν ἐπὶ Τριαδολογικῆς βάσεως διεύρυνσιν τοῦ ἐν λόγῳ Ἄρθρου.

Ὡς γνωστόν, τὸ Ἄρθρον τοῦτο, καθαρῶς Χριστολογικοῦ χαρακτῆρος, εἶχεν ὡς ἑξῆς : «Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν ἐστὶ κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ὁμολογοῦσι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα». Πάντως τὸ ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Οὐτρέχτης (1938) προταθὲν καὶ ὑπὸ τῆς Α' Γενικῆς Συνελεύσεως ἐπικυρωθὲν Ἄρθρον — «Βάσις», ὡς γίνεται ἐμφανές, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς Ὀρθοδόξους, οἵτινες εὐθὺς ἀμέσως ἔφερον τὰς ἐνστάσεις αὐτῶν, ἀξιοῦντες τὴν ἐπὶ Τριαδολογικῆς βάσεως διεύρυνσιν αὐτοῦ.

Ἐνώπιον τῆς αἰτήσεως ταύτης τῶν Ὀρθοδόξων, ἡ μὲ τὴν σύνταξιν τοῦ Καταστατικοῦ ἐπιφορτισμένη Ἐπιτροπή, ἠρκέσθη τότε ἵνα παρατηρήσῃ τὰ ἀκόλουθα :

α) ὅτι ἡ Α' Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν φρονεῖ ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ, ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ Π.Σ.Ε.,

β) ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι αἵτινες ἐπιθυμοῦσι τὴν τροποποίησιν αὐ-

τοῦ, ὀφείλουν νὰ παρουσιάσωσιν ἐγκαίρως καὶ ἐγγράφως τὰς προτάσεις αὐτῶν πρὸς τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπήν, πρὸς μελέτην καὶ εἰσήγησιν ἐν τῇ προσεχεῖ Γενικῇ Συνελεύσει, καὶ

γ) ὅτι ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ δέον ὅπως μελετήσῃ τὰς ἐνδεχομένας τροποποιήσεις ἐντὸς τῶν ἰδίων χριστολογικῶν πλαισίων τοῦ Ἄρθρου τούτου (1).

Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὰς δηλώσεις ταύτας τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ Πρόεδρος αὐτῆς Αἰδ. A. Koechlin παρετήρησεν ὅτι ἡ μορφὴ αὕτη τοῦ πρώτου Ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ, δέον ὅπως θεωρηθῇ ὡς προσωρινὴ καὶ ὅτι τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν μελλοντικῶς δύναται νὰ ἐπιληφθῇ μιᾶς λεπτομερεστέρας ἐξετάσεως τοῦ θέματος τούτου (2), ἀφήσας οὕτω νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ διεύρυνσις αὐτοῦ.

Πλεῖσται ὅσαι Ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαί, ὑπείκουσαι εἰς τὰς δηλώσεις τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰσηγήθησαν, κυρίως κατὰ τὰ ἔτη 1951 καὶ 1952, τροποποιήσεις τινάς, πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦτο, ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ὁρισθεῖσαν Ὑποεπιτροπήν. Αὕτη ὅμως κατόπιν ἀλλεπαλλήλων συνεδριάσεων, ἐδήλωσεν ὅτι οὐδεὶς συνέτρεχε λόγος ὅπως τροποποιηθῇ τὸ Ἄρθρον τοῦτο, ἐφ᾽ ὅσον ἡ ὁμολογία περὶ πίστεως εἰς Χριστὸν καὶ Σωτῆρα προϋποθέτει καθ᾽ ἑαυτὴν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς πραγματικότητος τῆς Θείας Ἐνσαρκώσεως καὶ τῆς διδασκαλίας περὶ Ἁγίας Τριάδος (3).

Τάσεις ἐξ ἄλλου περὶ τῆς μὴ τροπολογίας τοῦ Ἄρθρου — «Βάσις», ἐνεφάνισαν καὶ ἐν τῷ Συνεδρίῳ τοῦ Lund (1952), ἔνθα τελικῶς ἀπεφασίσθη, χωρὶς ὅμως ἡ ἀπόφασις αὕτη νὰ πραγματοποιηθῇ, ὅπως εἰς τὸ ἐν λόγῳ Ἄρθρον προστεθῇ «ἐπεξηγηματικόν τι πρωτόκολλον», διαλαμβάνον τὰς περὶ Θείας Ἐνσαρκώσεως καὶ περὶ Ἁγίας Τριάδος διδασκαλί-

(1) VISSER T' HOOFT W. A., La première Assemblée du Conseil Oecuménique des Eglises, Rapport Officiel, (Neuchâtel — Paris), pp. 150.

(2) VISSER T' HOOFT W. A., Αὐτ., σ. 158.

(3) Assembly Work Book, Evanston 1954 ὡς καὶ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ Χρ. Τὸ Ἄρθρον — Βάσις τοῦ Π. Σ. τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν «Ἀπόστολος Ἀνδρέας», 4 (1954), ἀρ. 162.

ας, αἵτινες θὰ ἦσαν ἀναποσπάστως συνυφασμέναι μετὰ τῆς ἧς περιελάμβανε τὸ Ἄρθρον — «Βάσις» Χριστολογικῆς ἀρχῆς (4).

Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ οἰκείου κανονισμοῦ, αἱ Ἐκκλησίαι αἱ ἐπιθυμοῦσαι τὴν διεύρυνσιν τοῦ Ἄρθρου ὤφειλον νὰ ὑποβάλωσιν τὰς εἰσηγήσεις αὐτῶν τοὐλάχιστον ἓξ μῆνας πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς ἐν Ἔβανστον Β' Γενικῆς Συνελεύσεως (1954), ἵνα γίνῃ ἡ ἀπαιτουμένη μελέτη ὑπὸ τῆς εἰδικῆς Ὑποεπιτροπῆς καὶ ἀκολούθως ἡ σχετικὴ εἰσήγησις ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει.

Τῆς σχετικῆς Ὀρθοδόξου εἰσηγήσεως μὴ ὑποβληθείσης, ὡς προεβλέπετο ἐντὸς τοῦ προκαθορισθέντος χρονικοῦ διαστήματος, καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀντιπροσωπείας ἀδυνατούσης ἵνα θίξῃ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν Ἔβανστον, κωλυομένης ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ, τὸ ζήτημα τῆς τροπολογίας τοῦ Ἄρθρου — «Βάσις», ὡς εἰκός, εἰς οὐδὲν κατέληξε συμπέρασμα (5), παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἔπαυσε διαμαρτυρομένη, ὡς διαβλέπουσα ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν τάσεις ἐνθαρρυνούσας καὶ εὐνοούσας ἀντιτριαδικὰς δοξασίας.

Ἔκτοτε εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς συνεδρίας τῆς τε Ἐκτελεστικῆς καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ διεύρυνσις τοῦ Ἄρθρου — «Βάσις», ἀπετέλεσε θέμα ζωηροτάτων συζητήσεων, τέλος δὲ κατὰ τὸ ἐν **New Haven** (1957) Συνέδριον τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ Ὀρθόδοξος Ἀντιπροσωπεία, ἀπαρτιζομένη ἐκ τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Μιχαήλ, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μελίτης νῦν δὲ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ. Ἰακώβου καὶ τοῦ Αἰδ. Πρωτοπρεσβυτέρου κ. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, ἔκαμαν ἐπίσημον πρότασιν, ὅπως τροποποιηθῇ τὸ ἐν λόγῳ Ἄρθρον. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἐν Ῥόδῳ Συνέδριον τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς (1959), ἡ Ὀρθόδοξος Ἀντιπροσωπεία ἐπεδείξατο ἰδιάζουσαν εὐαισθησίαν ὑπογραμμίσασα διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπὶ εὐρυτέρας Τρια-

---

(4) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ Χρ., Αὐτ., ἀρ. 163.

(5) Διὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς λόγον ἀπερρίφθη καὶ πρότασις τῆς Νορβηγικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις προέτεινε τὴν ἑξῆς τροποποίησιν : «Τὸ Π. Σ. Ἐ. εἶναι μία κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες συμφώνως πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ὁμολογοῦσι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα». Βλ. Ἔκθεσιν Πατριαρχικῆς Ἀντιπροσωπείας, ἐν Ὀρθοδοξίᾳ, Λ' (1955), σελ. 27.

δολογικῆς βάσεως διατυπώσεως τοῦ Ἄρθρου τούτου (6).

Εὔδηλον λοιπὸν τυγχάνει ὅτι ἡ ἐπιμονὴ αὕτη τῶν Ὀρθοδόξων ὡς καὶ ἡ ἐν New Haven ἐπίσημος περὶ τροπολογίας πρότασις αὐτῶν, ὡς ἀποτέλεσμα εἶχεν ὅπως οἱ κύκλοι τοῦ Π. Σ. τῶν Ἐκκλησιῶν ἐξετάσωσι σοβαρῶς τὸ θέμα τοῦτο καὶ προβῶσιν εἰς τὴν ἐπὶ Τριαδολογικῆς βάσεως ἀνασύνταξιν τοῦ Ἄρθρου, τοῦ ὁποίου ἡ νέα μορφή, κινουμένη ἐντὸς ἀπολύτως Βιβλικῆς φρασεολογίας, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐν Ρόδῳ Συνεδρίου, κατόπιν παραπομπῆς εἰς τὴν περὶ Πίστεως καὶ Τάξεως Ἐπιτροπὴν (7) διὰ μίαν τελικὴν ἀπόφανσιν, ἀνεκρίθη, ὡς προλαβόντως εἴπομεν, ὑπὸ τῆς ἐν St. Andrews συνελθούσης Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐν ἀναμονῇ τῆς τελικῆς ἐπικυρώσεως, ἥτις θὰ γίνῃ ὑπὸ τῆς ἐν Νέῳ Δελχί, κατὰ φθινόπωρον τοῦ 1961 συγκληθησομένης Γ´ Γενικῆς Συνελεύσεως.

Τὸ ἀναθεωρηθὲν καὶ διευρυνθὲν Ἄρθρον — «Βάσις», ὑπὸ τὴν νέαν αὐτοῦ μορφὴν ἔχει ὡς ἑξῆς : «Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν ἐστὶ Κοινωνία Ἐκκλησιῶν, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καὶ συνῳδὰ ταῖς Γραφαῖς ὁμολογουσῶν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα, καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν ἐπιζητουσῶν ἐκπληρῶσαι ἀπὸ κοινοῦ τὴν κοινὴν αὐτῶν κλῆσιν πρὸς δόξαν Θεοῦ Πατρός»(8). Ἐξεταζομένης τῆς νέας ταύτης μορφῆς τοῦ Ἄρθρου — «Βάσις», εὐθὺς ἀμέσως γίνεται ἐμφανὴς ἡ διαφορά, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ἐν Amsterdam ἐπικυρωθέντος, τοῦ μὲν παρουσιάζοντος Χριστολογικόν, τοῦ δὲ Τριαδολογικὸν χαρακτῆρα. Εἶναι δὲ ὁμολογουμένως ἀξιέπαινος ἡ προσπάθεια αὕτη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἥτις προέβη εἰς τὴν τροπολογίαν ταύτην, δικαιώσασα ἀπολύτως τὰς ἀπόψεις τῶν Ὀρθοδόξων, οἵτινες οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ τονίζωσιν ὅτι ἡ πρὸς τὸν Τριαδικὸν Θεὸν

---

(6) Βλ. Ἔκθεσιν Πατριαρχικῆς Ἀντιπροσωπείας, ἐν Ὀρθοδοξίᾳ, ΛΕ´ (1960), σ. 44.

(7) Ἐν τῷ αὐτῷ Συνεδρίῳ τῆς Ρόδου ἀπεφασίσθη ὅπως εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Πίστεως καὶ Τάξεως παραπεμφθῶσιν ἐν τοῖς ἑφεξῆς καὶ αἱ ὑποβληθησόμεναι νέαι τροπολογίαι πρὸς μελέτην καὶ ὑποβολὴν αὐτῶν εἰς τὴν Γ´ Γενικὴν Συνέλευσιν.

(8) Ἡ διατύπωσις αὕτη τοῦ Ἄρθρου — «Βάσις» ἐλήφθη ἐκ τῆς Ἐκθέσεως τῆς ἐπὶ τῶν Παγχριστιανικῶν Ζητημάτων Ἐπιτροπῆς. Παραπλησίαν διατύπωσιν αὐτοῦ ἐντὸς τῶν ἰδίων πλαισίων κινουμένην, βλέπε ἐν Μηνιαίῳ Δελτίῳ, Ἀρ. 37, Αὐγ.—Σεπτ. 1960.

πίστις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ὅτι τὸ καθαρῶς Χριστολογικὸν Ἄρθρον — «Βάσις» ἠδύνατο νὰ γίνῃ ζημίας πρόξενον καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον τῆς Ἑνότητος.

Βεβαίως ἀπὸ Ὀρθοδόξου πλευρᾶς ἐξεταζόμενον τὸ νέον Ἄρθρον βλέπομεν ὅτι χωλαίνει ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν αὐτοῦ καὶ ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν «συνῳδὰ ταῖς Γραφαῖς» ὁμολογίας. Αὐτονόητον λοιπὸν τυγχάνει ὅτι δι' Ἐκκλησίαν ἥτις θέτει τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, δεχομένη ἀμφοτέρας ὡς ἰσοκύρους πηγὰς τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως, ἡ μνεία μόνον τῆς Γραφῆς θεωρεῖται ὡς ἀνεπαρκής. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον εὐστοχωτέρα θὰ ἦτο νομίζομεν ἡ μνεία ἀμφοτέρων τῶν Πηγῶν τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως ἢ κάλλιον εἰπεῖν ἡ τροπολογία τῆς προτάσεως ταύτης ὡς : «καὶ συνῳδὰ ταῖς πηγαῖς τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως», ὡς ἐξ ἄλλου πολὺ ὀρθῶς εἰσηγήθη καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐπὶ τῶν Παγχριστιανικῶν ζητημάτων Ἐπιτροπή.

Ἡ ἀρχικὴ μορφὴ τοῦ Ἄρθρου — «Βάσις» ἦτο ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων αἰτίων τῆς ἀποχῆς ἐνίων Ἐκκλησιῶν Ὀρθοδόξων ἐκ τοῦ Π. Σ. τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἃς ἐλπίσωμεν ὅμως ὅτι ἡ ἐπὶ Τριαδολογικῆς βάσεως διεύρυνσις αὐτοῦ θὰ γίνῃ ἀφορμὴ ὅπως ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν ἑνὶ σώματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ προωθήσῃ τὸ ἔργον τῆς Ἑνότητος καὶ ἐργασθῇ ὡς εὔχεται ἀδιαλείπτως «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων Ἑνώσεως».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΤΣΕΤΣΗΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ, ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΝ ΤΩ ΠΛΑΙΣΙΩ ΤΟΥ Π. Σ. Ε.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ περὶ Χριστιανικῆς Μαρτυρίας, Προσηλυτισμοῦ καὶ Θρησκευτικῆς Ἐλευθερίας» ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων μερῶν ὑπὸ τοὺς ἑξῆς κυρίους τίτλους : I— Ἀνασκόπησις, 2— Ὁρολογία, 3— Βασικαὶ Προϋποθέσεις καὶ 4— Συστάσεις πρὸς συνέχισιν τῆς μελέτης ἀπὸ μέρους τῶν Ἐκκλησιῶν — Μελῶν.

Τὸ 1ον μέρος τοῦ Κειμένου θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ, ὡς τμῆμα ἱστορικῆς ἀνασκοπήσεως ὅλων τῶν γεγονότων ἐκείνων ἅτινα, ἀπὸ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος καὶ ἑξῆς, δικαιολογοῦσι τὴν ἀνὰ τὸν κόσμον θρησκευτικὴν προπαγάνδαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἴτε πρόκειται περὶ ἔργου καθαρῶς ἱεραποστολικοῦ χαρακτῆρος ἐν περιοχαῖς ὑπαναπτύκτων ἢ ἀναναπτύκτων φυλῶν τῆς γῆς, εἴτε πρόκειται περὶ δράσεως, κατά τινα τρόπον, προσηλυτιστικῆς. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ γίνεται ἰδιαιτέρα ἐν ἀρχῇ μνεία τῶν Ὀρθοδόξων, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1920 καὶ ἑξῆς, καταγγελιῶν τοῦ Προσηλυτισμοῦ, ἀφήνεται δὲ νὰ νοηθῇ, ὅτι ὅλον τὸ πρόβλημα τοῦ Προσηλυτισμοῦ ὑφίσταται ὡς πρόβλημα «Ὀρθοδόξου διαμαρτυρίας», ἀναφέρονται ἐν συντάμῳ πᾶσαι αἱ ἀπὸ Ὀρθοδόξου πλευρᾶς παρεμβάσεις παρὰ τοῖς διαφόροις Συνεδρίοις Οἰκουμενικῆς Κινήσεως πρὸς ἄρσιν καὶ καταδίκην τοῦ Προσηλυτισμοῦ. Ὡς πρὸς τοὺς ἱστορικούς, κοινωνιολογικούς, τεχνολογικοὺς κλπ. λόγους, δι᾽ οὓς, κατά τινα τρόπον, αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους αἰῶνας, ἐλθοῦσαι πλησιέστερον ἀλλήλων, ἔσχαν τὴν εὐκαιρίαν ἢ δυνατότητα, ὅπως ἀναπτύξωσι μεταξύ των σχέσεις ἐπαφῆς, ἀλλὰ καὶ παρεξηγησίμων ἐν τῷ θέματι τοῦ Προσηλυτισμοῦ καταστάσεων, τὸ Κείμενον ἀναβιβάζει τούτους εἰς ὀκτὼ ὅλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν οἱ ἀναγόμενοι εἰς τὰς οὑμανιστικὰς θεωρίας καὶ ἀντιλήψεις περὶ ἐλευθερίας, εἰς τὰς ἐξελίξεις τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν πνευματικῶν, ἐκπολιτιστικῶν καὶ ἄλλων ἐπαφῶν, μέχρι τοῦ θέ-

ματος τῶν προσφυγικῶν ρευμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν τουριστικῶν ταξειδίων κλπ. εἰς τὰς ἐκπαιδευτικὰς καὶ ἄλλας ἐπαφὰς μεταξὺ τῶν λαῶν, εἰς τὰς τεχνολογικὰς προόδους διὰ τοῦ τύπου, τῶν λοιπῶν ἐντύπων τοῦ κινηματογράφου, τῆς τηλεοράσεως κλπ. κλπ.. Πάντα ταῦτα κατὰ τὸ Κείμενον ἐδημιούργησαν νέας τινὰς καταστάσεις ἐντὸς τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχει σχεδὸν Ἐκκλησία ἢ Ὁμολογία ἀνὰ τὸν κόσμον, ἥτις νὰ ἐμπλέκηται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὸ ζήτημα τῆς Χριστιανικῆς Μαρτυρίας καὶ τοῦ Προσηλυτισμοῦ.

Εἰς τὸ 2ον Τμῆμα, τὸ περὶ Ὁρολογίας, ἀναλύονται κατὰ σειρὰν οἱ τρεῖς στενώτερον πρὸς τὸ ὅλον θέμα σχετιζόμενοι ὅροι «Χριστιανικὴ Μαρτυρία», «Προσηλυτισμὸς» καὶ «Θρησκευτικὴ Ἐλευθερία». Παρέχεται δὲ κατὰ σειρὰν διὰ μὲν τὸν ὅρον «Χριστιανικὴ Μαρτυρία» θεολογική τις ἀνάλυσις τούτου, καὶ ἐκκλησιαστική, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, δικαιολόγησις τοῦ ἔργου καὶ τῆς εὐθύνης τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Χριστιανῶν ἀτόμων, τοῦ παρέχειν μαρτυρίαν τῆς ἑαυτῶν πίστεως. Διὰ τὸν ὅρον «Προσηλυτισμὸς» δίδεται ὁ καυστικώτερος δυνατὸς ὁρισμός, χαρακτηριζομένου τούτου ὡς «διαφθορᾶς τῆς Χριστιανικῆς Μαρτυρίας». Διὰ δὲ τὸν ὅρον «Θρησκευτικὴ Ἐλευθερία» παρέχεται ἰδεολογική τις ἀνάπτυξις τῆς πραγματικότητος ταύτης ἐν τῷ κόσμῳ, χρησιμοποιουμένων πρὸς περιγραφὴν τῆς ἐλευθερίας ταύτης, τῶν ἐπισήμων διεθνῶν καὶ διεκκλησιαστικῶν Κειμένων, ἀπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως τῶν ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, μέχρι καὶ τοῦ Διαγγέλματος τοῦ Τορρόντο, ὅπερ ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν, ἐπεξηγηματικὸν πρωτόκολλον τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Τὸ 3ον μέρος τοῦ Κειμένου, περὶ τῶν «Βασικῶν Προϋποθέσεων», ἀσχολεῖται περὶ ὡρισμένας τινὰς μορφὰς ἐπιτρεπομένης Χριστιανικῆς Μαρτυρίας, καὶ δὴ καὶ Προσηλυτισμοῦ, ἐν ὀνόματι τῶν παραλλήλων πρὸς τὸν Προσηλυτισμὸν ἀρχῶν τῆς Χριστιανικῆς Μαρτυρίας καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἐλευθερίας. Θέτει τὸ Κείμενον ὡρισμένας προϋποθέσεις, καθ' ἃς Ἐκκλησία τις δὲν δύναται εἰμὴ νὰ παρέμβῃ διαφωτιστικῶς ἢ καὶ ἄλλως παρ' ἑτέρᾳ Ἐκκλησίᾳ, καὶ καθ' ἃς τὰ ἄτομα δὲν δύνανται εἰμὴ νὰ ἐκθέσωσι τὰ τῆς πίστεως αὐτῶν τοῖς ἑτέροις, ἵνα ἀκουσθῇ καὶ γνωσθῇ ὁ ἀληθὴς καὶ ἀψευδὴς λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ συνιστῶνται ἀγαθοὶ πάντως τρόποι ἐν ἀναλόγοις ἐνεργείαις, πλὴν κρίνονται ὡς ἀναπόφευκτοι αἱ ἐνέργειαι αὗται καθ' ἑαυτάς, αἵτινες καὶ οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ἐκ τῶν πραγμάτων δικαιολόγησις τοῦ ἀναπτυσσομένου ἑκασταχοῦ Προσηλυτισμοῦ. Πάντως ἐν τῷ τμήματι τούτῳ καὶ ὡς ἐν κατακλεῖδι αὐτοῦ λέγεται, ὅτι ὅτι εἰδικῶς συνι-

σταται ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ τοῖς Χριστιανοῖς ἀτόμοις εἶναι τοῦτο κυρίως· ὅπως ἐν τῷ παρέχειν Χριστιανικὴν Μαρτυρίαν τοῖς ἑτέροις προτιμῶνται ὡς μέσα α) ἡ ἀνεπίσημος προσωπικὴ ἐπαφὴ καὶ συζήτησις· β) αἱ ἐπίσημοι μεταξὺ Ἐκκλησιῶν συζητήσεις καὶ δὴ καὶ ἐντὸς τοῦ Π. Σ. Ε., εἰ δυνατόν, καὶ γ) ἡ εὐρυτέρα προσέγγισις διὰ τοῦ ἔργου τῆς Διεκκλησιαστικῆς Βοηθείας· ὡς αὕτη γίνεται ἐντὸς τοῦ Π. Σ. Ε., καὶ ἐν πνεύματι αὐτοθυσίας καὶ ταπεινότητος·

Εἰς τὸ 4ον μέρος τοῦ Κειμένου γίνεται εὐρύτερος λόγος περὶ τῶν προβλημάτων ἅτινα γεννᾷ ὁ Προσηλυτισμὸς εἰς τὰς διαχριστιανικὰς σχέσεις· καὶ ζητεῖται ὅπως ἑκάστη Ἐκκλησία — μέλος τοῦ Π. Σ. Ε. καθορίσῃ τὴν ἑαυτῆς θέσιν ἔναντι τῆς ἐλευθερίας τῆς Χριστιανικῆς Μαρτυρίας, τόσον δι' ἑαυτήν· ὅσον καὶ διὰ τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας καὶ Ὁμολογίας πρὸς αὐτὴν ἀμοιβαίως. Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῆς ὅλης ἐρεύνης καὶ ἐργασίας τὸ Κείμενον θέτει ἐνώπιον τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ σειρὰν ὅλην ἐξ 11 κυρίων «θέσεων»· ἐφ' ὧν καὶ ζητεῖ ὅπως «μετ' εἰλικρινείας» ἀπαντήσῃ ἑκάστη Ἐκκλησία ἐπὶ μέρους· Τὰς «Θέσεις» ταύτας θὰ παραθέσῃ ἀναλελυμένως ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ ἐν τοῖς κατωτέρω· προβαίνουσα εἰς τὴν καθ' ἕκαστα ἀνάλυσιν τοῦ ὅλου Κειμένου.

Καὶ τοῦτο μὲν περιληπτικῶς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀνὰ χεῖρας Κειμένου. Ἐν ἐπὶ μέρους ὅμως ἀναλύσει τοῦτο παρουσιάζει τὰ ἑξῆς σημεῖα, ἄξια ἰδιαιτέρως κρίσεως καὶ ὑπογραμμίσεως.

Καὶ κατ' ἀρχὴν μὲν δέον ἐνταῦθα νὰ ὁμολογηθῇ καὶ αὖθις, ὅτι τὸ Κείμενον διακρίνει πολὺ ἀντικειμενικότης καὶ εἰλικρινὴς ρεαλισμός· εἰς ὅ,τι τοὐλάχιστον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπ' εὐθείας ἀντιμετώπισιν τοῦ Προσηλυτισμοῦ καθ' ἑαυτόν· τὸν ὁποῖον καὶ δὲν ἀποφεύγει νὰ χαρακτηρίσῃ διὰ τῶν ἑξῆς ἐπὶ λέξει : «Προσηλυτισμὸς δὲν εἶναί τι διάφορον τῆς Μαρτυρίας, ἀλλ' εἶναι ἡ διαφθορὰ ταύτης. Ὅταν ἡ κολακεία· ἡ δωροδοκία· ἡ ἀπρεπὴς πίεσις· ὁ ἐξαναγκασμὸς ἢ ἡ βία χρησιμοποιῶνται — δολίως ἢ φανερῶς— πρὸς ἐπιτυχίαν φαινομενικῶν προσελκύσεων· ὅταν θέτωμεν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ὑπεράνω τῆς τιμῆς τοῦ Χριστοῦ, ὅταν διαπράττωμεν τὴν ἀπρέπειαν νὰ συγκρίνωμεν τὸ ἰδεῶδες τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν μὲ τὴν παροῦσαν κατάστασιν ἑτέρας Ἐκκλησίας· ὅταν ζητῶμεν νὰ προωθήσωμεν τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν· παρουσιάζοντες ψευδῆ μαρτυρίαν ἐναντίον ἄλλης Ἐκκλησίας, ὅταν προσωπικὴ ἢ γενικωτέρα ἐπιδίωξις ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀγάπην πρὸς πᾶν ἄτομον· πρὸς ὃ σχετιζόμεθα· τότε ἡ Μαρτυρία παραμορφοῦται εἰς Προσηλυτισμόν...».

Τοιαῦται καυστικαὶ κατὰ τοῦ Προσηλυτισμοῦ καὶ τῶν τρόπων

τοῦ «εὐγενοῦς», ὡς λέγεται ἢ «εὐπρεποῦς» Προσηλυτισμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐκφράσεις, δὲν ἐλλείπουσιν ἐν τῷ Κειμένῳ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει πουσῶς ὅτι καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ διατυπούμεναι ἀπόψεις εἶναι ἱκανοποιητικαὶ διὰ τὴν Ὀρθόδοξον ἡμῶν Θεολογίαν καὶ Ἐκκλησίαν.

Πρωτίστως αὐτὴ αὕτη ἡ διεύρυνσις τοῦ τίτλου ἀπὸ τοῦ ἁπλοῦ θέματος τοῦ Προσηλυτισμοῦ πρὸς τὰ παράλληλα θέματα τῆς Χριστιανικῆς Μαρτυρίας καὶ τῆς Θρησκευτικῆς Ἐλευθερίας, θεωρητέα, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς, ὡς περικλείουσα ἰδιαιτέραν τινὰ πρόθεσιν ἀμβλύνσεως τοῦ ὅλου θέματος τοῦ Προσηλυτισμοῦ. Ἀναμφιβόλως ἡ Χριστιανικὴ Μαρτυρία εἶναι καθῆκον πάσης Ἐκκλησίας καὶ Ὁμολογίας, ὡς καὶ παντὸς μέλους τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Προσηλυτισμὸς ἀντιθέτως εἶναι πρᾶξις αὐτῇ ἐν ἑαυτῇ φέρουσα τὴν ἠθικὴν κατάκρισιν αὐτῆς, τόσῳ μᾶλλον ἐφ᾽ ὅσον, ἐνῷ ἡ Χριστιανικὴ Μαρτυρία συντελεῖ εἰς τὴν ἐπαύξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων καὶ οἰκοδομεῖ ἄρα τὴν ἔννοιαν τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου «ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ», ὁ Προσηλυτισμὸς ὄχι μόνον σκανδαλίζει συνειδήσεις καὶ εἶναι τὸ «δι᾽ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται» ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Χριστιανοῦ, ἀλλὰ καὶ συμβάλλει εἰς πᾶσαν μορφὴν διαιρέσεως καὶ διενέξεως μεταξὺ Ἐκκλησιῶν καὶ ἀδελφῶν Χριστιανῶν καὶ ἀποβαίνει στοιχεῖον ἀνακόπτον ἐν παντὶ καὶ πάντοτε τὴν ἐπικράτησιν τοῦ πνεύματος τῆς εἰρήνης καὶ ἑνότητος μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν. Εἶναι δ᾽ ὅθεν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἐμφανές, ὅτι ἡ ἐν ὀνόματι τῆς ἱερᾶς ὑποχρεώσεως τῆς Χριστιανικῆς Μαρτυρίας πρὸς τοὺς ἔξω, δὲν δύναται νὰ προωθῆται κατ᾽ οὐδένα τρόπον ὁ πρὸς τοὺς ἔσω Προσηλυτισμός.

1.— Ὡς πρὸς τὸ 1ον τμῆμα τοῦ ἀνὰ χεῖρας Κειμένου, τοῦτο δέον ὅπως θεωρηθῇ κατ᾽ ἀρχὴν ὡς ἱκανοποιητικόν. Ὀρθῶς ἐπὶ παραδείγματι λέγεται ὅτι τὸ διὰ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐν ἔτει 1920, ἀνακινηθὲν ζήτημα καὶ ἔκτοτε ἀνελλιπῶς ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς συζήτησιν ἀγόμενον θέμα τοῦ Προσηλυτισμοῦ εἶναι ἐκ τῶν χρῃζόντων μελέτης, ἐπιστασίας καὶ διευθετήσεως, καὶ δὴ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἐν Τορόντο ἐπεξηγηματικοῦ Κειμένου τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Π.Σ.Ε., ἐν ᾧ λέγεται, ὡς γνωστόν, ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι πρέπει νὰ ἀποφεύγωσι τοιαύτας ἐνεργείας, αἵτινες εἶναι ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὰς ἀδελφικὰς σχέσεις».

Ἐν τούτοις ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ἐν τῷ 1ῳ τούτῳ τμήματι τὰ ἑξῆς σημεῖα : α) Δὲν πρέπει ἐν ὀνόματι ὡρισμένων ἐπισήμων ἢ ἡμιεπισήμων Κειμένων, διεκκλησιαστικοῦ ἢ καὶ διεθνοῦς κύρους, ὡς εἶναι τὸ Καταστατικὸν τοῦ Π. Σ. Ε., τὸ ἐν Τορόντο Κείμενον ἢ καὶ αὐτὴ ἡ Οἰ-

κουμενικὴ Διακήρυξις τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ τὰ ἐπὶ μέρους Συντάγματα τῶν διαφόρων ἐπὶ μέρους Κρατῶν, δὲν πρέπει νὰ συγκαλύπτηται οἱαδήτις μορφὴ Προσηλυτισμοῦ· αἱ δὲ ἐκφράσεις περὶ ἐλευθερίας πίστεως· ὁμολογίας καὶ διακηρύξεως τῶν ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεων ἑκάστου ἀνθρώπου, αἱ περιλαμβανόμεναι εἰς τὰ Κείμενα ταῦτα· δὲν πρέπει νὰ ἑρμηνεύωνται ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ τῆς ἀνεξελέγκτου καὶ ἐλευθέρας προσηλυτιστικῆς δράσεως. β) Ἡ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τοῦ Κειμένου ἀναφερομένη εἰδικὴ κατηγορία τῶν «χωλαινόντων καὶ ἐλλιπῶς εὐαγγελισθέντων ὁπαδῶν τῶν ἀρχαίων Ἐκκλησιῶν», πρὸς οὓς ἀνομολογεῖται, ὅτι ἀπηυθύνοντο οἱ κατὰ καιροὺς ἱεραπόστολοι· δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑγιὴς βάσις πρὸς ἱστορικὴν καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων δικαιολόγησιν τοῦ γενομένου ἢ καὶ τοῦ μέλλοντος νὰ γένηται προσηλυτισμοῦ. γ) Ἣ ἣν ἀναφέρει τὸ Κείμενον ἐν τῷ τμήματι τούτῳ «ἀπόκτησις συνειδήσεως ἐλευθερίας» διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ ἰδίᾳ διὰ τῶν ρευμάτων τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ παρελθόντος ΙΘ΄ αἰῶνος· ρευμάτων τῶν ὁποίων ἡ πνοὴ καὶ σήμερον ἔτι συνεχίζεται· διότι ὄχι μόνον δὲν ἀπέλιπεν ἡ φορὰ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐπλατύνθη νῦν, δὲν εἶναι ἀρκετὸς λόγος δικαιολογήσεως τοῦ Προσηλυτισμοῦ. δ) Τὰ τεχνικὰ μέσα· οἱ τεχνολογικοί· κοινωνιολογικοί, οἰκουμενιστικοὶ καὶ ἄλλοι παράγοντες· οὓς ἀναφέρει τὸ Κείμενον· ἀπὸ τοῦ Τύπου, τῶν βιβλίων, τῶν περιοδικῶν καὶ τῶν ἐφημερίδων μέχρι καὶ τοῦ κινηματογράφου· τοῦ ραδιοφώνου, τῶν συχνῶν ταξειδίων κλπ.· ὑπῆρξαν ἀσφαλῶς μέσα πρὸς γειτνίασιν καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνοίκησιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἰδεῶν των, ἀλλὰ δὲν δύνανται οὐδὲ πόρρωθεν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς συντελεσταὶ προωθήσεως τῆς ἰδέας τοῦ Προσηλυτισμοῦ. Ὅσα πλησιάζουσιν ἄλληλα, δὲν σημαίνει ὅτι καὶ ἀπορροφῶσιν ἄλληλα· αἱ δὲ Ἐκκλησίαι καὶ Ὁμολογίαι καλοῦνται εἰς συνεργασίαν καὶ ἑνότητα· ἀλλ᾿ οὐχὶ πάντως εἰς ἐξουθένωσιν καὶ ἀνδραποδισμόν· τοῦθ᾿ ὅπερ οὐκ ἐπαύσατο ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία διακηρύττουσα, ἤδη ἀπὸ τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ Διαγγέλματος τοῦ ἔτους 1920· δι᾿ οὗ ἐκάλει τὰς Ἐκκλησίας καὶ Ὁμολογίας εἰς συνεργασίαν καὶ ἐπαφὴν εἰς ἑνότητα ἐντὸς τῆς ὑπ᾿ αὐτῆς προτεινομένης Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν ὅροις κατα-λεπτῶς καθοριζομένοις· ἐν οἷς προέβαλλε πρῶτος καὶ κυριώτερος ἡ ἀποφυγὴ καὶ ἀνακοπὴ πάσης προσηλυτιστικῆς κινήσεως καὶ δράσεως.

ΙΙ.— Τὸ δεύτερον τμῆμα τοῦ Κειμένου, ἐπιγραφόμενον «Ὁρολογία», ἀναλύει κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικὸν τοὺς ὅρους «Χριστιανικὴ Μαρτυρία», «Προσηλυτισμὸς» καὶ «Θρησκευτικὴ Ἐλευθερία». Ἡ εὐλαβῶς ὑποφαινομένη Ἐπιτροπὴ νομίζει· ὅτι τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ Κειμένου δύνα-

ται ὡς ἄριστα νὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῆς περὶ Προσηλυτισμοῦ ἀπόψεως καὶ διακηρύξεως τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, εἰς τρόπον ὥστε μὴ ἀφισταμένων ἡμῶν ἐκ τῆς φρασεολογίας, τῆς ὁρολογίας καὶ τῆς γλώσσης γενικώτερον τοῦ Π. Σ. Ε., λεχθῶσιν ὅσα πρέπει νὰ λεχθῶσιν ἐν τῷ θέματι τούτῳ τοῦ Προσηλυτισμοῦ. Ὁ ὁρισμὸς τοῦ Προσηλυτισμοῦ, ὃν καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, ἀλλὰ καὶ ὅσα λέγονται ἰδίᾳ περὶ τῆς Χριστιανικῆς Μαρτυρίας καὶ τῆς εὐθύνης τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπως «μὴ ὑποχωρῶσιν εἰς τὸν πειρασμόν» ἐπιζητοῦσαι «ἴδια πλεονεκτήματα ἐπὶ ζημίᾳ ἄλλης Ἐκκλησίας» εἶναι, νομίζει ἡ εὐλαβῶς ὑποφαινομένη Ἐπιτροπή, στοιχεῖα ὑγιῆ, τὰ ὁποῖα καὶ πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐν τῇ διατυπώσει τῆς ἀπόψεως τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ Προσηλυτισμοῦ καὶ τῶν παραλλήλων αὐτῷ ἀρχῶν τῆς Μαρτυρίας καὶ τῆς Ἐλευθερίας.

Ἐν τούτοις καὶ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ἡ εὐλαβῶς ὑποφαινομένη Ἐπιτροπὴ ἐπιθυμεῖ, ὅπως ἐκθέσῃ τὰς ἑαυτῆς ἀπόψεις, καὶ δὴ εἰδικώτερον ἀναλύουσα τὴν ἀπὸ Ὀρθοδόξου πλευρᾶς ἔννοιαν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν κυρίων τούτων ὅρων ἐν τῷ ὅλῳ τούτῳ θέματι, τῆς Χριστιανικῆς δηλονότι Μαρτυρίας, τοῦ Προσηλυτισμοῦ καὶ τῆς Θρησκευτικῆς Ἐλευθερίας.

Εἶναι πράγματι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι πάντες οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν μεγάλην ἐντολήν, νὰ γίνωσι μάρτυρες Αὐτοῦ, ἵνα πείσωσι τοὺς μακρὰν ὄντας, νὰ δεχθῶσι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Χάριτος, νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὸν Κύριον καὶ νὰ παράσχωσιν Αὐτῷ καρποὺς πίστεως καὶ ἀγάπης. Ἀλλ' ἡ ἐντολὴ τῆς μαρτυρίας δὲν δύναται νὰ εἶναι παρὰ μαρτυρία τῆς ἀληθείας, ὡς ἀπεκάλυψεν αὐτὴν ὁ Κύριος διά τε τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν τελευταίων Αὐτοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς ὑποθηκῶν, διασωθεισῶν ἐν τῇ Γραπτῇ καὶ ἀγράφῳ Παραδόσει τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἑπομένως ἡ μαρτυρία εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον πιστή, ὅσον ἐγγυτέρα εἶναι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Διὰ τὴν Ὀρθόδοξον δὲ ἡμῶν Ἐκκλησίαν διὰ νὰ εἶναι ἡ Μαρτυρία πλήρης, πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ στοιχεῖα τῶν ἀποστολικῶν παραδόσεων προερχομένη ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς φωνῆς καὶ τῶν σωστικῶν Μυστηρίων τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Τοιαύτης οὔσης τῆς Ὀρθοδόξου περὶ μαρτυρίας ἀντιλήψεως, πρόδηλον ὅτι οὐδεμία δύναται νὰ γίνηται μετὰ τῶν ἀλλοίαν ἐχουσῶν ἐπὶ τοῦ θέματος διδασκαλίαν Ὁμολογιῶν συνεργασία ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἱεραποστολῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐχούσης ἁπλῶς δι' ἐλπίδος, ὅτι ἐν τῇ Θείᾳ Προνοίᾳ καὶ πανσόφῳ κατευθύνσει τῶν πάντων εὐοδωθήσεται πάντως καὶ ἡ πρὸς ἑνότητα κατατείνουσα φορὰ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, ὅταν καὶ ὅπως ὁ Κύριος θελήσῃ.

Ὡς πρὸς τὸν ὅρον «Προσηλυτισμός», ὁ διδόμενος εἰς τοῦτον χαρακτηρισμός, ὡς «διαφθορᾶς τῆς μαρτυρίας» εὑρίσκει σύμφωνον· ὡς εἴπομεν· τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν· ἐκπρόσωποι τῆς ὁποίας πολλάκις ἔγραψαν ἢ διεκήρυξαν τὸ ἀναφερόμενον ἐν τῷ Κειμένῳ, ὅτι διὰ τῶν χρησιμοποιουμένων μεθόδων Προσηλυτισμοῦ «μολύνεται ἡ καθαρότης τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος». Ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ φρονεῖ εὐλαβῶς, ὅτι ἐπιβάλλεται ἀπὸ Ὀρθοδόξου πλευρᾶς νὰ διευρυνθῇ ἔτι μᾶλλον ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ Μαρτυρίας καὶ Προσηλυτισμοῦ, ἵνα καυτηριασθῶσιν ἔτι μᾶλλον αἱ μέθοδοι καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα παρὰ τῶν προσηλυτιζόντων μέσα.

Εἰς τὴν μαρτυρίαν εὑρίσκομεν εὐκόλως πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς θείας ἀποστολῆς, ἤτοι τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου («πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη»), τὴν συμπαράστασιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος («ἐκεῖνος διδάξει ὑμῖν πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» καὶ «μενεῖ καὶ συμπαραμενεῖ πάσας τὰς ἡμέρας...»), καὶ τὴν δίψαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς («αἱ χῶραι ἕτοιμοί εἰσι πρὸς θερισμόν»). Ἐνῷ ὁ Προσηλυτισμός, διενεργούμενος ἀπὸ μέρους Χριστιανῶν πρὸς ἄλλους Χριστιανούς, ὑπενθυμίζει τὰς αἱρέσεις καὶ τὰ σχίσματα, τὰ ὁποῖα δριμύτατα καυτηριάζει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὡς ἔργα σκότους καὶ ἐπιβλαβῆ εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅσον καὶ ἂν οἱ προπαγανδισταὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ ζῆλος αὐτῶν τυγχάνει ἀκραιφνὴς καὶ ἄδολος καὶ ἀποβλέπει πρὸς τόνωσιν καὶ ἀναζωπύρησιν τῆς ἐκμαρανθείσης, ἀκηδείας, κατ' αὐτούς, τῶν ὑπευθύνων ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν χριστιανικῆς πίστεως καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς, παρὰ ταῦτα αἱ ὑγιεῖς καὶ ἀνόθευτοι συνειδήσεις πιστεύουσιν ἐξ ἐναντίου, ὅτι αἱ δημιουργούμεναι διὰ τοῦ Προσηλυτισμοῦ ἐχθρότητες, ὁ μὴ ἐκλείπων ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν διαφόρων ἱεραποστολῶν, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου καλοῦνται πολλάκις οἱ προσηλυτιζόμενοι νὰ ἀρνηθῶσι μίαν ὁμολογιακὴν πίστιν ἔναντι τῶν ὑποσχέσεων καὶ τῶν ὠφελημάτων ἑτέρας, πάντα ταῦτα ἀποτελοῦσι τὸν ἐκφυλισμὸν τοῦ ἁγνοῦ ἱεραποστολικοῦ πνεύματος καὶ ἐπομένως νοθεύουν καὶ ζημιοῦν τὸ ἀκραιφνὲς πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ ζήτημα τῆς «Θρησκευτικῆς Ἐλευθερίας», ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ δημιουργεῖ τὴν μεγαλυτέραν δυσκολίαν ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν Μαρτυρίαν καὶ τὸν Προσηλυτισμόν καὶ ἐκ τῆς ἑρμηνείας ἣν θὰ δώσωμεν ἐξαρτᾶται ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη θέσις ἡμῶν ἐν τῷ καθόλου ζητήματι.

Ἀπὸ Ὀρθοδόξου ἀπόψεως παραμένει ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι ἡ ἐλευθερία, ἔχουσα καθαρῶς πνευματικὸν περιεχόμενον, ἀποτελεῖ τὴν βαθυτέραν οὐσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις οὐδόλως ταυτιζόμενος

πρὸς πολιτικὰ συστήματα· ἀποτελεῖ ἐσωτερικὸν βίωμα καὶ ζῶντα πνευματικὸν δεσμὸν μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν Ὀρθόδοξον ἐκδοχήν, διὰ τῆς πίστεως συναντῶνται ἐν τῷ Χριστιανισμῷ τὸ ἐλεύθερον χάρισμα καὶ ἡ ἐλευθέρα βούλησις, ἡ κλῆσις ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐνσυνείδητος ἀπάντησις τοῦ ἀνθρώπου. Κατ' ἀρχὴν ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου· ὡς πλάσματος τοῦ Θεοῦ· παρέχει αὐτῷ τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνυψώνειν ἀκωλύτως πρὸς τὸν Δημιουργὸν τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας καὶ δουλεύειν αὐτῷ ἐλευθέρως. Οὕτως ἡ Θρησκευτικὴ ἐλευθερία ἀποτελεῖ οὐ μόνον βασικὸν στοιχεῖον τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἀλλὰ καὶ δίψαν τῆς ψυχῆς ἀκόρεστον· Ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς καὶ ἡ μισαλλοδοξία ἔχουσι καταδικασθῆ ἀπὸ πολλοῦ ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Αὕτη περὶ πολλοῦ ποιουμένη τὴν Θρησκευτικὴν Ἐλευθερίαν, ἀναγνωρίζει εἰς πάντας τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως· ἐν τούτοις θεωρεῖ αὕτη τὴν κοινωνίαν τῶν ἑαυτῆς τέκνων ὡς δεδεσμευμένην τῇ ἐν Χριστῷ ἐλευθερίᾳ καὶ κρατυνομένην διὰ τῆς πίστεως· τῆς ἀληθείας καὶ τῆς Χάριτος, αἵτινές εἰσι καρποὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ φρονεῖ ὅτι οἱ ἐν αὐτῇ ἀναγεννηθέντες ἔχουσι δεσμὸν «υἱοθεσίας» πρὸς αὐτήν· αὕτη δὲ κέκτηται τὸ δικαίωμα ἅμα καὶ τὸ καθῆκον τοῦ προνοεῖν τόσον διὰ τὴν συνεχῆ αὐτῶν αὔξησιν ἐν Χριστῷ ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς παραμονὴν καὶ ἐνεργὸν δρᾶσιν αὐτῶν, μεριμνῶσα διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ ἀποσκορακίζουσα τὰ ἐμφανιζόμενα ζιζάνια καὶ τὰς καινοδοξίας· αἵτινες ἀπειλοῦσι τὴν σώζουσαν πίστιν καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία στοιχοῦσα τῇ ἑαυτῆς Παραδόσει καὶ τῷ πνεύματι τῶν Συνοδικῶν ἀποφάνσεων καὶ Κανόνων· καθορίζει τὴν θέσιν καὶ κολάζει τὰ παραπτώματα τῶν μελῶν αὐτῆς, οὐδεμίαν δὲ ἀσκοῦσα νομικῶς πίεσιν ἢ βίαν ἐπὶ τῆς συνειδήσεως· ἐκκλησιαστικῶς λαμβάνει πάντα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα ὅπως κωλύσῃ τὴν περαιτέρω μετὰ τῶν ὑγιῶν μελῶν αὐτῆς κοινωνίαν καὶ ἀναστροφὴν τῶν ἀπ' αὐτῆς ἀποκοπτομένων ἐλέγχουσα διὰ λόγου τὸ ἀσθενὲς καὶ ἄστατον τῆς Θρησκευτικῆς τοῦ ἀποστάτου συνειδήσεως, καὶ στηρίζουσα ἀξιοχρέως τοὺς ἑαυτῆς πιστούς. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἔξωθεν ἐρχομένους· οἵτινες· δίκην ψευδοπροφητῶν, ἐν μορφῇ προβάτων κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ζητοῦσι νὰ ὑπεισέλθωσιν εἰς τὴν ποίμνην καὶ διὰ παντοίων μέσων νὰ κλέψωσι τοὺς πιστοὺς ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς χριστιανικῆς μαρτυρίας, χρησιμοποιοῦντες παντοῖα δολώματα καὶ ὑλικὰ μέσα, ἀντιμετωπίζει τούτους εὐθαρσῶς καὶ μετὰ σταθερότητος. Τοὺς τοιούτους ἐξακολουθοῦμεν νὰ ὀνομάζωμεν καὶ καθ' ἡμᾶς καὶ εὐρύτερον, «λυμεῶ-

νας» θεωροῦντες ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν τὴν χρησιμοποίησιν παντὸς νομίμου θρησκευτικοῦ μέσου διὰ τὴν ἀντίκρουσιν καὶ ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν νομίζει ὅτι δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἕτερος τρόπος ἀλληλοσεβασμοῦ τῶν μελῶν — Ἐκκλησιῶν τοῦ Π. Σ. Ε. πλὴν τῆς ἐπισήμου δηλώσεως αὐτῶν ὅτι οὐδὲν μέλος αὐτῶν θέλει χρησιμοποιήσῃ τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν εἰς βάρος ἄλλης Ἐκκλησίας ἢ Ὁμολογίας καὶ ὅτι ἕκαστος θέλει ἐργασθῇ πρωτίστως διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Εὐαγγελίου πρὸς τὸν «κόσμον», ἑκάστης Ἐκκλησίας ἀρκουμένης εἰς τὰς μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν ἐπισήμους συνομιλίας καὶ ἐπαφάς, ἐν πνεύματι ἀλληλοσεβασμοῦ καὶ εἰλικρινοῦς καὶ ἀδελφικῆς συνεργασίας καὶ ἀλληλεγγύης.

ΙΙΙ.— Τὸ τρίτον τμῆμα τοῦ Κειμένου τὸ ὁμιλοῦν περὶ «βασικῶν προϋποθέσεων» τινων ἐν τῷ θέματι τούτῳ τοῦ Προσηλυτισμοῦ εἶναι τὸ ἀσθενέστερον καὶ τὸ ὀλιγώτερον ὑγιαῖνον ἀπὸ Ὀρθοδόξου πλευρᾶς. Καὶ δή :

α) Δὲν δύναται νὰ γίνηται λόγος περὶ «προϋποθέσεων» καὶ δὴ καὶ «βασικῶν» τοῦ Προσηλυτισμοῦ, ὡσεὶ τάχα ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις δικαιολογοῦσαι ἢ καὶ ἐμφανίζουσαι ἔστω χαλαρωτέραν τὴν ὀξύτητα, τὴν ἀπὸ τοῦ Προσηλυτισμοῦ, δὲν δύνανται νὰ νοηθῶσιν ἀπὸ Ὀρθοδόξου πλευρᾶς.

β) Χριστιανικὴ μαρτυρία πρὸς Χριστιανοὺς δὲν δύναται νὰ νοηθῇ εἰμὴ ὡς τι ὀξύμωρον ἀπὸ Ὀρθοδόξου πλευρᾶς, πάντως δὲ δὲν δύναται νὰ γίνηται λόγος περὶ «χριστιανικῆς» μαρτυρίας ἐκεῖ ἔνθα καὶ κατηγγελμένως εὕρηται ὁ Χριστὸς καὶ πιστεύεται καὶ ἀκολουθεῖται, ὁ δὲ Λόγος αὐτοῦ καὶ καρποφόρως ἀκούεται καὶ ἀληθῶς ὀρθοτομεῖται, ἡ δὲ Χάρις τῶν φρικτῶν Μυστηρίων αὐτοῦ ἀποβαίνει καὶ εἶναι τομωτέρα πάσης ἄλλης μορφῆς ἱεραποστολικῆς παρεμβάσεως καὶ δράσεως. Ἡ χριστιανικὴ μαρτυρία εἶναι καὶ ἀποβαίνει χριστιανικὴ ὅταν ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς μὴ Χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι μάλιστα ὑπερβαίνουσι κατὰ πλεῖστα ἑκατομμύρια τοὺς ἤδη Χριστιανούς, οἵτινες καὶ ἀναμένουσι τὴν περὶ Χριστοῦ Μαρτυρίαν πάντως περισσότερον διψαλέως ἢ οἱαδήτις ἄλλη χριστιανικὴ κοινότης ἢ ὁλότης.

γ) Αἱ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τοῦ κειμένου ἀναφερόμεναι «πλάναι καὶ καταχρήσεις» αἵτινες καταλήγουσαι, ὡς λέγει «εἰς διαστροφὴν καὶ συσκότισιν τῶν κεντρικῶν ἀληθειῶν τοῦ Εὐαγγελίου, διακινδυνευομένης τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων» δύνανται τυχὸν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς δικαιο-

λογοῦσαι τὴν προσηλυτιστικὴν παρέμβασιν ἄλλης Ἐκκλησίας, αὐτοθεωρουμένης ὡς ὑγιαινούσης περὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἠθικὴν εἶναι σημεῖα, πολὺν ὕποπτον καὶ ἀμφισβητήσιμον χαρακτῆρα περικλείοντα. Ἀντὶ πάσης ἄλλης κρίσεως ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ἡ εὐλαβῶς ὑποφαινομένη Ἐπιτροπὴ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπαναλάβῃ ὅ,τι καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ αὐτῆς Ἐκθέσει, ἐν ἔτει 1956, ἔλεγεν ὑπενθυμίζουσα τὸ τοῦ Κυρίου «σὺ τίς εἶ ὁ ἀλλότριον οἰκέτην κρίνων ;». Τίς ὁ ἀδεκάστως κρίνων περὶ πλάνης καὶ καταχρήσεων παρὰ τοῖς ἄλλοις ; Καὶ κατὰ ποίαν ἀρχήν, Θεολογικήν ἐκκλησιαστικήν, ἐκκλησιολογικὴν κυρίως, ἡ διαπίστωσις τῆς πλάνης καὶ καταχρήσεως παρὰ τοῖς ἑτέροις ; Καὶ πόθεν τὸ δικαίωμα τῆς κρίσεως καὶ ἐπεμβάσεως εἰς τὰ τοῦ οἴκου τοῦ ἑτέρου ; Ἀλλὰ καί τι πλέον. Ποῖον τὸ μέτρον τῶν συνεπειῶν ἐκ παρομοίας κρίσεως καὶ ἐπεμβάσεως ; Καὶ πῶς συμβιβάζεται ἡ ξενικὴ ἐπέμβασις πρὸς τὴν βασικὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας τῶν θεσμῶν καὶ τῶν ἀτόμων ὅταν τὰς μείζονας αἱρέσεις αὐτῆς ἡ Ἐκκλησία διὰ μέσου τῶν αἰώνων δὲν διώρθωσε καὶ δὲν ἀντιμετώπισε διὰ παρεμβάσεως τοιαύτης ὑφῆς, ἀλλ᾽ ἀπέκοψεν ἀφ᾽ ἑαυτῆς ; Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις πῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκκλησιολογικῶς καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν καλῶς νοουμένων ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξὺ Ἐκκλησιῶν «ἡ ἵδρυσις ἀντιπάλου Ἐκκλησίας», ἣν ἀναφέρει ῥητῶς τὸ κείμενον, ἔστω καὶ πλαγίως, ἐντὸς τῶν ὁρίων ὑπαρχούσης πρότερον ἀδελφῆς Ἐκκλησίας ; Πάντα ταῦτα εἶναι συνέπειαι τραγικαὶ τῶν ἔστω καὶ καθ᾽ ἁπλῆν ὑπόθεσιν «προϋποθέσεων» τοῦ Προσηλυτισμοῦ ἃς καὶ δὲν δύναται νὰ ἀποδεχθῇ ποσῶς ἡ ἡμετέρα Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία.

δ) Ἐκ καθαρᾶς ἐκκλησιολογικῆς ἀπόψεως ἡ βάσις, ἥτις τίθεται ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τοῦ Κειμένου καθ᾽ ἣν ἑκάστη Ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἰδιότητα τῆς Ἐκκλησίας εἰς πᾶσαν ἑτέραν, δὲν εὐσταθεῖ οὔτε κατὰ τὸ αὐστηρὸν γράμμα τοῦ Κειμένου τοῦ Τορόντο (Κεφ. Δ', 4 : «. . . τὸ εἶναι (Ἐκκλησίαν τινὰ) μέλος δὲν συνεπάγεται ὅτι ἑκάστη Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ θεωρῇ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας — Μέλη ὡς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ πλήρει καὶ ἀληθεῖ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως»), οὔτε δὲ καὶ ἀπὸ ἡμετέρας πλευρᾶς, ἀποτελεῖ δὲ τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ ἐπίκεντρον καὶ πασῶν τῶν ὑπαρχουσῶν ἀπὸ ἐκκλησιολογικῆς πλευρᾶς ἐνστάσεων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας πρὸς τὸ πάντως ἀναθεωρητέον Κείμενον τοῦ Τορόντο. Ἡ «ἰδιότης Ἐκκλησίας» δὲν εἶναί τι ὅπερ ἀσυζητητὶ δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς οἱανδήποτε χριστιανικὴν κοινότητα ἢ ὁλότητα, ἐὰν δὲ ἡ συνεργασία καὶ αἱ ἐπαφαὶ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας μετὰ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν προωθοῦνται καὶ προάγονται τοῦτο δὲν γίνεται πάντως ἐπὶ τῆς

βάσεως τῆς ἀναγνωρίσεως τούτων ὡς Ἐκκλησιῶν ταυτοσήμων πρὸς τὴν Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

ε) Ἡ εὐλαβῶς ὑποφαινομένη Ἐπιτροπὴ δὲν συμφωνεῖ οὐδὲ καὶ πρὸς τὰ ἐν συνεχείᾳ ἐν τῷ τμήματι λεγόμενα περὶ τῶν τρόπων «εὐγενοῦς» καὶ «νομίμου» παροχῆς μαρτυρίας τοῖς ἑτέροις. Βεβαίως αἱ ἀναφερόμεναι ἐν τῷ Κειμένῳ προσωπικαὶ καὶ ἰδιωτικαὶ συζητήσεις καὶ ἐπαφαὶ — ἐφ' ὧν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διατηρεῖ τὰς κατ' ἀρχὴν ἐπιφυλάξεις αὐτῆς — καὶ ἡ ἐπίσημος συζήτησις τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ Π. Σ. Ε., ὡς καὶ ἡ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Διεκκλησιαστικῆς Βοηθείας προσέγγισις τῶν Ἐκκλησιῶν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τόσα μέσα συναντήσεως καὶ συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀλλ' ἡ εὐλαβῶς ὑποφαινομένη Ἐπιτροπὴ νομίζει ὅτι, ἐπειδὴ δι' ἐνίων ἐκ τῶν τρόπων τούτων οὐχὶ σπανίως ἐγένετο καὶ γίνεται ἑκασταχοῦ τὸ προσηλυτιστικὸν ἔργον, ἐν τῇ διατυπώσει τῆς ἐπισήμου ἀπόψεως τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας περὶ Προσηλυτισμοῦ ἐπισημανθῇ ἰδιαιτέρως ἡ ἀνάγκη, ὅπως ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω τρόπων οὐδεμία ἐπιτραπῇ ἵνα γένηται κατάχρησις ἢ ἐκμετάλλευσις, καὶ ὅπως οἱ τρόποι οὗτοι κατ' οὐδένα λόγον χρησιμοποιηθῶσι πρὸς καλλιέργειαν καὶ προώθησιν τοῦ προσηλυτιστικοῦ πνεύματος.

IV.— Ὡς πρὸς τὸ 4ον τμῆμα τοῦ Κειμένου, ἐν τούτῳ ἡ ὅλη βαρύτης εὕρηται ἐν ταῖς ἐρωτήσεσιν, ἃς διατυποῖ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων καλοῦναι αἱ Ἐκκλησίαι ἵνα σκεφθῶσι καὶ ἀποφανθῶσιν. Αἱ ἐρωτήσεις αὗται ἔχουσιν ἐπὶ λέξει οὕτως :

1) Σεβόμεθα τὰς πεποιθήσεις τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ὁποίων ἡ ἀντίληψις καὶ αἱ συνήθειαι διαφέρουσι τῶν ἡμετέρων καὶ θεωροῦμεν καθῆκον ἡμῶν, ἵνα βοηθῶμεν ἀλλήλους, ἵνα ἱστάμεθα ὑπεράνω τῶν ἀτελειῶν ἡμῶν διὰ μέσου τῶν θεολογικῶν συζητήσεων καὶ τῶν πράξεων ἀμοιβαίας ἐξυπηρετήσεως μᾶλλον ἢ νὰ περιπλεκώμεθα εἰς δημοσίαν ἐπίκρισιν τῶν σφαλμάτων τῶν ἄλλων ;

2) Ἀναγνωρίζομεν ὡς κύριον καθῆκον παντὸς ἀφυπνισθέντος Χριστιανοῦ, ὅπως ἀγωνίζηται ἐν προσευχῇ διὰ τὴν ἀνανέωσιν τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἧς τυγχάνει μέλος ;

3) Ἀναγνωρίζομεν τὸ δικαίωμα τοῦ ὡρίμου ἀνθρώπου, ὅπως μεταλλάξῃ τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν, ἐὰν ἡ συνείδησις αὐτοῦ δὲν ἐπιτρέπῃ αὐτῷ νὰ μένῃ ἐπὶ πλέον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῆς ὁποίας ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι μέλος ;

4) Γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχουσι μεγάλα ἐμπόδια ἐν ταῖς ἀδελφικαῖς σχέσεσιν ἐν ταῖς χώραις, ἔνθα πάντες δὲν ἀπολαμβάνουσι τῆς ἰδίας ἐλευθερίας πρὸς ἐξάσκησιν τῆς πίστεως αὐτῶν καὶ παροχὴν τῆς μαρτυρί-

ας αὐτῶν, καὶ ὅτι πρέπει ὅπως ἐργασθῶμεν σταθερῶς διὰ μίαν νομικὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἰσότητα· διὰ πάσας τὰς Ἐκκλησίας ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ ;

5) Ἀποκηρύττομεν πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν, διὰ τῆς ὁποίας προσφέρονται ὑλικὰ ἢ κοινωνικὰ πλεονεκτήματα καὶ ὠφέλη, πρὸς κλονισμὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν δεσμῶν τοῦ ἀτόμου· ἢ χρησιμοποιοῦνται ἀπρεπεῖς πιέσεις ἐπὶ πτωχῶν ἢ ἐμπεριστάτων ἀνθρώπων ;

6) Μολονότι ἀπόκειται εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἵνα καθορίσωσι τὴν θέσιν αὐτῶν ἔναντι τῶν μικτῶν γάμων· πρέπει νὰ εἶναι σεβαστὴ ἡ ἐνσυνείδητος ἀπόφασις τῶν δύο μελλονύμφων περὶ τῆς ἐκλογῆς μελλοντικῆς Ὁμολογίας διὰ τὰ τέκνα τῆς συζυγίας αὐτῶν ;

7) Πρέπει τὰ τέκνα· τὰ ἀνήλικα, νὰ μὴ γίνωνται δεκτὰ εἰς ἑτέραν Ἐκκλησίαν, παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων αὐτῶν ;

8) Δὲν θὰ δεχώμεθα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν πρόσωπα, ἅτινα εὑρίσκονται ἐσχάτως ὑπὸ ἐπιτίμιον ἐν τῇ ἑαυτῶν Ἐκκλησίᾳ λόγῳ ἠθικῶν παραπτωμάτων, ἢ ζητοῦσι νὰ ἀποφύγωσι τὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῶν ὑποχρεώσεις, ἢ τῶν ὁποίων τὰ ἐλατήρια ἀλλαγῆς Ὁμολογίας εἶναι δεδηλωμένως κοσμικὰ καὶ ἀνάξια ;

9) Ὅταν μέλος Ἐκκλησίας τινὸς ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ δεκτὸν εἰς μίαν ἄλλην Ἐκκλησίαν· ὀφείλομεν νὰ ἐπικοινωνήσωμεν εἰ δυνατόν· ἀμέσως μετὰ τῆς ἐνδιαφερμένης Ἐκκλησίας ;

10) Μολονότι δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι περιπτώσεις, καθ' ἃς καθεστηκυῖα Ἐκκλησία τις ἔν τινι χώρᾳ παρέχει ἀτελῆ χριστιανικὴν μαρτυρίαν· εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑποχρεώμεθα νὰ προσφέρωμεν τὴν ἡμετέραν παρουσίαν πρὸς αὐτήν· τότε ἡ πρώτη φροντὶς ἡμῶν θὰ εἶναι νὰ εὕρωμεν δι' ἀδελφικῆς συμβουλῆς τρόπον ὥστε νὰ ἐνισχυθῇ ἡ μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης ;

11) Πρέπει νὰ βοηθήσωμεν τὰς καθεστηκυίας Ἐκκλησίας δι' ἀδελφικῶν ἔργων καὶ παντοίας βοηθείας μᾶλλον· ἢ διὰ τῆς δημιουργίας ἱεραποστολῆς ἑτέρας παρ' αὐτῇ ;

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΩΝ ΜΑΓΓΑΝΩΝ

Ἀπὸ τοῦ φάρου τοῦ Σιρκετζῆ μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ὠνομάζετο κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν συνοικία τῶν μαγγάνων, ὠνομάζετο δὲ οὕτω διότι εἰς τὴν συνοικίαν αὐτὴν ἐναποθηκεύοντο τὰ πολεμικὰ ὅπλα καὶ μηχανήματα τῆς ἐποχῆς. Εἰς τὴν συνοικίαν αὐτὴν Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἔκτισε Μονήν, ναόν, παλάτιον καὶ νοσοκομεῖον. Ἤδη ἀπὸ τοῦ ε΄ αἰῶνος ὑπῆρχεν ἐκεῖ παλάτιον, βραδύτερον δὲ Μιχαὴλ ὁ Ραγκαβῆς ἀνήγειρε κατοικίαν κατὰ τὸν ἔνατον αἰῶνα τὴν ὁποίαν ἐπεσκεύασε μετὰ μίαν πεντηκονταετίαν Βασίλειος ὁ Μακεδών. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ κατοικία αὕτη ὑπῆρξε πενιχρὰ ἐν συγκρίσει μὲ τὰς οἰκοδομὰς τὰς ὁποίας ἀνήγειρε Κων)τῖνος ὁ Μονομάχος καὶ τῶν ὁποίων τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν ἐξυμνοῦσιν οἱ χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς. Πλησίον τῶν μαγγάνων εὑρίσκετο ἡ συνοικία ἡ λεγομένη Κυνήγιον ὅπου κατῴκει ἡ φίλη τοῦ αὐτοκράτορος Σκλήραινα, κατὰ δὲ τὸν Ψελλὸν ἡ οἰκοδομὴ τῶν κτιρίων διήρκεσεν ἐπὶ μακρὸν καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἔχῃ τὴν εὐκαιρίαν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ συναντᾶται συχνὰ μετὰ τῆς φίλης του «ἵν' ἐκείνῃ προσφοιτᾷ συνεχῶς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ κυνηγίου» ὅπως γράφει ὁ ἴδιος. Δυστυχῶς προτοῦ συμπληρώσῃ τὰς οἰκοδομάς του ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέθανεν ἡ Σκλήραινα ἐκ στηθικοῦ νοσήματος, ἐτάφη δὲ εἰς ναὸν ἐπὶ τούτῳ κτισθέντα παραπλεύρως τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Μετά τινα ἔτη ἐν τῷ μνήματι τῆς Σκλήραινας ἐτάφη ὁ κόμης Hugues de St. Paul. Ὁ Μονομάχος προσεπάθησεν ὅπως ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου γίνῃ ἐφάμιλλος τῆς Ἁγίας Σοφίας, κατησκεύασεν ὑψηλότατα ὑπόγεια ἵνα φαίνεται ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ἄνωθι ναοῦ ἐκ τῆς θαλάσσης ἄνωθεν τῶν τειχῶν. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐφυλάσσοντο πολλὰ ἅγια λείψανα. Ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς κατεῖχε τὴν δευτέραν θέσιν μετὰ τὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἡ δὲ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια ἐκκλησιάζετο ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν πανήγυριν τοῦ ναοῦ. Ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀγρυπνίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου εὑρίσκετο ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Δούκας ὁπότε ἐγένετο ἀνεπιτυχὴς ἐπίθεσις ἐναντίον του.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐτάφη ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος. Τὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ἐπεσκέφθη κατὰ τὸ 1200 ὁ Ρῶσσος Ἀντώνιος ὁ ἐκ Νοβγορὸδ ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι εἶδεν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ πολλὰ ἅγια λείψανα καὶ ὅτι ἡ ἁγία Τράπεζα τοῦ ναοῦ εἶνε στολισμένη διὰ πολυτίμων λίθων. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρῇ τὴν μεγαλοπρέπειάν του μέχρι τῆς ἁλώσεως.

Ὁ ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν κατὰ τὸ 1406 Ἱσπανὸς Ruy Gonzalez de Clavijo μεταβαίνων ὡς πρεσβευτὴς παρὰ τῷ Ταμερλάνῳ ἐκφράζει τὸν θαυμασμόν του διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ναοῦ. «Εὑρίσκεται, γράφει, ἐν τῷ μέσῳ ἀνθοστολίστου κήπου καὶ εἶνε ναὸς ὡραιότατος ἔχων δάπεδον ἐκ πολυχρώμων λίθων. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ εἶνε ὁ θόλος ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶνε εἰκονισμένος διὰ μωσαϊκῶν ὁ Σαβαώθ, φαίνεται δὲ ἐπίσης ὁ Σταυρός, τὸν ὁποῖον ἄγγελος Κυρίου ἐξερχόμενος ἐκ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ δεικνύει εἰς τοὺς μαθητάς, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατέρχεται ἐπ' αὐτῶν ἐν εἴδει φλογός, καὶ τὸ μωσαϊκὸν τοῦτο εἶνε ἀπαράμιλλον. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὑπάρχει μέγα μνῆμα ἀπὸ ἴασπιν κεκαλυμμένον διὰ μεταξωτοῦ ὑφάσματος ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναπαύεται μία πριγκήπισσα». Κατὰ τὸ ἔτος 1351 ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς ἀπεφάσισε παραιτούμενος τοῦ θρόνου νὰ καρῇ μοναχὸς τῆς μονῆς τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τῶν μαγγάνων. Τὰ παλατικὰ γεγονότα τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἀναβάλῃ ἐπ' ὀλίγον τὴν ἀπόφασίν του. Μετὰ τέσσαρα ὅμως ἔτη μετέβη εἰς τὴν ἐν λόγῳ Μονὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάσαφ, ἡ δὲ σύζυγός του εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Κυρα-Μάρθας. Αἰσθανόμενος ὅτι δὲν ἦτο καθ' ὁλοκληρίαν μακρὰν τῆς τύρβης ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἀλλὰ τὸν ἀπέτρεψεν ὁ γαμπρός του Ἰωάννης Ε΄ ὁ Παλαιολόγος καὶ παρέμεινεν οὗτος ἐν τῇ ἐν λόγῳ Μονῇ συναντώμενος συχνὰ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Μᾶρκος ὁ Εὐγενικὸς ὑπῆρξε διάκονος εἴς τινα Μονὴν τῶν Πριγκηποννήσων ἐπὶ δύο ἔτη, αἱ ἐπιθέσεις ὅμως τῶν ἐχθρῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους συχνὰ εἰς τὰ Πριγκηπόννησα, τὸν ἠνάγκασαν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ 20 σχεδὸν ἔτη συγγράφων τὰ περισσότερα ἐκ τῶν θεολογικῶν ἔργων του καὶ ὅπου κατὰ τὸ 1437 ἐξελέγη μητροπολίτης Ἐφέσου. Μετὰ 7 ἔτη βίου πολυταράχου ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Μονὴν τῶν Μαγγάνων ὅπου καὶ ἀπέθανε τὴν 23 Ἰουνίου 1444 καὶ ἐτάφη ἔμπροσθεν τῆς πύλης τοῦ ναοῦ, τὸν ἐπικήδειόν του δὲ ἐξεφώνησεν ὁ διαμένων ἐν τῇ αὐτῇ Μονῇ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τὰ ὀστά του μετεκομίσθησαν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Λαζάρου ἐν Γαλατᾷ.

Ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Η΄ ὁ Παλαιολόγος, ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ ἀντιπροσωπείαν εἰς τὸν Πάπαν Μαρτῖνον Ε΄ διὰ νὰ βολιδοσκοπίσῃ τὰς διαθέσεις του, ὡς πρόεδρον τῆς ἀποστολῆς ἐξέλεξε τὸν Μακάριον Κουρούναν καθηγούμενον τῆς Μονῆς τῶν Μαγγάνων. Εἰς τὴν Καλλίπολιν ὅμως πληροφορεῖται ἡ ἀποστολὴ ὅτι ἀπέθανεν ὁ Πάπας καὶ ἐπιστρέφει εἰς Κ)πολιν. Ὁ αὐτοκράτωρ ὅμως ἔχων ἀντίθετον γνώμην ἀντικαθιστᾷ τὸν Μακάριον διὰ τοῦ Ἰωάσαφ ἡγουμένου τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου διετήρησε τὴν μεγαλοπρέπειάν της μέχρι τῆς ἁλώσεως ὁπότε κατελήφθη, ὅπως ἀναφέρει ὁ Δούκας, ὑπὸ τῶν Δερβισῶν. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς ἦτο ἀξιόλογος. Βιβλία τινὰ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τῶν μαγγάνων εὑρίσκονται εἰς βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης. Τὸ ὑπ' ἀρ. 509 τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθή-

κης τῆς Ἑλλάδος τὸ περιλαμβάνον τοὺς λόγους τοῦ ἁγ. Δωροθέου εἶνε ἐκ τῆς Μονῆς τῶν μαγγάνων. Τὸ ὑπ' ἀρ. 15 τῆς Μονῆς Σταυρονικήτα εἰς τὸ ἅγ. Ὄρος ἐγράφη ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μαγγάνων Λουκᾶ. Τὸ III 8 χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Escorial τὸ περιλαμβάνον τὰς σημειώσεις τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν Προφήτην Ἠσαΐαν εἶνε ἓν ἐξαίρετον χειρόγραφον προερχόμενον ἐκ τῆς Μονῆς τῶν μαγγάνων. Τὸ ὑπ' ἀρ. 121 χειρόγραφον τῆς Μονῆς Ἐσφιγμένου τὸ περιλαμβάνον λόγον τοῦ Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου εὑρίσκετο εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῶν μαγγάνων.

Ἡ τοποθεσία τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Μονῆς τῶν μαγγάνων ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐν Σιρκετζῆ. Κατὰ τὸ ἔτος 1921 ἐγένοντο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μ. Mamboury ἀνασκαφαί, αἱ ὁποῖαι ἔφεραν εἰς φῶς μεγάλας στέρνας καὶ ὑψηλὰ ὑπόγεια τείχη, τὰ ὁποῖα εἶχον κατασκευασθῆ διὰ νὰ φαίνεται ὁ ναὸς καὶ ἡ Μονὴ ἐκ τῆς θαλάσσης.

† Ὁ Εἰρηνουπόλεως ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ.

ΟΙ ΛΑΪΚΟΙ ΕΝ ΤΩ ΟΡΘΟΔΟΞΩ ΚΟΣΜΩ (*)

Α΄. ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

Οἱ διάφοροι Ὀρθόδοξοι ἐκκλησιαστικοὶ ἱστορικοί, μελετῶντες ἢ συγγράψαντες ἐν τῷ ἰδίῳ κλάδῳ, διαιροῦσι συνήθως τὸ θέμα αὐτῶν, μετὰ μικρῶν τινων διαφορῶν, εἰς τρία κύρια μέρη : 1. Ἀρχαία ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία (100—800), 2. Μέση ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία (800—1453), καὶ 3. Νέα ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία (1453 μέχρι σήμερον).

Ἡ πρώτη περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς καὶ κατακλείεται διὰ τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Νικαίας (787) ἢ τῶν προκαταρκτικῶν τοῦ Μεγάλου Σχίσματος μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ἡ Ἅλωσις (1453) ἀποτελεῖ μίαν καμπὴν ἀπὸ τῆς μέσης πρὸς τὴν νεωτέραν περίοδον. Αἱ περίοδοι αὗται ὑποδιαιροῦνται λεπτομερέστερον εἰς μικρότερα χρονικὰ τμήματα. Αἱ περίοδοι αὗται συμπίπτουσι, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον πρὸς τὰς ὑποδιαιρέσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν γένει. Εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι τὰ Ὀρθόδοξα ἐγχειρίδια ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας δὲν παρουσιάζουσι κενὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴν μελέτην τοῦ Δυτ. Χριστιανισμοῦ, ὡς συμβαίνει συνήθως ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν Δυτικῶν (κυρίως Προτεσταντῶν) ὡς πρὸς τὴν μελέτην τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας:

---

*) Ἡ παροῦσα μελέτη, γραφεῖσα πρωτοτύπως ἀγγλιστί, ἀποτελεῖ ἓν τῶν κεφαλαίων τοῦ συλλογικοῦ ἔργου «Οἱ Λαϊκοὶ ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν», ὅπερ θὰ ἐκδοθῇ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Λαϊκῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐνταῦθα δίδεται εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν ὑπὸ τοῦ γράψαντος αὐτήν.

2. Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία γνωρίζεται ἐπίσης ὡς Ἑλληνική, Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος ἢ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὴν Λατινικήν, Δυτικὴν καὶ ΡΚαθολικὴν Ἐκκλησίαν. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ ὅρος «Ὀρθόδοξος» (ἐκ τῆς ὀρθῆς δόξης) ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς δήλωσιν τῆς Καθολικῆς, Ἀποστολικῆς ἢ Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν αἱρέσεων. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἡ χρῆσις αὐτοῦ κατέστη συνήθης ἀπὸ τοῦ 843, ἔτους ὅπερ χαρακτηρίζει τὴν νίκην τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν Εἰκονοκλαστῶν, ὅτε ἡ Α' Κυριακὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἑορτάζεται ὡς Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας. 1) Μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὁ ὅρος «Ἀνατολικὴ» ἐθεωρεῖτο ὀρθὸς γεωγραφικῶς. Σήμερον ὅμως ἡ Ὀρθοδοξία ἕνεκα τῆς μεταναστεύσεως τῶν Ὀρθοδόξων εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τοῦ κόσμου, κατέστη μία παγκόσμιος πραγματικότης.

Κατ' ἀρχήν, ἡ Ὀρθοδοξία συνίσταται ἀπὸ ἀνεξαρτήτους καὶ αὐτοκυβερνωμένας ἐκκλησιαστικὰς ἑνότητας, καλουμένας Πατριαρχεῖα ἢ Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας. Πρῶτος μεταξὺ ἴσων, μετ' ἰδιαιτέρων τινῶν δικαιωμάτων, θεωρεῖται ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐκτὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς πρέπει νὰ σημειωθῇ ἡ ὕπαρξις καὶ ἄλλων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἱστορικῶς αἱ Ἐκκλησίαι αὗται, ἀριθμοῦσαι 10—15 ἑκατομμύρια πιστῶν, ἀνάγουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τὰς δογματικὰς συζητήσεις ἐπὶ τῆς μιᾶς ἢ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ. Αὗται εἶναι τῶν Ἀσυρίων, τῶν Ἀρμενίων, τῶν Σύρων, τῶν Σύρων τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ ἐν Ἰνδίαις, τῶν Κοπτῶν καὶ τῶν Αἰθιόπων. Ἔνιαι ἐξ αὐτῶν χρησιμοποιοῦσιν εἰς τοὺς ἐπισήμους αὐτῶν τίτλους τὸν ὅρον «Ὀρθόδοξος». Γνωρίζονται συνήθως ὡς αἱ Ἐλάσσονες Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι. Εἰς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν θέμα δὲν ὑφίστανται οὐσιώδεις διαφοραί, ἔν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει μεταξὺ τῶν διαφόρων Ἀνατολ. Ἐκκλησιῶν, συμπεριλαμβανομένων τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Ἐλασσόνων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἰδιαίτερον κεφάλαιον ἢ τμῆμα δὲν ἀφιεροῦται εἰς τὰς Ἐκκλησίας ταύτας, ἀλλὰ γίνεται λόγος περὶ αὐτῶν ὅπου δεῖ. 2)

---

1) Ἡλιουπόλεως Γενναδίου, Οἱ Ὅροι Ὀρθόδοξος καὶ Ὀρθοδοξία, Ὀρθοδοξία 26 (1951) 233—5.

2) L. W. Brown, The Indian Christians of St. Thomas, An account of the ancient Syrian Church of Malabar: Gambridge University Press, 1956. Yassa Hanna, The Place and Significance of

3. Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΝ ΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΙΑι

Κατὰ τὴν Ὀρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν, ἡ Μία Ἐκκλησία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως οὐδόλως ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ Ὀρθοδοξία τελεῖ ἐν μιᾷ ἀδιασπάστῳ ἱστορικῇ συνεχείᾳ μετὰ τοῦ παρελθόντος διὰ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς, τῆς μεταδόσεως τῆς ἀποστολικῆς πίστεως καὶ τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη δὲν ἔχει ἴδει ἀλλαγὴν ἢ μεταρρύθμισιν κατὰ τὴν Δυτικὴν ἀντίληψιν καὶ οὕτω ζῇ ἐν μιᾷ ἀδιασπάστῳ συνεχείᾳ τῆς ζώσης παραδόσεως.

Β΄. ΟΙ ΛΑΪΚΟΙ ΕΝ ΤΩι ΟΡΘΟΔΟΞΩι ΚΟΣΜΩι

1. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΙΣ.

Ἐντὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἅπαντες οἱ βεβαπτισμένοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν. Ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς ἱερωσύνης, οἱ λαμβάνοντες ἓν εἰδικὸν χ ά ρ ι σ μ α διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἐπισκόπων καθίστανται κληρικοί, ἀποκτῶντες τοιουτοτρόπως τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθῆκον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν πιστῶν καὶ τῆς κηρύξεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Οἱ λαϊκοὶ δὲν παραμένουσιν ἀδρανεῖς εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοργανώσεως. Ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι συνοδική. Πᾶσαι αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, αἵτινες συνιστῶσι τὴν ἀνωτάτην αὐθεντίαν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοργανώσει, συνεκλήθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Αὐ-

---

the Comgregation in Orthodoxy, The Student World 51 (1958) 46—52. R. Janin, Les Eglises Orientales et les Rites Orientaux, fourth éd., Paris: Letouzey et Anné, 1955. Yassa 'Abd'Al—Masih, The Faith and Practices of the Coptic Church, Alexandria, 1953. Malachia Ormanian, The Church of Armenia, sec. rev. ed., transl. from the French by C. M. Gregory, ed. by Terenig Poladian, London: A. R. Mowbray Co., LTD., 1955. Korah Philipos, The Malabar Church: South India, The Ecumenical Review 11 (1959) 300—6. The Teaching of the Abyssianian Church, transl. by the Rev. A. F. Matthew, London: The Faith Press, LTD., 1936. Cardinal E. Tisserant — E. R. Hambye, S. J., Eastern Christianity in India, London : Longmant's Green & Co., 1957.

τοκρατόρων, οἵτινες παρίσταντο εἰς συνεδριάσεις τινὰς αὐτῶν ἢ καὶ ἀντεπροσωπεύοντο διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν εἰς τὰς συνεδρίας. 3) Ἐκτὸς τῶν ἐκπροσώπων τῆς πολιτείας καὶ ἕτεροι λαϊκοί, κυρίως θεολόγοι, ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς συνόδους ταύτας· Τοῦτο ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μορφῶν τοῦ συνοδικοῦ συστήματος. Ἐκ τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν ἀφηγήσεων καὶ τῶν εἰς τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις τιθεμένων ὑπογραφῶν, ἡ παρουσία λαϊκῶν εἰς τὰς διαφόρους συνόδους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸ καὶ μετὰ τὴν Ἅλωσιν προβάλλει ὡς ἓν ἀναμφισβήτητον γεγονός. Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῶν Γενικῶν Κανονισμῶν (1860), οἵτινες ἀνεγνώρισαν τὴν διοίκησιν τῶν πνευματικῶν ὑποθέσεων εἰς δωδεκαμελῆ ἐκ μητροπολιτῶν σύνοδον καὶ ἀφῆκαν τὰς ἄλλας τοῦ κοσμικοῦ χαρακτῆρος εἰς τὴν φροντίδα ἑνὸς μικτοῦ συμβουλίου ἐκ μητροπολιτῶν καὶ λαϊκῶν. Ἀπὸ τοῦ 1923 καὶ ἑξῆς τὸ μικτὸν ἐθνικὸν συμβούλιον ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται.

Ἐν Ρωσσίᾳ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Πέτρου τοῦ Μεγάλου (1721) μέχρι τοῦ 1917, ἡ Ἐκκλησία ἐτέλει διὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὑπὸ τὸν λαϊκὸν ἔλεγχον, ἀλλ' ἡ κατάστασις αὕτη θεωρεῖται ὡς μία ἐξαίρεσις ἐν τῷ Ὀρθοδόξῳ βίῳ. Ἱκανὸς ἀριθμὸς λαϊκῶν ἦσαν μέλη τῆς Μεγάλης Ἐκκλησιαστικῆς Συνόδου 1917—8, ἥτις ἀπεδέχθη τὴν χρησιμοποίησιν τῶν λαϊκῶν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοργανώσει. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐφηρμόσθη ἐν τῇ ζωῇ τῆς ἐν διασπορᾷ Ρωσσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρωσσίας ἀπὸ τῆς Μεγάλης Συνόδου τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1945·

Ἡ παρουσία τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου, ἄνευ πραγματικῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας σήμερον, εἰς τὰς συνεδρίας τῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκλαμβάνεται ὡς ἀντιπροσωπεύουσα τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον ἐν τῇ διοργανώσει τῆς Ἐκκλησίας διὰ μέσου τῆς Πολιτείας.

Αἱ διάφοροι συνοδικαὶ ἐπιτροπαί, αἵτινες μελετῶσι καὶ εἰσηγοῦνται ἐπὶ διαφόρων θεμάτων τῇ συνόδῳ ἑκάστης Ἐκκλησίας περιλαμβάνουσι λαϊκούς·

Διὰ μέσου τῶν αἰώνων οἱ λαϊκοὶ συμμετεῖχον, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ τῷ διορισμῷ τῶν κληρικῶν. Αἱ εἰδικαὶ ἐκκλησιαστικαὶ συνελεύσεις, αἵτινες ἐκαλοῦντο κατὰ τὰς χηρείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὲ σκοπὸν τὴν ἐκλογὴν ἑνὸς νέου Πατριάρχου περιελάμβανον λαϊκούς, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τοῦ

3) Francis Dvornik, Emperors, Popes and General Councils, Dumbarton Oaks Papers, 6, 1951, pp. 1—23.

1923. Ἐν τῷ παρόντι, τὸ σύστημα τοῦτο ἐξακολουθεῖ νὰ ἐφαρμόζηται κατὰ διαφόρους βαθμούς, εἰς μερικὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, τῆς Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, Ρωσσίας, Σερβίας, Κύπρου, Βουλγαρίας.

Μέχρι πρὸ αἰώνων τινῶν, οἱ λαϊκοί, ὡς μέλη τῶν συνόδων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, διεδραμάτιζον ἕνα ἄμεσον ρόλον κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπισκόπων. Ἀφ' ἑτέρου, οἱ Ὀρθόδοξοι πιστοὶ τῶν κενουμένων ἐπισκοπῶν ἀπηυθύνοντο ἐμμέσως πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ μέσου γραπτῶν ἀναφορῶν — αἰτήσεων, προτείναντες τοὺς ὑποψηφίους αὐτῶν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον ἢ ἐκφράζοντες τὴν συγκατάθεσιν ἢ ἀποδοκιμασίαν των μετὰ τὰς ἐκλογάς. Ἀκόμη καὶ σήμερον, ἡ ἐπιδοκιμασία τῶν πιστῶν κατὰ καὶ μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν ἱερέων αὐτῶν ἐπιζητεῖται. Ἡ γνώμη τῶν πιστῶν κατὰ τὰς χειροτονίας ἐκφράζεται ἐπίσης διὰ τῆς ἀναφωνήσεως αὐτῶν «Ἄξιος».

Εἰς κάθε κοινότητα μία ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπή, ἐκλεγομένη ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς ἢ διοριζομένη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ἐνδιαφέρεται μὲ τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ πνευματικὰ ζητήματα τῆς κοινότητος αὐτῶν.

Ἡ αὐτὴ κατάστασις ἐπικρατεῖ, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, καὶ εἰς τὴν κοινοτικὴν ζωὴν τῶν πιστῶν τῶν Ἐλασσόνων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος καὶ ἑξῆς τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον εἰσέρχεται περισσότερον εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν γενικῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Ἐν τῇ Ἀρμενικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν τῷ ἐνταῦθα Πατριαρχείῳ (ἀπὸ τοῦ 1860) ἡ ἵδρυσις ἑνὸς ἐθνικοῦ συμβουλίου θὰ πρέπῃ νὰ σημειωθῇ. Μία παρομοία διευθέτησις ὑφίσταται ἐν τῇ Συριακῇ Ἐκκλησίᾳ (ἀπὸ τοῦ 1913)4) καὶ τῇ Κοπτικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας. Αἱ ἐκλογικαὶ συνελεύσεις τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀρμενικῆς, Συριακῆς καὶ Κοπτικῆς περιλαμβάνουσιν ἓν ὑψηλὸν ποσοστὸν λαϊκῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν κλῆρον.

2. ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

Αἱ σχέσεις Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἠκολούθησαν μίαν διαφορετικὴν πορείαν ἀπὸ τὴν Δύσιν. Διὰ τῆς ἱδρύσεως ἑνὸς νέου κράτους, ὁ ἐν ἀρχῇ εὑρισκόμενος ἀπέκτησε μίαν εἰδικὴν θέσιν καὶ διεδραμάτισεν ἕνα σημαντικὸν ρόλον ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Αὐτοκράτωρ, λαϊκὸς αὐτός, εἶχε τὸ καθῆκον τῆς προστασίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς μὴ ἀναμίξεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ αὐτῆς ζητήματα. Οὗτος, ἐκτὸς τοῦ δικαιώματος τοῦ συγκαλεῖν τὰς οἰκουμενικὰς συνόδους, ἐλάμβανε μέρος ἐνεργὸν εἰς τὸ ἔργον τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας, τὸ μέν, διὰ τῆς ἐπικυρώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων καὶ

τῆς οὑτωσεὶ ἀποδόσεως εἰς αὐτοὺς τοῦ χαρακτῆρος τοῦ πολιτικοῦ νόμου ἢ καὶ διὰ τῆς ἀμέσου ἐκδόσεως νόμων ἐνδιαφερόντων τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ πράξει, ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναμίξεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐτηρεῖτο πάντοτε. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις βλέπομεν τὸν Χριστιανὸν πρίγκηπα συμμετέχοντα ἀμέσως εἰς τὰς θεολογικὰς συζητήσεις καὶ προσπαθοῦντα νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἀποδοχὴν τῶν προσωπικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων, ἰδίως κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν καὶ διαχείρισιν τῶν προβλημάτων τῶν αἱρέσεων, τῶν σχισμάτων καὶ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἕνωσιν. Ἐνίοτε, ὁ Χριστιανὸς πρίγκηψ ἐξηνάγκαζε τοὺς πατριάρχας καὶ ἐπισκόπους εἰς παραίτησιν καὶ κατόπιν ἐπλήρου τὰς κενουμένας θέσεις διὰ προσώπων τῆς προτιμήσεώς του. Μετὰ τὴν Ἅλωσιν, ὁ Ὀθωμανὸς Αὐτοκράτωρ, μολονότι Μουσουλμᾶνος κατὰ τὴν πίστιν, ἀνέλαβεν ὡρισμένα δικαιώματα τοῦ Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος κατὰ τὴν διαχείρησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων.

Τὸ ἰδανικὸν τοῦ Χριστιανοῦ πρίγκηπος ὡς προστάτου τῆς Ἐκκλησίας ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ἐν Ρωσσίᾳ, ἔνθα ἡ Ἐκκλησία ἠκολούθησε τὰ Βυζαντινὰ πρότυπα καὶ τὰς Βυζαντινὰς παραδόσεις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου. Τὸ σχῆμα τοῦτο τῶν σχέσεων Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας ἀντεγράφη ἐπίσης ὑπὸ τῶν νεωστὶ ἱδρυθέντων Βαλκανικῶν κρατῶν τῆς Ἑλλάδος, Σερβίας, Ρουμανίας καὶ Βουλγαρίας, ἐσχάτως δὲ ἀντικατεστάθη ὑπὸ μιᾶς τάξεως ἐλευθέρας—ἀνεξαρτήτου ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς πολιτείας μετὰ συχνάκις ἐπαναλαμβανομένων πιέσεων καὶ ἐπιθέσεων τῶν ἀθεϊστικῶν κρατῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Σήμερον μόνον ἐν Ἑλλάδι καὶ Φιλλανδίᾳ αἱ Ὀρθόδοξοι εἶναι ἐθνικαὶ Ἐκκλησίαι, ἐνῷ αἱ λοιπαὶ τελοῦσιν ἐν ἐλευθέρᾳ καὶ ἀνεξαρτήτῳ ἀπὸ τῆς πολιτείας σχέσει, ἔν τισι νομίμως ἀναγνωριζόμεναι ὑπὸ τῶν καθεστώτων ἢ ἄνευ οὐδεμιᾶς νομίμου ἀναγνωρίσεως. Τὸ σχῆμα τῆς ἐλευθέρας καὶ ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τῆς πολιτείας ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἐφαρμόζεται ἐπίσης καὶ ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων, τῶν διαβιούντων ἐν τῇ διασπορᾷ, δηλ., ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῶν μητέρων αὐτῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, τῇ Ἀμερικῇ, τῇ Αὐστραλίᾳ καὶ τῇ Ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ. Ὡρισμέναι ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς διασπορᾶς ἐξακολουθοῦσι νὰ ζῶσιν ὑπὸ τὸν διπλοῦν τύπον τῶν σχέσεων Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας, πρῶτον, διὰ τῆς προσπαθείας τῆς συνεχίσεως εἰς τὸ νέον αὐτῶν περιβάλλον τῶν ἀρχικῶν συνθηκῶν, τῶν ὑφισταμένων εἰς τὰς χώρας, ἐξ ὧν προῆλθον, καὶ δεύτερον, διὰ τῆς προσπαθείας τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν ὡς «ἐλευθέρων Ἐκκλησιῶν» ἐντὸς τοῦ νέου αὐτῶν περιβάλλοντος.

Ἐκ τῶν Ἐλασσόνων Ἐκκλησιῶν, ἡ μόνη τελοῦσα ὡς μὴ ἐλευθέρα—ἀνεξάρτητος κατὰ τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Πολιτείαν, ἀλλὰ χαρακτηριζομένη ὡς ἐθνικὴ τοιαύτη εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Αἰθιοπίας.

3. Η ΚΑΘΟΛΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ·

Ἡ καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας σημαίνει τὴν παγκοσμιότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀγά-

πης, ἥτις συνδέει τὰς κεχωρισμένας τοπικὰς Ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως ἑνότης καὶ Ὀρθοδοξία καθίστανται συνώνυμοι πρὸς τὸν ὅρον καθολικότης. Ἡ Ἐκκλησία, συμφώνως πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἥτις ἐκφράζει τὴν οὐσίαν τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας, εἶναι μία ὁλότης, διακρατοῦσα τὴν πίστιν καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἕκαστον μέλος τελεῖ ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ ἄλλου διὰ τῶν δεσμῶν τῆς ἀγάπης. Ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη ποιοτικὴ ἐκδήλωσις εἶναι τὸ πολυτιμότερον στοιχεῖον ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ καὶ ἡ διαφύλαξις αὐτοῦ ἓν τῶν σπουδαιοτέρων καθηκόντων ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ λαϊκοί, διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν κατὰ τὰς ἐργασίας τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῆς παρουσίας καὶ τῶν ὑπογραφῶν τῶν ἀποφάσεων τῶν συνόδων μετὰ τὴν Ἅλωσιν, συμμετεῖχον εἰς τὸ ἔργον τοῦ καθορισμοῦ καὶ τῆς ἑρμηνείας τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὁ πλέον ἀποτελεσματικὸς ρόλος τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου ἐκδηλοῦται ἐν τῷ ἔργῳ τῆς βεβαιώσεως καὶ ἐπικυρώσεως τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὸν τομέα τοῦτον οἱ λαϊκοί, ὡς μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, κέκτηνται τὸ δικαίωμα τῆς ἐκφράσεως τῆς φωνῆς αὐτῶν, οὐχὶ παθητικῶς ἀλλὰ ἐνεργῶς καὶ ἀποφασιστικῶς. Πᾶς βεβαπτισμένος Χριστιανὸς θεωρεῖται «θεολόγος» κατὰ τὴν ὀρθὴν ἐκδοχὴν τῆς λέξεως, καὶ καλεῖται νὰ βεβαιώσῃ τὴν γνησίαν ἐκκλησιαστικὴν συνείδησιν. Ἡ ἔκφρασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως, τυπικῶς μὴ ἐχούσης ὀργανικόν τινα ἢ διοικητικὸν χαρακτῆρα, κέκτηται μ᾽ὅλατ αῦτα τὴν δύναμιν τῆς βεβαιώσεως καὶ ἐπικυρώσεως ἀκόμη τῶν δογματικῶν ἀποφάσεων τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. Εἶναι μία ἔκφρασις τῆς ὁλοκλήρου—ὀργανικῆς βουλήσεως τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας αἱ ἀποφάσεις τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἐγένοντο ἀποδεκταὶ διὰ τῆς σιωπηλῆς ἀποδοχῆς ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως ἢ ἀπεδοκιμάσθησαν διὰ τῆς ὁμοφώνου ἀρνήσεως ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Οὕτω, μία οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἥτις θεωρεῖται ἡ ἀνωτάτη αὐθεντία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, διαφυλάσσει ἢ ἀπόλλυσι τὴν ἀξίαν αὐτῆς μετὰ τὴν τελικὴν διαγνώμην ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας. Κλασσικὰ παραδείγματα συνόδων μὴ γενομένων ἀποδεκτῶν ὑφ' ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας παραμένουσιν ἡ Ληστρικὴ Σύνοδος τῆς Ἐφέσου (449) καὶ ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας (1439).

Οἱ λαϊκοί, ὁμοῦ μετὰ τῶν κληρικῶν, ὡς μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἔχουσιν ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωσιν τῆς διαφυλάξεως τῆς πίστεως ἐξ οἱασδήτινος ἐξωτερικῆς ἢ ἐσωτερικῆς ρήξεως. Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐκφράζεται ἐν τῇ γνωστῇ Ἀπαντήσει τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τὸν Πάπαν Πίον Θ' (1848), καθ' ἣν «Φύλαξ τῆς Ὀρθοδοξίας τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, τοὐτέστιν ὁ ὀρθόδοξος λαὸς αὐτό ἐστι». 4)

4) Ἀμ. Ἀλιβιζάτου, Ἡ Συνείδησις τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι, 1954, σ. 31—4. Georges Florovsky, Sobornost: The Catholicity of the Church, in E. L. Mascall, ed., The Church of God, London: SPCK, 1934, p. 71.

Ἐν τῇ Ἀρμενικῇ Ἐκκλησίᾳ, οἱ λαϊκοὶ ἔχουσι λάβει ἐνεργὸς μέρος εἰς τὰς ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς πίστεως καὶ τάξεως συζητήσειν καὶ ὡς μέλη τῶν συνόδων ἔχουσιν ὑπογράψει τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν.

4. ΛΑΤΡΕΙΑ.

Ἡ λατρεία ἀποτελεῖ ἓν οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ μίαν ἐμπειρικὴν ἐκδήλωσιν τῆς δογματικῆς αὐτῆς διδασκαλίας. Μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἀγνοοῦντα τὴν ἀνάγνωσιν, ἢ ἄνευ ἱκανῆς γνώσεως τῆς Ὀρθοδόξου διδασκαλίας, διδάσκονται διὰ τῆς λατρείας τὰ δόγματα τῆς πίστεως. Μολονοτι άπαντα τὰ μυστήρια καὶ αἱ λοιπαὶ μυστηριακαὶ τελεταὶ συνιστῶσι τὰ συναποτελοῦντα τὴν λατρείαν στοιχεῖα, ὡς κεντρικὴ αὐτῆς πρᾶξις παραμένει ἡ Θεία Εὐχαριστία.

Ἡ ὑφισταμένη διαφορὰ κλήρου καὶ λαοῦ δὲν εἶναι μία διαφορὰ βαθμοῦ ἢ ἐξουσίας, ἀλλὰ διαφορὰ μελῶν ἐχόντων διαφορετικὰς λειτουργίας, ὑπηρετούντων τὸ αὐτὸ Σῶμα, καὶ ἡ ἀλήθεια αὕτη καθίσταται ἐμφανὴς ἐν τῇ εὐχαριστηριακῇ λατρείᾳ.

«Ὁ κληρικὸς δὲν προσεύχεται ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ καὶ ἀντὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ διακονεῖ εἰς τὰ μυστήρια καὶ τὴν θ. λατρείαν καὶ προσεύχεται μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ χάριν αὐτοῦ». 5)

Οἱ λαϊκοὶ ὑπηρετοῦσιν ὡσαύτως καὶ συμμετέχουσιν κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἱερῶν μυστηρίων. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὁλόκληρος ἡ Ἐκκλησία συμμετεῖχεν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ψαλμῳδίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον γίνεται σήμερον ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν χορῳδιῶν, κυρίως ἐξ ἀρρένων παιδίων καὶ ἀνδρῶν, ἢ μικτῶν τοιούτων. Σήμερον, ἐκκλησιαστικοί τινες ἡγέται καταβάλλουσι προσπαθείας διὰ τὴν ἀναβίωσιν τῆς παλαιᾶς συνηθείας ἢ τοὐλάχιστον τῆς ἐκφώνως ἀπὸ κοινοῦ ἀναγνώσεως προσευχῶν τινων ὑπὸ τῶν συμμετεχόντων ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ. Εἰς περιπτώσεις ἀνάγκης, καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς οἰκονομίας, οἱ λαϊκοὶ δύνανται νὰ μεταφέρωσι τὰ ἅγια δῶρα, ἢ νὰ τελέσωσι τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος. Κατὰ τὴν προσφορὰν τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἶναι ἀπαραίτητος. Κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ἱερὰ Λειτουργία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τελεσθῇ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτῶν. Ἡ Θεία Εὐχαριστία ἐκλαμβάνεται ὡς ἡ ἀπὸ κοινοῦ λατρεία ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν λαϊκῶν μελῶν, ἔνθα πᾶν μέλος ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ λειτουργίαν. Κατὰ τὴν προσφορὰν τῶν θείων δώρων ὁ ἱερεὺς προσεύχεται ὑπὲρ τῶν προσενεγκάντων ταῦτα, καὶ διὰ μέσου τῆς Λειτουργίας πάντοτε χρησιμοποιεῖ τὴν ἔκφρασιν «ἡμεῖς» ἀντὶ τοῦ «ἐγώ», ὡς τοῦ ἀξιωματούχου τοῦ ὁμιλοῦντος ἐν ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Διὰ μέσου

5) Ἱερ. Κοτσώνη, Ἡ θέσις τῶν Λαϊκῶν ἐντὸς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὀργανισμοῦ, Ἀθῆναι, 1956, σ. 30.

τῶν αἰώνων, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐγνώρισε μίαν ἀποξένωσιν τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου ἐκ τῶν λειτουργικῶν αὐτοῦ καθηκόντων κατὰ τὴν προσφορὰν τῶν μυστηρίων, κἄτι τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὴν Δύσιν. Παρέμεινεν ἐντὸς τῆς ἀρχαίας λειτουργικῆς παραδόσεως, ἥτις ἐκ νέου ἀναβιοῦται εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, διὰ μέσου τῆς συγχρόνου Λειτουργικῆς Κινήσεως.

Ἐν μιᾷ μυστηριακῇ καὶ δογματικῇ Ἐκκλησίᾳ ὡσὰν τὴν Ὀρθόδοξον, ἡ ὕπαρξις λαϊκῶν ἱεροκηρύκων καὶ ἱερέων μὴ θεολόγων εἶναι ἓν παράδοξον φαινόμενον, ὅπερ ἐξηγεῖται εὐκόλως διὰ τῆς θέσεως τῆς διδομένης εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἐν τῇ μυστηριακῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας. Λαϊκοὶ ἀπόφοιτοι θεολογικῶν σχολῶν, μὲ τὴν ἄδειαν καὶ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἐπισκόπου, διορίζονται ἱεροκήρυκες εἰς κοινοτικοὺς ναούς. Καὶ ἡ Ἐκκλησία μὲ σκοπὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἔλλειψιν τῶν κληρικῶν, δέχεται εἰς τὴν ἱερωσύνην ἱκανοὺς λαϊκούς, ἀποφοίτους γυμνασίων ἢ ἄνευ μορφώσεως πολλῆς, ἀλλὰ πληροῦντας τοὺς ἀπαραιτήτους ὅρους τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου καὶ μεθ᾿ ἑνὸς καλοῦ ἐκκλησιαστικοῦ παρελθόντος. 6)

Αἱ Ἐλάσσονες Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι διαφυλάττουσιν ὡσαύτως, διὰ μέσου τῶν ἀρχαίων αὐτῶν λειτουργικῶν παραδόσεων, τὸ αὐτὸ λειτουργικὸν πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας ὡς ὁλότητος, περιλαμβανούσης τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαόν.

5. Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΒΙΟΝ

Ἡ ἱστορία δὲν διέσωσε τὰ ὀνόματα πλείστων ἐργατῶν, ἀναλωσάντων τοὺς βίους αὐτῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἱερῶν τεχνῶν. Ἐν τῷ Ὀρθοδόξῳ κόσμῳ τὸ ἰδεῶδες τῶν ἱερῶν τεχνῶν: ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἐκκλησιαστικῆς ζωγραφικῆς καὶ ὑμνολογίας, εἶναι ἡ δοξολογία τοῦ Ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Αἱ τέχναι αὗται χρησιμεύουσιν ὡς μέσα ὁδηγοῦντα τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Τοιουτοτρόπως δὲ οἱ καλλιτέχναι ὑπηρετοῦσιν αὐτάς, ἔχοντες συνείδησιν τῆς σμικρότητος αὐτῶν πρὸ τοῦ μεγαλείου τοῦ Θεοῦ, ἐπιθυμοῦντες νὰ διαφυλάξωσιν ἑαυτοὺς ἐντὸς τῆς ἀνωνυμίας. Μέγας ἀριθμὸς αὐτῶν, ἐκτὸς τῶν μοναχῶν, ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἀντίληψιν, ἡ ἐργασία των αὕτη ἐθεωρεῖτο καρπὸς μιᾶς ἱερᾶς κλήσεως. Καὶ διὰ τοῦτο, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔργου των, καθὼς συμβαίνει ἀκόμη καὶ σήμερον, προητοίμαζον ἑαυτοὺς ἐν τῇ ζωῇ διὰ τῆς προσευχῆς καὶ νηστείας ἐν τῇ μονώσει. Διὰ τῶν προσπαθειῶν καὶ ἀντιλήψεών των τούτων, τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦσαν

6) Ἴδε τὸ κεφάλαιο «The History of a Country Parson», in Peter Hammond, The Waters of Marah, The Present State of the Greek Church, London: Rockliff, 1956, pp. 154—167.

πλέον γυμναὶ ἀφαιρέσεις ἀλλὰ ζῶσαι ἐκδηλώσεις τοῦ καθ' ἡμέραν ἐκκλησιαστικοῦ βίου.

Ὁ Ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἄλλαι Βυζαντιναὶ Ἐκκλησίαι, αἱ μεγαλειώδεις φορηταὶ εἰκόνες, αἱ τοιχογραφίαι καὶ τὰ μωσαϊκά, ἅτινα ἀναστηλοῦνται καὶ ἀποκαθίστανται εἰς διαφόρους ἀρχαίους Βυζαντινοὺς καὶ μεταβυζαντινοὺς ναούς, αἱ μικρογραφίαι καὶ τὰ διακεκοσμημένα χειρόγραφα καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι, οἱ ψαλλόμενοι εἰς διαφόρους τελετὰς καὶ ἑορτὰς τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελοῦσιν ὀργανικὸν σύνολον, ὅπερ ἐκφράζει, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν λαϊκῶν καλλιτεχνῶν, τὸν τρόπον ἐκδηλώσεως, κατὰ ἕνα ἐξωτερικὸν τύπον, τῶν θρησκευτικῶν συναισθημάτων τῶν διαφόρων ἐποχῶν.

Παρεκτὸς τῆς προσφορᾶς τῶν καλλιτεχνῶν τούτων, τὸ ἔργον τῶν Ὀρθοδόξων ἐν γένει συγγραφέων (λογοτεχνῶν) εἶναι ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος. Εἶναι ἀξιοπρόσεκτον νὰ βλέπῃ τις τοὺς θύραθεν τούτους συγγραφεῖς, καταδεικνύοντας θερμὸν διαφέρον, διὰ μέσου τῶν συγγραφῶν αὐτῶν ἐπὶ τῶν διαφόρων ἐκδηλώσεων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, κατακρίνοντας διαφόρους ἄνευ πραγματικοῦ Χριστιανικοῦ βίου καὶ πεποιθήσεων διακόνους τοῦ Χριστοῦ, περιγράφοντας καὶ διαζωγραφοῦντας μετὰ ζωντανῶν χρωμάτων ἄλλας πραγματικὰς Χριστιανικὰς μορφάς, θρησκευτικά, ἠθικὰ καὶ κοινωνικὰ θέματα καὶ ἑορτὰς τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπάρχουν ἀναρίθμητα τεμάχια τοῦ πεζοῦ λόγου καὶ τῆς ποιήσεως, ἅτινα διέθρεψαν τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας γενεῶν τῶν Ὀρθοδόξων λαῶν καὶ ἐξυπηρέτησαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς εὐσεβείας τοῦ ἁπλοῦ Ὀρθοδόξου λαοῦ. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὰ ὀνόματα τοῦ Ζαχαρίου Παπαντωνίου, Δημητρίου Μωραϊτίδου εἶναι εὐφήμως γνωστὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν τὰ ὀνόματα τῶν μεγάλων συγγραφέων Ντοστογιέβσκη καὶ τοῦ πρίγκηπος Τολστόϊ.

Εἰς τὰς Ἐλάσσονας Ἐκκλησίας ἡ Ἀρμενικὴ λογοτεχνία κυρίως φέρει χαρακτῆρα θρησκευτικόν. Κατὰ τὰς δύο τελευταίας ἑκατονταετηρίδας οἱ λαϊκοὶ συγγραφεῖς ὑπερημύνθησαν τῆς θρησκείας κατὰ τῶν ἐπιθέσεων ἐκ διαφόρων πηγῶν.

6. ΑΓΙΟΙ, ΜΑΡΤΥΡΕΣ, ΟΜΟΛΟΓΗΤΑΙ, ΜΟΝΑΧΟΙ.

Ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐμπερικλείεται μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ παρόντος κόσμου. Καλύπτει τὸν κόσμον τοῦτον καθὼς καὶ τὴν αἰωνιότητα. Τὸ Μυστικὸν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ περιλαμβάνει τὴν Στρατευομένην ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐν Οὐρανοῖς Θριαμβεύουσαν. Ἡ Θριαμβεύουσα Ἐκκλησία συνίσταται ἐκ τῶν ἁγίων, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ μίαν ζωὴν μετανοίας καὶ ὑποταγῆς εἰς τὸ Θεῖον Θέλημα, οἵτινες μετέστησαν ἐντεῦθεν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, ἀπολαύοντες τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ προγευόμενοι τῆς αἰωνίου μακαριότητος.

Ἡ ἁγιότης εἶναι μία κατηγορία τοῦ Χριστιανικοῦ βίου, προσκτωμένη διὰ τῆς συνεχοῦς προσπαθείας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ μετέ-

πειτα ἀναγνωριζομένη καὶ τιμωμένη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἁγιότης δὲν εἶναι εἷς τρόπος ζωῆς, ἐφαρμοζόμενος ὑφ' ἑνὸς ἰδίου ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος ἢ μιᾶς τάξεως. Εἶναι μία ὁδὸς ἀνοικτὴ εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, κληρικοὺς ἢ λαϊκούς, ἄνδρας ἢ γυναῖκας. Οὔτε καὶ εἶναι μία ἐκδήλωσις τοῦ βίου, ἐμφανισθεῖσα κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἱστορίας τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ μετέπειτα μήπω ἐκδηλουμένη. Κατὰ τὴν ροὴν τῶν αἰώνων, ἡ ἁγιότης εὗρε τὴν ἐκδήλωσιν αὐτῆς διὰ μέσου διαφόρων τρόπων μιᾶς ζωῆς πλήρους ὑποταγῆς πρὸς τὸν Θεόν. Οἱ Ἅγιοι ἀναγνωρίζονται ἐπισήμως ὡς τοιοῦτοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοπικῶς ἢ καὶ ἐπὶ παγκοσμίου ἐδάφους. Τὸ 1955 τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπισήμως ἀνεγνώρισε τὸν Ἀθωνίτην μοναχὸν Νικόδημον (1748—1809) ὡς ὅσιον.

Κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς αἰῶνας τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς, οἱ ἅγιοι ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι σταθερῶς διεκράτησαν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μεγάλων διωγμῶν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν πίστιν αὐτῶν κατὰ τῶν πολλαπλῶν μαρτυρίων τῶν διωκτῶν καὶ εἰς τὸ τέλος ἀπέθανον ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Οἱ οὕτωσεὶ τελευτῶντες ἐκαλοῦντο μάρτυρες καὶ οἱ ἄλλοι οἵτινες ὑπεβάλλοντο εἰς βασανιστήρια ὑπὲρ τῆς πίστεως, ἀλλὰ διέφευγον τὸν θάνατον ὁμολογηταί. Οἱ νόμοι τῆς Πολιτείας κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐφηρμόσθησαν κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῶν ἡγετῶν τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ἐπισκόπων, ἱερέων καὶ τοῦ λοιποῦ κλήρου. Ἀλλὰ πλεῖστοι μάρτυρες ὑπῆρξαν λαϊκοὶ πάσης ἡλικίας, ἀκόμη καὶ κατηχούμενοι. Ἡ θέλησις τῶν μαρτύρων ἐτιμᾶτο ἐξαιρετικῶς ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίως ὅταν οἱ πεπτωκότες κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διωγμῶν παρουσίαζον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπιστολάς, γραφείσας ὑπὸ τῶν μαρτύρων (πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῶν), παροτρυνούσας τὴν ἐκ νέου ἀποδοχὴν τῶν πεπτωκότων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν. Τοῦτο ἐγένετο ὡσαύτως ὑπὸ τῶν ὁμολογητῶν, οἵτινες κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπετέλουν μίαν σημαντικὴν παράταξιν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δύναται νὰ ἐπιδείξῃ μάρτυρας, τόσον κληρικοὺς ὅσον καὶ λαϊκούς, οἵτινες ὑπέστησαν τὸν ὑπὲρ τῆς πίστεως θάνατον κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐν τῇ μακρᾷ αὐτῆς ἱστορίᾳ διωγμῶν.

Διὰ τῆς καταπαύσεως τῶν διωγμῶν κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀπαρνήσεως τοῦ κόσμου τούτου λαμβάνει μίαν ἄλλην μορφὴν διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ μοναχισμοῦ, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ὁποίου διαφεύγουσιν εἰς τὰς ἐρήμους ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς τελειώσεως αὐτῶν. Ἐνῷ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας ἡ πλειονότης τῶν ἁγίων ἦσαν μάρτυρες, ὁ μοναχισμὸς ἔκτοτε λαβάνει τὴν ἡγετικὴν θέσιν. Ὁ μοναχισμὸς ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶχε καὶ ἔτι διαφυλάσσει τὸν κατ' ἐξοχὴν λαϊκὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα. Ἡ πραγματικότης αὐτὴ θαυμασίως περιγράφεται ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Φλορόφσκη εἰς ἓν τῶν ἄρθρων του,

«Ὁ ἀρχικὸς μοναχισμὸς δὲν ἀπετέλει ἕνα ἐκκλησιαστικὸν ὀργανισμόν. Ἦτο ἓν κατ' ἐξοχὴν αὐθόρμητον κίνημα, μία κινητήριος δύ-

ναμις. Καὶ ἦτο κυρίως ἓν λαϊκὸν κίνημα. Ἡ εἴσοδος εἰς τὴν ἱερωσύνην δὲν ἐτύγχανε τῆς ἀπολύτου παροτρύνσεως, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐντολῆς τῶν ἐν ἀρχῇ ἡγουμένων, καὶ οἱ ἡγούμενοι ἦσαν συχνὰ λαϊκοί. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἱερεῖς ἐκ τῶν γειτονικῶν κοινοτήτων προσεκαλοῦντο διὰ νὰ ἐπιτελέσωσι τὰς ἀκολουθίας τῆς ἀδελφότητος ἢ ἄλλως ὁ ἐκκλησιασμὸς τῶν Κυριακῶν ἐπετελεῖτο εἰς τὴν γειτονικὴν ἐκκλησίαν. Ἡ μοναστικὴ τάξις διεκρίνετο σαφῶς ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν κληρικῶν. Ἡ «Ἱερωσύνη» ἦτο ἓν ἀξίωμα καὶ μία αὐθεντία, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐθεωρεῖτο δυσκόλως συμβιβαζομένη μετὰ τῆς ζωῆς τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς μετανοίας, ἥτις ἀπετέλει τὴν οὐσίαν καὶ τὴν καρδίαν τῆς μοναστικῆς ὑπάρξεως. Ὡρισμέναι συγκαταβάσεις ἐγένοντο μολαταῦτα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἀλλὰ μᾶλλον ἄνευ προθυμίας. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐν γένει, ὁ μοναχισμὸς ἔχει διαφυλάξει τὸν λαϊκὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα μέχρι τοῦ παρόντος. Εἰς τὰς κοινότητας τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τοῦ τελευταίου τούτου ὑπολείμματος τοῦ ἀρχαίου μοναχικοῦ συστήματος, ὀλίγοι μόνον ἔχουν εἰσέλθει εἰς τὰς τάξεις τῆς Ἱερωσύνης καὶ οἱ πλεῖστοι δὲν ἐπιζητοῦσιν αὐτήν, κατὰ κανόνα. Τοῦτο εἶναι ὑψίστης σημασίας. Ὁ μοναχισμὸς παρεμέρισε τὴν βασικὴν διάκρισιν μεταξὺ κλήρου καὶ λαοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἦτο μία ἰδιόρρυθμος τάξις ἰδίου δικαίου». 7)

Τὸ Ὀρθόδοξον ποίμνιον ἀτενίζει πρὸς τοὺς βίους τῶν ἁγίων ὡς παραδείγματα πρὸς μίμησιν. Αἱ διηγήσεις τῶν βίων αὐτῶν ἀναγινώσκονται ἐπ' Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ διαμορφοῦσι τὴν βάσιν τῆς Ὀρθοδόξου λαϊκῆς εὐσεβείας.

7. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ὁ γάμος ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ θεωρεῖται ἓν τῶν ἑπτὰ μυστηρίων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ προσέλευσις ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυναικὸς ἐν τῇ γαμικῇ ἑνώσει δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἓν κοινωνικὸν ἢ κοσμικὸν γεγονός, ἀλλὰ μίαν ἐκκλησιαστικὴν τελετήν, δι' ἧς παρέχεται ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, ἁγιάζουσα τὴν ἕνωσιν ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Οἱ γονεῖς ἐντὸς τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν εἶναι ὑπηρέται τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ πνεύματος τῆς βοηθείας καὶ ἐξυπηρετήσεως ἀλλήλων, διὰ μιᾶς ζωῆς ἐν συνεργασίᾳ, διὰ τῆς ἀποκτήσεως τέκνων, τῆς Χριστιανικῆς αὐτῶν ἀνατροφῆς καὶ ἀναπτύξεως. Διὰ τῆς τεκνοποιήσεως, οἱ γονεῖς προσφέρουσι νέα μέλη εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ περισσότερον πάντων νέα μέλη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἡ οἰκογένεια ὑπῆρξε μία παραλλήλως πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐργαζομένη μονὰς διὰ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκπλήρωσιν τοῦ Θελήματος τοῦ Θεοῦ. Ὑπάρχουσι παραδείγματα γονέων, οἵτινες διὰ τοῦ βίου καὶ τοῦ παραδείγματός των ἐβοήθησαν τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ καταστῶσι διάκονοι τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως ὡς κληρικοὶ ἢ ἐνεθάρρυ-

7) Empire and Desert : Antinomies of Christian History, The Greek Orthodox Theological Review 3 (1957) 178.

νον τὴν κλίσιν ἐκείνων νὰ ἀφήσωσι τὸν κόσμον καὶ νὰ διανύσωσιν ἕνα βίον τῆς μονώσεως καὶ συνεχοῦς προσευχῆς ἐν τοῖς μυστηρίοις. Ἀλλὰ γενικῶς, ἡ Ὀρθόδοξος οἰκογένεια διεδραμάτισεν ἕνα ἐξαιρετικὸν ρόλον εἰς τὴν διαφύλαξιν καὶ τὴν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν παράδοσιν τῆς πίστεως. Ἡ ἀλήθεια αὕτη καθίσταται αὐτονόητος ἐὰν λάβωμεν ὑπ᾽ ὄψιν, ἰδίως μετὰ τὴν Ἀραβικὴν καὶ Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς μὴ Χριστιανικοῦ κράτους, τὴν σπάνιν τῶν σχολείων καὶ τοῦ μεμορφωμένου κλήρου καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀνάγκας τῶν Ὀρθοδόξων πιστῶν εἰς τὸν τομέα τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τοῦτο καθίσταται πλέον κατάδηλον κατὰ τὰς περιόδους τῶν ἐξωτερικῶν κρίσεων ἢ ψυχρότητος μεταξὺ πολιτειῶν καὶ Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ παρόντι, ἐδοκιμάσθη καὶ συνεχίζεται ἡ ἰδία κατάστασις εἰς τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας πέραν τοῦ Σιδηροῦ Παραπετάσματος, ἔνθα πᾶσα θρησκευτικὴ ἐκπαίδευσις ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀπαγορεύεται. Ἐκεῖ, ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ ἐπ᾽ Ἐκκλησίας κηρύγματος, ὅπερ ἐπιτελεῖται ὑπὸ συνεχῆ ἐκφοβισμὸν (ἀπειλήν), ἡ Ὀρθόδοξος οἰκογένεια παραμένει τὸ μόνον μέρος, ἔνθα οἱαδήτις διδασκαλία θρησκευτικῆς φύσεως δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἀπαισιοδόξως μᾶλλον θὰ ἐξεφράζετό τις περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ ἀντιφατικαὶ δηλώσεις τῶν Ρώσσων Ὀρθοδόξων ἡγετῶν καὶ τῶν διαφόρων ἐπισκεπτῶν, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη δὲν δίδουσι τὴν ἀληθῆ εἰκόνα τῆς πραγματικῆς καταστάσεώς τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀλλ᾽ ἡ ἐπανεμφάνισις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀναβίωσις αὐτῆς εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας, μετὰ ἀπὸ μίαν τεσσαρακονταετῆ συνεχῆ πίεσιν, συνιστᾷ ἓν ἐλπιδοφόρον σημεῖον διὰ τὸ μέλλον.

Ἐντὸς οἱουδήποτε κοινωνικοῦ συστήματος, ἡ Ὀρθόδοξος οἰκογένεια, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι ἡ συμπαραστάτις τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν μεταβίβασιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν τῆς πίστεως, εἶναι ἓν σχολεῖον τοῦ Ὀρθοδόξου βίου, τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἠθικῆς ζωῆς. Οἱ γονεῖς, οἵτινες ἀναπτύσσονται ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ διατελοῦσιν ἐν συνεχεῖ ἐπαφῇ μετ᾽ αὐτῆς, δεικνύουσιν ἓν ἔμπρακτον διαφέρον ὄχι μόνον διὰ τὴν φυσικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν τέκνων αὐτῶν. Τοῦτο ἐκφράζεται μετὰ σαφηνείας εἰς ἓν ἐσχάτως συγγραφὲν ἔργον ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ Ὀρθοδόξου γάμου καὶ τῆς ἱερωσύνης.

«Οἱ γονεῖς διδάσκουσιν εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν καλοὺς τρόπους ἐν τῇ Χριστιανικῇ παραδόσει, τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἐν ταὐτῷ θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς γνώσεως. Ἐλέγχουν τὰς συνηθείας αὐτῶν. Ἐνδιαφέρονται νὰ γνωρίσωσι τοὺς παίζοντας μετὰ τῶν τέκνων αὐτῶν καὶ τοὺς φίλους ἐκείνων. Ἐξετάζουσι τὰ βιβλία τῶν τέκνων αὐτῶν, ἀναγινώσκουσι καὶ ἀκόμη λαμβάνουσιν ὑπὸ σημείωσιν τὸ λεξιλόγιον, τὸ χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν ὅτε συνομιλοῦσι ταῦτα μετὰ τῶν νεωτέρων ἢ τῶν μεγαλυτέρων. Τὰ κατευθύνουσιν πρὸς τὸ σχολεῖον καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ σημειοῦσιν ἀμφότερα, πρόοδον καὶ τακτικὴν παρακολούθησιν. Τὰ βοηθοῦσι νὰ συμμετέχωσιν εἰς τὰς οἰκογενειακὰς προσευχὰς καὶ τὰ καθοδηγοῦσι διὰ τῆς ἀναλόγου

προετοιμασίας αὐτῶν διὰ τῆς νηστείας καὶ τῆς ἐξομολογήσεως ὅπως μεταλάβωσιν ἀξίως τοῦ Κυρίου ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ἀναγινώσκουσι δι' αὐτὰ καὶ μετ' αὐτῶν τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ ἄλλα θρησκευτικὰ βιβλία, ἀναφερόμενα εἰς τοὺς βίους τῶν ἁγίων καὶ τὰ καθήκοντα κάθε Χριστιανοῦ. Τὰ ὁδηγοῦσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ δεικνύουσιν εἰς αὐτὰ τίνι τρόπῳ νὰ ἀνάπτωσι τὰ κηρία αὐτῶν καὶ τιμῶσι τὰς εἰκόνας τῶν ἁγίων καὶ πῶς νὰ ἵστανται κατὰ τὴν διάρκειαν ὁλοκλήρου τῆς ἀκολουθίας». 8)

Οὐδόλως θὰ πρέπῃ νὰ λησμονήσωμεν τὴν ἐπίδρασιν τῆς οἰκογενείας ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης, τῆς συνεργασίας μετὰ τῶν ἄλλων, τῆς ἀδελφωσύνης καὶ τῆς ἐργασίας, κατὰ πρῶτον διαμορφοῦται ἐντὸς τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν μικροτέραν μονάδα.

Οὐδεὶς ἐν τῷ παρόντι δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ὕπαρξιν πολλῶν μὴ Χριστιανικῶν ἐπιδράσεων, αἵτινες ἀποβλέπουσιν εἰς τὸν κλονισμὸν τῶν θεμελίων τῆς Ὀρθοδόξου οἰκογενειακῆς ζωῆς, ἀλλὰ διὰ τὸν Ὀρθόδοξον μία παραμένει ἡ πραγματικότης, ὅτι ἡ ἐπιβίωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιβιώσεως τῆς Χριστιανικῆς οἰκογενείας.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

8) Athenagoras Kokkinakis, Parents and Priests as Servants of Redemption. An Interpretation of the Doctrines of the Eastern Orthodox Church on the Sacraments of Matrimony and Priesthood, New York: Morehouse— Gorham Co., 1958, p. 19.

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΓΟΡΑι

Τῷ Παναγιωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας
καὶ πάσης Ἀφρικῆς.

Ἀσπασμὸν ἅγιον ἐν Χριστῷ Τεχθέντι.

Ἡ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα Θεία Πρόνοια ἠξίωσεν ἡμᾶς καὶ αὖθις ἑορτάσαι τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Γέννησιν· ἣν πάλαι μακάριοι Πατριάρχαι προῃσθάνθησαν καὶ Θεόπνευστοι προφῆται προεῖπον φιλόσοφοι δὲ καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν.

Σύμπασα ἡ Ἐκκλησία σκιρτᾷ ἐπὶ τῷ Θείῳ τούτῳ γεγονότι καὶ αἱ καρδίαι τῶν πιστῶν πλήρεις εἰσὶ χαρᾶς πνευματικῆς, ὅτι «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν Αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρη χάριτος καὶ ἀληθείας». (Ἰω. α' 14).

Καὶ ἐνῷ ὁ οὐρανὸς πρὸς τὴν γῆν ἔκυψε καὶ τὸ Θεῖον φῶς τοῦ Λυτρωτοῦ περιέλαμψε σήμερον τὴν ἀχλὺν τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας καὶ εἰς τὴν ἀπεγνωσμένως παλαίουσαν ψυχὴν ἐχαρίσατο τὴν προσδοκωμένην σωτηρίαν καὶ εἰρήνην, λύπη ἐν τούτοις σκιάζει τὴν καρδίαν ἡμῶν, ὅτι οἱ λαοὶ τῆς γῆς ἐν σάλῳ καὶ συνοχῇ διάγουσι καὶ τὴν εἰρήνην ἀναζητοῦσιν οὐχὶ ἀπὸ τὸν εἰρηνοποιὸν Κύριον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον Αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς τῆς γῆς, οἵτινες εἰρήνην οὐκ ἔχουσιν.

Εἴθε ὁ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀκουόμενος καὶ αὖθις Χερουβικὸς ὕμνος «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία», ἀντηχήσῃ, ὡς οὐράνιος φω-

νή, εἰς τὰ ὦτα τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἵνα ἐπὶ τὸ ἄστρον τῆς Βηθλεὲμ στρέψωσι τὰ βλέμματα αὐτῶν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀνάψωσι τὴν δόξαν τῆς ψυχῆς αὐτῶν καὶ γένηται ἡ ψυχὴ αὐτῶν λευκὴ ὡς ἡ χιών, ὅπως κατακόψωσι, κατὰ τὸ προφητικόν, τὰς ρομφαίας αὐτῶν εἰς ἄροτρα καὶ τὰ δόρατα αὐτῶν εἰς δρέπανα καὶ οὐκέτι μὴ ἀντάρῃ ἔθνος ἐπὶ ἔθνους ρομφαίαν καὶ οὐκέτι μὴ μάθωσι πολεμεῖν καὶ ἀναπαύσηται ἕκαστος ὑποκάτω τῆς ἀμπέλου αὐτοῦ καὶ ἕκαστος ὑποκάτω τῆς συκῆς αὐτοῦ καὶ μηδεὶς ὑπάρχῃ ὁ ἐκφοβῶν, ὅπως αἱ γενεαὶ αἱ ἀπερχόμεναι ὦσιν εἰς τὰς ἐπερχομένας στήριγμα καὶ οὐχὶ ἐμπόδιον καὶ ὀλίσθημα, εὐλογία καὶ οὐχὶ κατάρα (Μιχ. δ΄ 1—4, Ἡσ. β΄ 2—4).

Ὑπὸ τοιούτων σκέψεων κατεχόμενοι, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς κοσμοχαρμοσύνου Ἑορτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, ἐγκάρδιον διαβιβάζομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Κορυφῇ ἀσπασμὸν ἀδελφικόν, ἐπευχόμενοι ὅπως ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνσαρκωθεὶς Λόγος ἐκχέῃ ἐπὶ τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα, τὴν Ἱεραρχίαν, τὸν Κλῆρον καὶ τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Ἁγιωτάτης Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τὴν χάριν καὶ τὴν εὐλογίαν Αὐτοῦ, πρὸς δόξαν καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς κατ' ἀνατολὰς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Χριστούγεννα 1960
ἐν Χριστῷ Ἀδελφὸς ὅλως πρόθυμος.
† Ὁ Ἀλεξανδρείας ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Παναγιώτατε καὶ Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κων)πόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα, λίαν ἀγαπητὲ καὶ περισπούδαστε ἐν Χριστῷ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, κύριε Ἀθηναγόρα, τὴν Ὑμετέραν λίαν ἡμῖν ἀγαπητὴν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Τὸ σπήλαιον καὶ αὖθις εὐτρεπίζεται, ἡ ἀμνὰς γὰρ ἤ-

κει ἔμβρυον φέρουσα Χριστόν. Τὰ οὐράνια συναγάλλονται τῇ γῇ, οἱ δὲ ἄγγελοι καὶ οἱ ἄνθρωποι κοινὴν καὶ πάλιν συγκροτοῦντες πανήγυριν, αἰνοῦσι καὶ δοξάζουσι τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντός· ὅτι «ὁ Σωτὴρ ἐτέχθη ἐν πόλει Δαυῒδ», ἵνα ἡμᾶς ἐξαγοράσῃ ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου καὶ ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν ἐπαναγάγῃ μακαριότητα.

Πλὴν δύο περίπου χιλιετηρίδες διέρρευσαν ἀφ' ὅτου ἐτελέσθη τὸ μέγα τῆς σωτηρίας ἡμῶν μυστήριον καὶ ὁ ἐξ οὐρανοῦ ἀκουσθεὶς θούριος τῆς εἰρήνης· τὸ «δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία», καὶ ἡ εἰρήνη οὐδαμοῦ φαίνεται, ἡ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καταπάτησις καὶ ὁ χλευασμὸς τῆς δικαιοσύνης· δὲν ἔπαυσαν μαστίζοντες τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἡ ζοφώδης νὺξ ἐξακολουθεῖ καὶ ἡ ἀνθρωπότης ὡς ὑπνοβάτης βαδίζει ἀσυναισθήτως μέσα εἰς τὰ ἐρέβη αὐτῆς·

Ἐν τούτοις δὲν ἀπώλεσε τὴν ἐλπίδα· ὅτι «αὔριον ἄμεινον ἔσται»· καὶ τὸ βλέμμα αὐτῆς στρέφουσα πρὸς τὴν Βηθλεέμ, πέποιθεν· ὅτι ὁ τοὺς Μάγους φωτίσας ἀστήρ· φωτίσει τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς καὶ ὅτι θᾶττον ἢ βράδιον βασιλεύσει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· πρὸς δόξαν τοῦ νεογεννήτου Βρέφους καὶ εὐτυχίαν τοῦ κόσμου.

Δι' ὃ καὶ ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ταύτης γαλουχούμενοι, περιχαρεῖς προσαγορεύομεν ἐν Χριστῷ τεχθέντι τὴν Ὑμετέραν περιπόθητον Παναγιότητα καὶ τὸν ἅγιον ἀσπασμὸν Αὐτῇ καὶ τῇ περὶ Αὐτὴν Σεβασμίᾳ τῶν Ἀρχιερέων χορείᾳ ἐν εὐφροσύνῃ ἀποδίδομεν, ἐγκαρδίως δ' ἅμα δεόμενοι τοῦ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντος Χριστοῦ· χαρίζεσθαι ὅσα ἐφετά· ὅσα σωτήρια, τὸν δὲ ἐπανατέλλοντα νέον ἐνιαυτὸν τῆς χάριτος ἔμπλεον οὐρανίων εὐλογιῶν· εἰρήνης καὶ ἀγαθωσύνης πεπληρωμένον, εἰς δόξαν τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ ἡμῶν.

Περιπτυσσόμενοι δ' αὖθις Αὐτὴν φιλήματι ἁγίῳ· διατελοῦμεν.

Ἐν Δαμασκῷ, τῇ κα' Δεκεμβρίου 1960.

Μετ' ἀγάπης ἀδελφικῆς·

Ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ ὅλως πρόθυμος

† Ὁ Ἀντιοχείας ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

Τῇ Αὐτοῦ Θειοτάτῃ Παναγιότητι
Τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ
κ. Ἀθηναγόρᾳ.
Εἰς Φανάριον.

Γηθοσύνως περιπτυσσόμενοι Ὑμετέραν Σεβασμιοπόθητον Παναγιότητα, ἐφ' ἑορταῖς ἐνσαρκώσεως Σωτῆρος Χριστοῦ, ἐκ βαθέων εὐχόμεθα ἐν ὑγείᾳ καὶ πνευματικῇ ἀγαλλιάσει ἑορτάσαι αὐτὰς μετὰ Χριστεπωνύμου Πληρώματος, ἀναδειχθῆναι νέον χρηστότητος Κυρίου ἐνιαυτὸν μεστὸν οὐρανίων δωρεῶν.

Ἁγία Πόλις, 24 Δεκεμβρίου 1960.
† Πατριάρχης ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΜΟΣΧΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ.

Τῇ Αὐτοῦ Ἁγιότητι, τῷ Ἁγιωτάτῳ κ. Ἀθηναγόρᾳ,
Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, Ὑμετέρα Ἁγιότης, ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ, Ἁγιώτατε Δέσποτα!

Προσαγορεύω τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐπὶ τῇ μεγάλῃ ἑορτῇ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ τῆς πίστεως τῶν Ποιμένων καὶ τῆς σοφίας τῶν Μάγων προσκυνοῦντες τῷ Σαρκωθέντι Θεῷ - Λόγῳ καὶ φέροντες ἐν τῇ ψυχῇ εἰρήνην καὶ ἐλπίδα ἐπὶ τὴν Θείαν εὐδοκίαν, χαρμοσύνως ἄς ψάλωμεν : Δόξα τῷ ἐν Ὑψίστοις Θεῷ.

Προσαγορεύω καὶ ἐπὶ τῷ ἐπιτέλλοντι νέῳ ἔτει τῆς χρηστότητος Κυρίου, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀδιακόπου ἀλλαγῆς τοῦ χρόνου, τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν ἐτῶν.

Εἴθε νὰ ᾖ ἀναλλοίωτον μεθ' ἡμῶν τὸ ἔλεος τοῦ ἀναλλοιώτου Θεοῦ.

Μετ' ἀδελφικῆς πρὸς τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα
ἀγάπης, διατελῶ ἀφωσιωμένος Ὑμῖν ἐν Χριστῷ
Χριστούγεννα, Νέον ἔτος 1961
† ΑΛΕΞΙΟΣ,
Πατριάρχης Μόσχας καὶ Πάσης Ρωσσίας.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΣΕΡΒΙΑΣ

Τῇ Α. Ἁγιότητι, τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ
Κων)πόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ
κυρίῳ Ἀθηναγόρᾳ.

Ἰσταμποὺλ : Τουρκίαν.

Μακαριώτατε καὶ Παναγιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα, ἐπιπόθητε καὶ ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Ἀθηναγόρα, ἀδελφικῶς περιπτυσσόμενοι ἐν Κυρίῳ, τὴν Ὑμετέραν Ἁγιότητα ἐγκαρδίως προσαγορεύομεν.

Δόξα καὶ εὐχαριστία τῷ Ὑψίστῳ Θεῷ, ὅτι κατηξίωσεν ἡμᾶς, ἵνα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δυνηθῶμεν πανηγυρίσαι τὴν χαρμόσυνον ἑορτὴν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χρισοῦ. Ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ὅς ἠχῶσιν οἱ ὕμνοι πρὸς τὸν Γεννηθέντα Χριστὸν ἐν τοῖς Ναοῖς σύμπαντος τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου; ἐν τῇ καθαρότητι καὶ ὡραιότητι τῶν ἀγγελικῶν χορῶν καὶ τῇ χαρᾷ τῶν ποιμένων.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως ἰδοὺ σπεύδομεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα μετὰ τοῦ Κλήρου καὶ τῶν Πιστῶν ἡμῶν ἀπευθύνωμεν ἑόρτιον χαιρετισμὸν μετὰ τῶν καλυτέρων ἡμῶν εὐχῶν ὑπὲρ τῆς Ὑμετέρας ἀγαπητῆς ἡμῖν Ἁγιότητος, τοῦ Ὑμετέρου εὐλαβοῦς Κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς Λαοῦ. Ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ καὶ πνευματικῇ χαρᾷ,

ἐπὶ τῇ ἐκ νέου δωρεᾷ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀπωλεσθείσης υἱότητος καὶ τῆς οὐρανίου εἰρήνης ἀπὸ μέρους τοῦ παντελεήμονος Θεοῦ, εὐχόμεθα τῷ Βρέφει τῆς Βηθλεέμ, ἵνα χαρίσηται Ὑμῖν κατὰ τὸ νέον ἔτος 1961 ἄφθονα καὶ οὐράνια χαρίσματα.

Ἀδελφικῶς χαιρετίζομεν τὴν Ὑμετέραν Ἁγιότητα διὰ τῆς παναρχαίας καὶ ἱερᾶς προσρήσεως :

Χριστὸς ἐτέχθη !

Συνιστῶμεν ἑαυτοὺς ταῖς ἁγίαις Ὑμῶν εὐχαῖς καὶ διατελοῦμεν τῆς Ὑμετέρας τετιμημένης ἡμῖν Ἁγιότητος ἀφωσιωμένος ἐν Χριστῷ Ἀδελφὸς καὶ Συλλειτουργός.

Πρὸ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1960 ἔτους. Βελιγράδιον.

† Ὁ Πατριάρχης τῶν Σέρβων

ΓΕΡΜΑΝΟΣ.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα,
Τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως
κ. Ἀθηναγόραν.

Σταμπούλ, Τουρκίαν.

Παναγιώτατε καὶ λίαν ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ Ἀδελφέ,

Ἐν ἀπείρῳ ἀγάπῃ στρέφομεν καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος τὰς σκέψεις ἡμῶν πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα, ἐπιθυμοῦντες, ἵνα συμμερισθῶμεν μετ' Αὐτῆς τὴν ἐπὶ γῆς διὰ παντὸς θεμελιωθεῖσαν εὐτυχίαν, τὴν ἐλθοῦσαν εἰς τὸν κόσμον ἐκ τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ ἵνα διακηρύξωμεν τοὺς στενοὺς δεσμούς, οἵτινες συνδέουσιν ἁπάσας τὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, τὰς πιστευούσας εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Γεννηθέντα ἐν Φάτνῃ ἐν τῇ Πόλει τῆς Βηθλεέμ.

«Υἱὸς ὢν τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ Ἱερὸς Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐγένετο Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα ποιήσηται υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων». Διὰ τοῦ Γεννηθέντος ἐν τῇ Φάτνῃ τῆς Βηθλεὲμ Βρέφους, ὁ Θεὸς κατέρχεται εἰς τὸν κόσμον καὶ οὕτως ὁ κόσμος ἐπιτυγχάνει θαυμαστῶς, ἵνα ὁμοιωθῇ τῷ Θεῷ. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ κόσμου, κατ' εἰκόνα τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, θὰ ἔδει, ἵνα καταστῇ ὁ κόσμος τόπος τιμῆς, ὡς ἀκλόνητος βράχος τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἠρεμίας, τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὁμονοίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Ὡς πάντες οἱ ἐπὶ γῆς ἄνθρωποί εἰσιν «υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἔδει ἄν, ὅπως οὐδεμία διάκρισις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι φυλῆς, γένους, φύλου, ἢ κοινωνικῆς θέσεως, διότι νῦν «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ, πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἔστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». (Γαλ. 3, 26—28).

Δοκιμάζομεν ὅμως ἀπογοήτευσιν, σκεπτόμενοι, ὅτι μετὰ πάροδον εἴκοσιν αἰώνων ἀφ' ὅτου αἱ ἀλήθειαι καὶ αἱ διδασκαλίαι αὗται ἠκούσθησαν ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὁ χρόνος δὲν ἠμπόδισε τοὺς πολέμους καὶ δὲν ἐξήλειψεν, ἄχρι τοῦ νῦν, τὰς διακρίσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀδελφικῆς συνυπάρξεως μεταξὺ τῶν λαῶν. Εἰς τὸν κόσμον ὑφίστανται εἰσέτι ἑκατομμύρια δούλων, ἀπογοητευμένων ἀπὸ τὴν ζωήν, ἀποδεκατιζομένων ἀπὸ τὰς ἀσθενείας, οἵτινες ἀγνοοῦσι τί ἐστιν ἐλευθερία ἢ δίκαιον, διὰ νὰ φωτισθῶσι καὶ διὰ νὰ ποιήσωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν εὐχάριστον, κατόπιν τόσων κατακτήσεων τῆς ἐπιστήμης, αἵτινες ἐτέθησαν σήμερον εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ τοὺς τοιούτους οἱ λόγοι τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου «Θραύσατε τὰς ἁλύσσεις τῆς ἀδικίας, λύσατε τὰ δεσμὰ τοῦ ζυγοῦ, ἀπελευθερώσατε τοὺς καταδυναστευομένους, συντρίψατε τὰ δεσμὰ αὐτῶν».

Οἱ ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου λαοὶ πιστεύουσι σήμερον, ὅτι ἔφθασεν ὁ καιρός, καθ' ὃν εἶναι δυνατόν, ἵνα τεθῇ τέρ-

μα εἰς τὰς μεταξὺ αὐτῶν ἐχθρότητας· καὶ ὅτι δύνανται νὰ ἐπιτύχωσιν· ἄνευ καθυστερήσεως, τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ μεγάλου ὀνείρου τῆς ἀποσοβήσεως τοῦ πολέμου ἀπὸ τὸν κόσμον. Ἤγγικεν ὁ καιρὸς ὡσαύτως· καθ' ὃν ἕκαστος λαὸς δέον, ὅπως ἀκολουθήσῃ τὴν τύχην αὐτοῦ· ἐλευθέρως καὶ ἀνεξαρτήτως, ἐν ἐθνικῇ κυριαρχίᾳ καὶ ἐν ἀνθρωπίνῃ ἀξιοπρεπείᾳ. Οἱ λαοὶ δύνανται νὰ ὦσι κεχωρισμένοι εἰς διαφόρους ὁμάδας· ἀναλόγως τῶν πολιτικοκοινωνικῶν συστημάτων διὰ τῶν ὁποίων κυβερνῶνται, πρὸ τοῦ κινδύνου ὅμως ἑνὸς ἀτομικοῦ πολέμου· οἱ κυβερνῶντες αὐτοὺς ὀφείλουσιν· ἵνα ἐκλέξωσι τὴν μόνην λύσιν· τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν καὶ τὴν καλὴν συνεννόησιν.

Συμμεριζόμενοι τὰς σκέψεις καὶ τὸ νόημα τοῦ ἀγγελικοῦ ὕμνου· τοῦ ἀκουσθέντος ἄνωθεν τοῦ Σπηλαίου τῆς Βηθλεέμ, κατὰ τὴν νύκτα τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου· «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (Λουκ. 11. 4) καὶ λογιζόμενοι· ὅτι τὸ ἱερώτερον καθῆκον σήμερον εἶναι τὸ «εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν· οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον» (Ἑβρ. 12· 14)· ἀπὸ καρδίας εὐχόμεθα τῇ Ὑ. Θ. Παναγιότητι· τοῖς Συλλειτουργοῖς Αὐτῆς καὶ τῷ Πληρώματι· τῷ ἐμπεπιστευμένῳ τῇ ποιμαντορικῇ Αὐτῆς συνέσει, ὑγείαν, εἰρήνην καὶ εὐτυχίαν· ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ διὰ τὸν ἀρχόμενον νέον Σωτήριον Ἐνιαυτόν 1961.

Καὶ διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης ἀδελφικῆς.

Ἐν Βουκουρεστίῳ, Χριστούγεννα 1960.

Πατριάρχης Ρουμανίας.

† ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ.

I. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ.

Παναγιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα, λίαν ἡμῖν ἀγαπητὲ καὶ περισπούδαστε ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ, κύριε Ἀθηναγόρα, τὴν Ὑμετέραν Γεραςμιωτάτην Παναγιότητα

ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Ὁ Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, Θεὸς ὑπάρχων ὁμοούσιος καὶ ὁμότιμος τῷ Πατρί, ἵνα ἀναστήσῃ τὸν πεσόντα ἄνθρωπον καὶ τῷ Πατρὶ προσαγάγῃ, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν προσλαμβάνεται καὶ ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα, ἐκτὸς ἁμαρτίας, γίγνεται. Ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Βηθλεὲμ ἡ Ὑπέραγνος Παρθένος τίκτει τὸν Σωτῆρα, «Ὅς ἐστι Χριστὸς ὁ Κύριος».

Ἡ γῆ χαίρει καὶ σκιρτᾷ ἐπὶ τῷ ὑπερφυεῖ καὶ κοσμοσωτηρίῳ τούτῳ γεγονότι, ἐπὶ τῷ μεγάλῳ τούτῳ θαύματι καὶ εὐεργετήματι. Τῆς χαρᾶς δὲ ταύτης μετέχει τὸ σύμπαν ἅπαν, ὃ ἐν χορῷ ἀναμέλπει τὸν θεσπέσιον ἀγγελικὸν ὕμνον : «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.»

Συμψάλλοντες καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν λοιπῶν κτισμάτων τὴν Θεόφαντον ταύτην ἀοιδήν, πλήρεις χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἥκομεν εἰς ἐπίσκεψιν νοερὰν τῆς Ὑμετέρας Γερασμιωτάτης Παναγιότητος, διακαῶς ἐπιθυμοῦντες ἀδελφικῶς κατασπασθῆναι Αὐτὴν καὶ συγχαρῆναι Αὐτῇ ἐπὶ τῇ ἱερωτάτῃ ἑορτῇ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ. Ὅλῃ δ' ἅμα ψυχῇ καὶ διανοίᾳ ἀναπέμπομεν τὰς εὐχὰς τῷ Τεχθέντι Σωτῆρι καὶ Λυτρωτῇ, ἱκετεύοντες Αὐτοῦ τὴν πανσθενῆ Θείαν χάριν, ἵνα ἀκμαίας διατηρῇ τάς τε πνευματικὰς καὶ σωματικὰς Αὐτῆς δυνάμεις καὶ χαρίζηται Αὐτῇ τὴν βοήθειαν Αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔργοις Αὐτῆς, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πεπιστευμένης Αὐτῇ Ἁγιωτάτης Πρωτοθρόνου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἐγκεχειρισμένου Αὐτῇ περιουσίου Λαοῦ.

Εἰς νέον δ' εἰσερχόμενοι σωτήριον ἔτος, ὁλοθύμως δεόμεθα τοῦ καιροὺς καὶ χρόνους ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ θεμένου Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ, ἵνα δωρήσηται τοῦτο τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιότητι καὶ τῇ κατ' Αὐτὴν Ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ εἰρηνικὸν καὶ Θείων εὐλογιῶν πεπληρωμένον.

Παρακαλοῦντες διαβιβασθῆναι τὰς ἑορτίους ἡμῶν προσρήσεις καὶ εὐχὰς καὶ τοῖς τὴν περὶ Αὐτὴν Ἁγίαν καὶ

Ἱερὰν Σύνοδον συγκροτοῦσι Σεβασμίοις Ἱεράρχαις καὶ ἀγαπητοῖς ἐν Κυρίῳ ἀδελφοῖς, περιπτυσσόμεθα Αὐτὴν καὶ αὖθις ἐν ἀγάπῃ ἀδελφικῇ καὶ διατελοῦμεν

Ἐν τῇ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῇ Κύπρου,
Χριστούγεννα, 1960.

Τῆς Ὑμετέρας Γερασμιωτάτης Παναγιότητος
ἀγαπητὸς καὶ ὅλως πρόθυμος ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

† Ὁ Κύπρου ΜΑΚΑΡΙΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Παναγιώτατε καὶ Θειότατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητὲ ἀδελφὲ ἡμῶν καὶ συλλειτουργὲ κύριε Ἀθηναγόρα, τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Ἀνέτειλαν καὶ αὖθις αἱ χαρμόσυναι ἑορταὶ τῆς εὐσεβείας ἡμῶν, καθ' ἃς ὁ γεννώμενος ἐκ Παρθένου Θεῖος τῆς Ἐκκλησίας Δομήτωρ χαρίζεται χαρὰν ἔνθεον τοῖς ἐπὶ γῆς. Ἡ τοῦ Χριστοῦ γέννησις εἶναι γεγονὸς περιλαμπέστερον καὶ φαεινότερον μεταξὺ τῶν γεγονότων τῆς Θείας οἰκονομίας, καὶ διὰ τοῦτο χαρμόσυνοι ἀκούονται αἱ φωναὶ τῶν πιστῶν, εἰς εὐγνωμοσύνην ἐκ τῆς λυτρώσεως ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῆς ἁμαρτίας καὶ κτήσεως τῆς ἐν Κυρίῳ υἱοθεσίας.

Τὸ μέγεθος καὶ ἡ ἀξία τῶν μεγάλων τούτων ἑορτῶν ἀπαιτοῦσιν, ὄχι μόνον τοὺς ἀνθρωπίνους αἴνους, ἀλλὰ κυρίως τὸν διαπρύσιον ἀγγελικὸν ὕμνον : «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία (Λουκ. 2, 14). Καὶ ὄντως ἀπ' οὐρανοῦ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἦλθεν εἰς τὴν γῆν, ἵνα ἡμᾶς τέκνα χάριτος καὶ εὐλογίας καταστήσῃ, καταλλάξῃ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καταλύσῃ τοῦ φραγμοῦ τὸ μεσότοιχον καὶ παράσχῃ ἡμῖν τὴν χάριν, ὅπως κατοπτεύωμεν τοῦ Θεοῦ τὴν λαμπρότητα. Θεῖα ὄντως καὶ μεγάλα καὶ τέλεια τὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δωρήματα ὥστε τὸν ἀγγελικὸν καὶ αὖθις νὰ ψάλλωμεν ὕμνον, ὡς πρεπωδέ-

στερον αἶνον, εἰς εὐφημίαν τῆς μεγαλωσύνης καὶ δόξης τοῦ Θεοῦ·

Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἄναρχος ὢν κατὰ τὸν Πατέρα, γεννᾶται ἀπειράνδρως ἐκ τῆς Θεοτόκου Παρθένου, φυλάττει τὴν τίκτουσαν, εἰς σημεῖον τῆς Ἑαυτοῦ παντοδυναμίας καὶ διὰ τῆς παραδόξου Αὐτοῦ γεννήσεως μαρτυρεῖ περὶ τῆς Ἑαυτοῦ Θεότητος.

Τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσαντος καὶ ἐπὶ γῆς ἀναστραφέντος, τίς δὲν ὀφείλει νὰ ἀποβῇ οὐράνιος, καὶ νὰ ὑψωθῇ ἀπὸ τῆς γῆς τῇ ἀρετῇ ; Αὐτοῦ ἐκ Παρθένου γεννηθέντος, τίς δὲν ὀφείλει νὰ ἐνδυθῇ τὴν ἁγνότητα καὶ νὰ περιβληθῇ τὴν σωφροσύνην ; Τοῦ Θεοῦ ταπεινουμένου καὶ τοῖς ῥάκεσι σπαργανουμένου, τίς δὲν ὀφείλει νὰ ἐγκολπωθῇ τὴν ταπείνωσιν, πλουτῶν δι' αὐτῆς τὴν ἐν Χριστῷ δόξαν καὶ τιμήν ; Ἀπεργασώμεθα καὶ ἡμεῖς ἑαυτοὺς ἀξίους τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ καὶ προσερχόμενοι μετὰ τῶν μάγων, ἃς προσφέρωμεν τῷ σαρκωθέντι Θεῷ ἀντὶ χρυσοῦ, λιβάνου καὶ σμύρνης, τὴν στερεότητα τῆς πίστεως, ψυχῆς τὴν λαμπρότητα, τὴν εὐωδίαν τῶν ἐναρέτων πράξεων.

Ὅθεν, προσκυνοῦντες μετὰ πίστεως καὶ συντριβῆς ψυχῆς τὸν κατελθόντα ἀπ' οὐρανοῦ Κύριον, δεόμεθα Αὐτοῦ, ὅπως ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης ἐπὶ πολλοὺς ἐνιαυτοὺς ἀξιοῦται, ὡς οἱ μάγοι καὶ οἱ ποιμένες, νὰ δοξολογῇ τὸν ἐνανθρωπήσαντα Χριστόν, διακυβερνᾷ δὲ τὴν Θεόθεν πιστευθεῖσαν Αὐτῇ Ἐκκλησίαν, ἐν ὑγείᾳ καὶ δυνάμει Θεοῦ.

Τοῦ σωτηρίου δ' ἔτους ἐπὶ θύραις εὑρισκομένου, δεόμεθα ἅμα τοῦ καιροὺς καὶ χρόνους ἐν τῇ ἐξουσίᾳ Αὐτοῦ θεμένου, ἵνα καὶ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ἡ Ὑμετέρα περισπούδαστος Παναγιότης διέλθῃ ἐν πάσῃ Θεοῦ εὐλογίᾳ καὶ χάριτι καὶ ἐνδυναμώσει πνεύματος ἐπ' ἀγαθῷ συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τούτοις κατασπαζόμενοι καὶ αὖθις τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα ἐν φιλήματι ἁγίῳ, διατελοῦμεν.

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν,

Χριστούγεννα τοῦ σωτηρίου ἔτους ͵αϡξϛ΄.

Ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ ὅλως πρόθυμος.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ, Πρόεδρος.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΑΠΑΝΤΗΤΙΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ

Μακαριώτατε καὶ Ἁγιώτατε Πάπα καὶ Πατριάρχα Ἀλεξανδρείας καὶ Πάσης Γῆς Αἰγύπτου, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Χριστοφόρε, τὴν Ὑμετέραν σεβασμίαν Μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Αἰσίως καὶ ἐν χαρᾷ πολλῇ, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, εἰσελθόντες εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῶν ἐπισταςῶν ἁγίων καὶ κοσμοχαρμοσύνων ἑορτῶν τῆς κατὰ σάρκα ἐν Βηθλεὲμ Γεννήσεως καὶ ἐν Ἰορδάνῃ Ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, γηθόσυνοι ἐκομισάμεθα ἐξικόμενα τὰ ἐπ' αὐταῖς καὶ τῷ νέῳ ἔτει προφρόνως ἀποσταλέντα ἀδελφικὰ Γράμματα τῆς Ὑμετέρας λίαν ἀγαπητῆς καὶ περισπουδάστου ἡμῖν Μακαριότητος, καὶ μετ' εὐχαριστίας βαθείας, μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἀγαπητῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν, ἀνέγνωμεν καὶ ἀπεδεξάμεθα τὸν ἐν αὐτοῖς τίμιον Αὐτῆς ἀδελφικὸν ἑόρτιον ἀσπασμόν.

Μετ' αἰσθημάτων οὖν ἐγκαρδίου ἀγάπης καὶ τιμῆς σπεύδοντες ἀποδοῦναι διὰ τῆς παρούσης τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, ἄσμενοι ἀντιπροσαγορεύομεν, ἐπὶ ταῖς ἁγίαις ἡμέραις ταύταις, τὴν Ὑμετέραν γερασμίαν καὶ περιπόθητον Μακαριότητα, ὅλῃ ψυχῇ εὐχόμενοι, ὅπως ἡ χάρις τοῦ σαρκὶ Τεχθέντος Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ἐπιδαψιλεύηται πλουσίως Αὐτῇ καὶ τῇ κατ' Αὐτὴν Ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ εὐσεβεῖ καὶ ἀγαπητῷ ἡμῖν Πληρώματι αὐτῆς πάντοτε καὶ ἐν παντί, καὶ ὅπως τὸ νέον σωτήριον ἔτος ᾖ πᾶσιν ἔμπλεον πάσης ἀγαθωσύνης καὶ εὐλογίας παρὰ Θεοῦ γενικώτερον καὶ ἐν κοινῇ προσπαθείᾳ εἰς προώθησιν τῆς ἑνότητος τῶν Ἁγίων Αὐτοῦ Ἐκκλησιῶν.

Μετὰ τῶν ἐγκαρδίων δὲ τούτων εὐχῶν ἡμῶν, ἀδελφικῶς Αὐτὴν καὶ αὖθις περιπτυσσόμενοι καὶ κατασπαζόμενοι ἐν τῷ Τεχθέντι Σωτῆρι ἡμῶν, διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης ἀδελφικῆς καὶ ἐξιδιασμένης τιμῆς.

Χριστούγεννα τοῦ 1960.

Τῆς Ὑμετέρας σεβασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

Παρόμοια σεπτὰ Πατριαρχικὰ Γράμματα ἀπεστάλησαν καὶ τοῖς λοιποῖς Μακαριωτάτοις Πατριάρχαις καὶ Ἀρχηγοῖς τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων καὶ φίλων Ἐκκλησιῶν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ — ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ — ΜΑΡΤΙΟΥ 1961

Ἡ 1η τοῦ ἔτους ἐν τοῖς Πατριαρχείοις.

Τὸ ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς καὶ χρησταῖς ἐλπίσιν ἀνατεῖλαν νέον σωτήριον ἔτος 1961 ἑωρτάσθη λαμπρῶς καθ' ὅλην τὴν Χώραν καὶ ἰδιαιτέρως ἐν τῇ Πόλει ἡμῶν, ἐν δὲ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἐπικρατήσασαν τάξιν.

Κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Π. Πατριαρχικῷ Ναῷ μετὰ τῶν Σεβ. Συνοδικῶν τε καὶ Ἐνδημούντων Μητροπολιτῶν Δέρκων κ. Ἰακώβου, Πριγκηποννήσων κ. Δωροθέου, Θεοδωρουπόλεως κ. Λεοντίου, Αἴνου κ. Γερμανοῦ, Προικοννήσου κ. Φιλοθέου, Χαλδίας κ. Κυρίλλου, Νεοκαισαρείας κ. Χρυσοστόμου, Λαοδικείας κ. Μαξίμου, Σάρδεων κ. Μαξίμου, Ἰκονίου κ. Ἰακώβου, Ροδοπόλεως κ. Ἱερωνύμου, Φιλαδελφείας κ. Ἰακώβου καὶ Σελευκείας κ. Αἰμιλιανοῦ, ἱερουργησάντων τῶν Πανοσιολ. Μ. Ἀρχιμανδρίτου κ. Φιλαρέτου, Δευτερεύοντος κ. Εὐαγγέλου καὶ Τριτεύοντος κ. Καλλινίκου.

Μετὰ τὸ πέρας ὁ Πατριάρχης ἐδέχθη τὰς ἑορτίους εὐχὰς τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν καὶ ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Τραπέζῃ ἔκοψε τὴν καθιερωμένην Βασιλόπηταν, εὐχηθεὶς ὑπὲρ τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, τῆς Πατρίδος Τουρκίας, τῶν Κυβερνητῶν αὐτῆς, τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων ἐνταῦθα καὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ Δεσποτείᾳ Κυρίου καὶ τοῦ Πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ χρυσοῦν νόμισμα ἔλαχεν εἰς τὸ τεμάχιον τοῦ Ἱερολ. Διακόνου κ. Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, Καθηγητοῦ Χάλκης.

Ἀκολούθως ὁ Πατριάρχης ἐδέχθη ἐν τῷ Γραφείῳ Αὐτοῦ τοὺς ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Αὐλῇ ἐργαζομένους Κληρικούς τε καὶ Λαϊκούς, ἀπὸ μέρους τῶν ὁποίων προσεφώνησεν ὁ Πρωτοσυγκελλεύων Σεβ. Μητροπολίτης Σελευκείας κ. Αἰμιλιανός, ἀπήντησε δὲ ὁ Πατριάρχης εὐχαριστήσας διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν εὐλαβικῶν αἰσθημάτων αὐτῶν καὶ διὰ τὴν μετ' ἀφοσιώσεως ἐ-

πιτέλεσιν τοῦ καθήκοντος αὐτῶν, ἐξάρας δι' ὀλίγων τὴν Γ διάζουσαν θέσιν καὶ ἀποστολὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὴν ἔναντι τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος εὐθύνην αὐτοῦ καὶ συστήσας πατρικῶς εἰς ἅπαντας ὅπως ἐξακολουθήσωσι νὰ παρέχωσι τὴν πολύτιμον αὐτῶν συμβολὴν εἰς συνεχῆ ἀξιολόγησιν τῆς Οἰκουμενικότητος τοῦ Θρόνου καὶ ἐν τέλει ἐπεδαψίλευσεν αὐτοῖς τὴν Πατριαρχικὴν εὐλογίγίαν, εὐχηθεὶς αἴσιον καὶ εὐτυχὲς εἰς πάντας καὶ τὰς οἰκογενείας αὐτῶν τὸ νέον ἔτος.

Ἐκ τοῦ Γραφείου ὁ Πατριάρχης μεταβὰς εἰς τὸ Πατριαρχικὸν Παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ηὐλόγησε, κατὰ τὴν ἔκπαλαι τάξιν, τὴν Ἁγιοβασιλόπητταν, μετὰ τῶν Ἐσωκατακοίλων Κληρικῶν καὶ διένειμεν αὐτοῖς τὰ τεμάχια τῆς πήττας. Τὸ χρυσοῦν νόμισμα ἔλαχεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Οἶκον.

Περὶ ὥραν 18ην παρετέθη δεῖπνον εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Τράπεζαν, εἰς ἣν μετὰ τοῦ Πατριάρχου παρεκάθησαν ὁ Πρωτοσυγκελλεύων Σεβ. Μητροπολίτης Σελευκείας κ. Αἰμιλιανός, ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Δαφνουσίας κ. Γρηγόριος, ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιγραμματεὺς κ. Συμεών, ὁ Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Ἀγάπιος, ὁ Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Γεράσιμος, ὁ Μ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Φιλάρετος, ὁ Ἀρχιμ. κ. Δαμιανός, ἀντιπρόσωπος τοῦ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου, ὁ Ἀρχιμ. κ. Ἀλέξανδρος Καρακάσης, Ἐπόπτης Βοσπόρου, ὁ Ὑπογραμματεὺς κ. Γαβριήλ, ὁ Δευτερεύων κ. Εὐάγγελος, ὁ Τριτεύων κ. Καλλίνικος, ὁ Διάκονος τῆς Σειρᾶς κ. Παῦλος, οἱ ἐξ Ἁγίου Ὄρους Ἱερολ. Διάκονοι κ.κ. Ἰωάννης καὶ Διονύσιος, οἱ Ὁσιολ. Μοναχοὶ κ.κ. Ἠλίας καὶ Κοσμᾶς, ὁ Ἐλλογιμ. Καθηγητὴς κ. Ἀπόστολος Μέξης, καὶ οἱ Φοιτηταὶ Ὀδοντοϊατρικῆς κ. Ἰωάννης Σπύρου καὶ Πολυτεχνείου κ. Κων)τῖνος Γεωργακόπουλος.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ δείπνου ἐψάλη ὁ Πολυχρονισμὸς τοῦ Πατριάρχου.

Ἀργότερον προσῆλθον εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ ἔψαλον καθ' ὁμίλους τὰ πατροπαράδοτα κάλανδα, ἐπικαλεσθέντες τὰς Ἁγίας Πατριαρχικὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας, οἱ μαθηταὶ τῆς Μεγάλης Σχολῆς, τοῦ Ζωγραφείου καὶ ἄλλοι, εἴτε πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀπόρων συμμαθητῶν των εἴτε τῶν Ὀρφανῶν τῆς Πριγκήπου.

Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1961, ἑορτὴν τῆς κατὰ σάρκα Περιτομῆς τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, μετὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος συνεχοροστάτησαν οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Αἴνου, Προικοννήσου, Χαλδίας, Νεοκαισαρείας, Λαοδικείας, Σάρδεων καὶ Ροδοπόλεως.

Τὴν Θ. Λειτουργίαν ἐτέλεσεν ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ ὁ Δευτερεύων. Παρῆσαν δὲ συμπροσευχόμενοι ἐν τῷ Ἱ. Βήματι ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰκονίου κ. Ἰάκωβος, ὁ Πανοσιολ.

ολ. Ἀρχιγραμματεὺς καὶ ὁ Ἱερολ. κ. Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης, ἐν δὲ τῷ σωλέᾳ καὶ τῷ κυρίως Ναῷ ὁ Αἰδεσ. κ. Τσάρλις Πάϊπερ, Ἐφημέριος τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, οἱ Ἐντιμολ. κ.κ. Βλαδίμηρος Μιρμίρογλου, Μέγας Ρήτωρ, Ἀχιλλεὺς Μόσχος, Μ. Χαρτοφύλαξ, Γεώργιος Χόλλεμπαχ, Μ. Ρεφερενδάριος, Κυριακὸς Παμούκογλου, Ὀρφανοτρόφος, Καλούδης Λάσκαρις καὶ Εὐστάθιος Σανταλτζόγλου, Νομικοὶ Σύμβουλοι τῶν Πατριαρχείων, Ἀλέξανδρος Ἀνανιάδης, Ἰορδάνης Καζαντζόγλου, Πρόεδρος, Νικόδημος Χρηστίδης, Ἀντιπρόεδρος Νοσοκομείων Βαλουκλῆ, Σάββας Ἀρσλάνογλου, Πρόεδρος Ἰωακειμείου, Χρῆστος Ἀγγελίδης, Ἀντιπρόεδρος Μ. Σχολῆς, Τηλέμαχος Μυστίδης, Πρόεδρος Ζαππείου, Σταῦρος Καρατζᾶς, Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Κουρτουλούς, Θεοδόσιος Καραμουράτογλου, Διευθυντὴς τῶν Νοσοκομείων Βαλουκλῆ, Δρ. Αἰμίλιος Ταχιντζῆς, Γεώργιος Δικταμπάνης, Γυμνασιάρχης, Ἕλλη Βασιλειάδου, Διευθύντρια Ἰωακειμείου, Ἀρίσταρχος Παπάδης, Περικλῆς Βουγίδης, Πρόεδρος Συνδέσμου βοηθείας Γηροκομουμένων ὡς καὶ πλῆθος πολύ.

Εἰς τὸ τέλος ὁ Πατριάρχης ηὐχήθη τοῖς πᾶσιν αἴσιον τὸ νέον ἔτος καὶ διένειμε τὸ ἀντίδωρον, ἀκολούθως δ᾿ ἐδέχθη εἰς τὸ Γραφεῖον τοὺς Ἁγίους Ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς Ἐπισήμους ἀπὸ μέρους τῶν ὁποίων προσεφώνησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αἴνου καὶ ὁ κ. Ἀλέξανδρος Ἀνανιάδης, ὧν τὰς προσφωνήσεις παραθέτομεν εὐθὺς κατωτέρω:

Προσφώνησις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Αἴνου κ. Γερμανοῦ.

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐμφανιζομένη ἐνώπιόν Σου ἐκ προσώπου καὶ τῶν ἄλλων Ἁγίων Ἀδελφῶν καὶ τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν Ὁμογενείας, μετὰ χαρᾶς δράττεται τῆς εὐκαιρίας, ἵνα εὐλαβῶς ὑποβάλῃ τὰ ἐγκάρδια συγχαρητήρια καὶ τὰ εἰλικρινῆ αὐτῆς σέβη καὶ δεηθῇ θερμῶς τοῦ Παναγάθου Θεοῦ, ὅπως δωρῆται τὸν ἀνατέλλοντα τῆς χρηστότητος Αὐτοῦ ἐνιαυτὸν ἄνοσον καὶ ἄλυπον ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, αἴσιον καὶ φορὸν παντὸς ἀγαθοῦ τῇ Ἐκκλησίᾳ, χαρίζηται δὲ τῇ Ὑμετέρᾳ γερασμιωτάτῃ Θειοτάτῃ Παναγιότητι βίον μακρόν, ὑγείαν ἀστεμφῆ καὶ ἀμετάπτωτον, καὶ Πατριαρχείαν ἀκράδαντον καὶ ἀσάλευτον.

Ἡ Ἐκκλησία, Ἧς προΐστασαι, Παναγιώτατε, ὑπερμαχῶν τῶν ἁγίων συμφερόντων αὐτῆς, ἐν πάσῃ νομοταγίᾳ πρὸς τὰς ἐφ᾿ ἡμᾶς τεταγμένας Ἀρχάς, διανύσασα τὸν διαρρεύσαντα ἐνιαυτόν, γηθοσύνως χαιρετίζει τὴν εἴσοδον τοῦ νέου ἔτους καὶ ἐπικαλεῖται τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἡ ἀνατολὴ αὐτοῦ ρίπτῃ τὰς χρυσᾶς αὐτῆς ἀκτῖνας τοῦ φωτὸς καὶ τῆς γαλήνης ἐπὶ πᾶσαν ἐργασίαν τοῦ βίου αὐτῆς, ἀποδιώκουσα τὰ σκότη καὶ τὰ νέφη πάσης ἐναντιότητος, ἐγείρῃ γλυκεῖς ζεφύρους, ἵνα εὐδιάζωσιν αἱ ἡμέραι αὐτῆς, καὶ καταγάγῃ τὴν χρηστότητα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐτυχίας εἰς τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν καὶ σύμπαντος τοῦ κόσμου, ὅπως ὑπὸ τὴν ἁρμονίαν τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας ἠρέμως διαβῶσιν ἐν μέσῳ τῶν βιωτικῶν αὐτῶν μεριμνῶν.

Παναγιώτατε Δέσποτα, Σύ, Ὅστις ἐκ νεότητος διεκρίθης ἐν πᾶσι

καὶ ἠξιώθης τῆς ὑψηλῆς δόξης καὶ τιμῆς νὰ προκάθησε ἡμῶν, ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας, κυβέρνα ἀτάραχος καὶ ἐν εἰρήνῃ τὴν Ἐκκλησίαν, δεξιῶς καὶ σθεναρῶς οἰακοστροφῶν τὸ πηδάλιον αὐτῆς, καὶ μὴ δειλιῶν πρὸ πάσης ἀγριότητος τῶν ἀνέμων καὶ μανίας τῶν κυμάτων, τῶν κλυδωνιζόντων μὲν καὶ σαλευόντων τὸ ἱερὸν σκάφος, μὴ δυναμένων ὅμως καταποντίσαι αὐτό.

Ἔντεινε Σεαυτὸν ὑπὸ τὰς χρηστὰς ἐλπίδας τοῦ νέου ἐνιαυτοῦ καὶ κατευοδοῦ ἐν ὑγείᾳ καὶ μακρότητι ἡμερῶν, θαρραλέως βαστάζων τὸ βάρος τῆς Πατριαρχείας Σου ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν Σου ὤμων, τῇ Θείᾳ βουλῇ μὴ καταβληθέντων ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν κόπων.

Δὸς δὲ πᾶσιν ἡμῖν, ὁλοψύχως εὐχομένοις καὶ συγχαίρουσιν, ἵνα ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἀναφωνήσωμεν: Ζῆθι, Παναγιώτατε, καὶ πατριάρχευε εἰς ἔτη πολλά.

Προσφώνησις τοῦ Ἐντιμ. κ. Ἀλεξ. Ἀνανιάδου.

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Πιστοὶ καὶ νομιμόφρονες πολῖται τῆς προσφιλοῦς ἡμῶν Πατρίδος, προσερχόμεθα καὶ αὖθις, ἵνα ἐπὶ τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐπιτελέσωμεν τὸ εἰθισμένον καθῆκόν μας, πρὸς τὸν Παλαίφατον τοῦτον Θρόνον, ὃν τόσον ἀγλαῶς σεμνύει ἡ Ὑμετέρα Σεπτὴ Κορυφή.

Ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τῶν λίαν ἐπικινδύνων συνθηκῶν, ἃς ἀντιμετωπίζει ἡ ἀνθρωπότης ὁλόκληρος, ἐκτιμῶμεν, κατ' ἀξίαν καὶ μετὰ θαυμασμοῦ, τοὺς πολυσυνθέτους χειρισμούς, οὓς τόσον εὐστόχως κατευθύνει ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, μὲ τελικὴν προοπτικὴν τὴν ἑνότητα πασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν. Καὶ ταῦτα πάντα, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς τοσοῦτον περιποθήτου παγκοσμίου εἰρήνης.

Κατεστήσατε οὕτω καὶ πάλιν τὸν Σεπτὸν τοῦτον Θρόνον, φάρον τηλαυγῆ, διαχέοντα τὸ φῶς τῆς ἀγάπης καὶ ἀληθείας ἐπὶ πᾶσαν Χριστιανικὴν ψυχήν, εἰς ἐπισφράγισιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἰπόντος: «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν», ἐκφράζοντα αὐτὴν ταύτην τὴν πεμπτουσίαν τῆς ἡμετέρας πίστεως.

Ἐπὶ τούτοις, Παναγιώτατε, δέξασθε καὶ πάλιν τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πλήρους ἀφοσιώσεώς μας, ὡς καὶ τὰς εἰλικρινεῖς εὐχάς, ὑπὲρ μακροημερεύσεώς Ὑμῶν, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ αἰωνοβίου τούτου Θρόνου, ἀλλὰ καὶ τῆς καθόλου Χριστιανωσύνης.

Ἡ Ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις.

Ἡ ἡμέρα τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἑωρτάσθη ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κατὰ τὸ παλαιόθεν καθιερωμένον τυπικόν.

Μετὰ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Πατριάρχου συνεχοροστάτησαν οἱ Σεβ. Συνοδικοὶ Μητροπολῖται: Πριγκηποννήσων κ. Δωρόθεος, Αἴνου κ. Γερμανός, Χαλδίας κ. Κύριλλος, Νεοκαισαρείας κ. Χρυσόστομος, Λαοδικείας κ. Μάξιμος καὶ Σάρδεων κ. Μάξιμος.

Τὸν Θ. λόγον, Συνοδικῇ ἀποφάσει, ἐξεφώνησεν ἀπὸ τοῦ Ι. ἄμβωνος ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ροδοπόλεως κ. Ἱερώνυμος.

Εἰς τὸ τέλος τῆς Θ. Λειτουργίας ἡ Α. Θ Παναγιότης, ὁ Πατριάρχης, περιβληθεὶς ὠμοφόριον καὶ ἐπιτραχήλιον, ἀνέγνω τρισάγιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἀοιδίμων Ἱδρυτῶν, Κτιτόρων, Ἐφόρων, Σχολαρχῶν, Καθηγητῶν, Διδασκάλων καὶ Μαθητῶν τῆς Πατριαρχικῆς Μ. Σχολῆς καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκπαιδευτικῶν Ἱδρυμάτων ἡμῶν καὶ διένειμε τὸ ἀντίδωρον.

Ἡ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως ἐν τοῖς Πατριαρχείοις·

Ἐν πολλῇ κατανύξει ἑωρτάσθη καὶ ἐφέτος ἡ μεγάλη αὕτη ἡμέρα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐχοροστάτησε κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν τοῦ Σαββάτου, 11 Μαρτ, καθ' ὃν ἔσχε συγχοροστατοῦντας τοὺς Σεβ. Συνοδικοὺς Μητροπολίτας Νεοκαισαρείας κ. Χρυσόστομον καὶ Λαοδικείας κ. Μάξιμον, καὶ τὸ πρῶτον, μετὰ τὴν χειροτονίαν αὐτῶν, τοὺς Μητροπολίτας Σταυρουπόλεως κ. Μάξιμον καὶ Μύρων κ. Χρυσόστομον.

Τὴν ἐπομένην, 12ην ἰδίου, κυριώνυμον ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, μετὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος συνεχοροστάτησαν, οἱ Σεβ. Συνοδικοὶ Μητροπολῖται Νεοκαισαρείας κ. Χρυσόστομος, Λαοδικείας κ. Μάξιμος, Σάρδεων κ. Μάξιμος, Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Μελίτων καὶ Ροδοπόλεως κ. Ἱερώνυμος.

Τὴν Θ. Λειτουργίαν ἐτέλεσαν οἱ Πανοσιολ. Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱ. Συνόδου κ. Συμεὼν καὶ Ὑπογραμματεὺς αὐτῆς κ. Γαβριήλ, τὸν δὲ Θ. λόγον ἐκήρυξεν ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Ἀγάπιος.

Παρέστησαν συμπροσευχόμενοι, ἐν τῷ Ἱ. Βήματι, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰκονίου κ. Ἰάκωβος, ἐν τῷ Σολέᾳ δὲ καὶ τῷ κυρίως Ναῷ οἱ Ἐντιμολ. Ἄρχοντες Μ. Ρήτωρ κ. Βλαδ. Μιρμίρογλου, Μ. Χαρτοφύλαξ κ. Ἀχ. Μόσχος, Μ. Ρεφερενδάριος κ. Γ. Χόλλεμπαχ, οἱ κ.κ. Κ. Λάσκαρις, Νομικὸς Σύμβουλος καὶ Β. Ὀχανίδης, ὁ Αἰδ. Ἱερεὺς κ. Οὐΐλλιαμ Πόττεγκερ ἐξ Ἀμερικῆς καὶ πυκνὸν ἐκκλησίασμα.

Πατριαρχικαὶ ἀντιπροσωπεύσεις·

Σεπτῇ ἐντολῇ, ὁ Πρωτοσυγκελλεύων Σεβ. Μητροπολίτης Σελευκείας κ. Αἰμιλιανός, μεταβὰς εἰς τὸ ἐνταῦθα Γαλλικὸν Γ. Προξενεῖον, τῇ 13ῃ Ἰανουαρίου, διεβίβασε τῷ κ. Γκὺ Μονό, Γεν. Προξένῳ, τὰς συγχαρητηρίους προσρήσεις καὶ εὐχὰς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ ἐπιτυχίᾳ τοῦ διενεργηθέντος δημοψηφίσματος.

Ὁ κ. Γ. Πρόξενος ηὐχαρίστησε θερμῶς διὰ τὰς Πατριαρχικὰς εὐχάς, προσεπιδηλώσας ὅτι καθηκόντως θὰ διαβιβάσῃ τὸ μήνυμα τοῦ Πατριάρχου τῷ Ἐξοχ. Προέδρῳ τῆς Γαλλίας, Στρατηγῷ Ντὲ Γκώλ.

Κανονικαὶ ψῆφοι καὶ χειροτονίαι Ἀρχιερέων.

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 31ης Ἰανουαρίου, ἀποδεξαμένη εἰσήγησιν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, περὶ προαγωγῆς εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα τοῦ μὲν Πανοσιολ. Σχολάρχου τῆς Ἱερᾶς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀρχιμ. κ. Μαξίμου Ρεπανέλλη, εἰς Τιτουλάριον Μητροπολίτην Σταυρουπόλεως, τοῦ δὲ ἐκ τῶν Καθηγητῶν αὐτῆς Ἱερολ. Διακόνου κ. Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, εἰς Τιτουλάριον Μητροπολίτην Μύρων, προέβη εἰς τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν καταρτίσασα τὰ πρακτικὰ τῶν ἐκλογῶν, τὴν δὲ τέλεσιν τῶν κανονικῶν ψήφων ἀναβαλοῦσα διὰ τὴν ἀμέ-

σως προσεχῆ συνεδρίαν αὐτῆς.

Κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 7ης Φεβρουαρίου ἐ. ἔ., ψήφων κανονικῶν γενομένων ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ, Μητροπολίτης μὲν τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης Μητροπόλεως Σταυρουπόλεως ἐξελέγη παμψηφεὶ ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Μάξιμος Ρεπανέλλης, Μητροπολίτης δὲ τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης Μητροπόλεως Μύρων, παμψηφεὶ ὡσαύτως, ὁ Πανοσιολ. κ. Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης, ὅστις ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἐχειροτονήθη εἰς Πρεσβύτερον ἐν τῷ Π. Πατριαρχικῷ Ναῷ, τῇ 2α Φεβρουαρίου ἑορτῇ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου.

Αἱ χειροτονίαι τῶν δύο Θεοφιλεστάτων ἐψηφισμένων ἐγένοντο ἐν τῷ Π. Πατριαρχικῷ Ναῷ ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ τῶν Σεβ. Ἁγίων Συνοδικῶν Ἀρχιερέων.

Τῇ 26η Φεβρουαρίου, Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐγένετο ἡ χειροτονία τοῦ Θεοφ. Ἐψηφισμένου Μητροπ. Σταυρουπόλεως κ. Μαξίμου.

Κατὰ ταύτην παρέστησαν συμπροσευχόμενοι: Οἱ Σεβασμ. Μητροπολῖται Θεοδωρουπόλεως κ. Λεόντιος καὶ Ἰκονίου κ. Ἰάκωβος, ὁ Θεοφ. Ἐψηφισμένος Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος, οἱ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρῖται κ.κ. Συμεὼν Ἀμαρύλλιος, Ἀρχιγραμματεὺς καὶ Ἰωάννης, Ἐπίτροπος τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ ὁ Αἰδεσιμολ. Οἰκονόμος κ. Ἀντώνιος Ρεπανέλλης, πατὴρ τοῦ νέου Μητροπολίτου, οἱ Ἐντιμ. κ.κ. Νικόλαος Καραγιώργας, Πρόξενος καὶ Ἐμμ. Μεγαλοοικονόμου, Ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος, Ἀλὶφ Τζεμπάρα, Γ. Πρόξενος τοῦ Λιβάνου, Βίλχελμ Φὸν Γκρόλμαν, Πρόξενος τῆς Γερμανίας, Βλαδίμηρος Μιρμίραγλου, Μ. Ρήτωρ, Ἀχιλλεὺς Μόσχος, Μ. Χαρτοφύλαξ, Γεώργιος Χόλλεμπαχ, Μ. Ρεφερενδάριος, Δημοσθένης Γιαγτζόγλου, Νομικὸς Σύμβουλος τῶν Πατριαρχείων, οἱ Καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς, Διευθυνταὶ τῶν Σχολῶν, Καθηγηταί, Ἱεροσπουδασταί, Ἐπιστήμονες, ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἀντιπρόσωποι Κοινοτήτων καὶ Σωματείων, ἡ σεβαστὴ μήτηρ τοῦ νεοχειροτονηθέντος Εὐγενεστ. Πρεσβυτ. κ. Ἀναστασία Ρεπανέλλη καὶ οἱ λοιποὶ οἰκεῖοι αὐτοῦ καὶ πλῆθος πολὺ εὐσεβῶν Χριστιανῶν ἐξ ὅλων τῶν σημείων τῆς Πόλεως ὑπερπληρῶσαν τὸν Ναόν.

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν καταλαβόντων τὰ οἰκεῖα στασίδια ἐν τῷ κυρίως Ναῷ, ἡ Α. Θ. Π. ἀνελθοῦσα εἰς τὸν Θρόνον ἐτέλεσε τρισάγιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν προκεκοιμημένων εὐσεβῶν καὶ Ὀρθοδόξων Βασιλέων, Πατριαρχῶν, Ἀρχιερέων, Ἱερέων, Ἱερομονάχων, Ἱεροδιακόνων, Μοναχῶν, Μοναζουσῶν καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν ἀγωνισαμένων ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως, ηὐλόγησε τὰ παρατεθέντα κόλλυβα καὶ εἶτα ἐν πομπῇ προέστη τῆς λιτανεύσεως τῶν Ἱ. Εἰκόνων

ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ μέχρι τοῦ Πατριαρχικοῦ Παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ἔνθα ἀπεξεδύθη τὴν Πατριαρχικὴν Στολήν, ψαλλομένου τοῦ Πολυχρονισμοῦ.

Τὸ ἀντίδωρον διένειμεν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ ὁ νεοχειροτονηθεὶς Σεβ. Μητρ. Σταυρουπόλεως κ. Μάξιμος. Ἐπηκολούθησε δεξίωσις ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἀρχιγραμματείας, καθ' ἣν ὡμίλησεν ἡ Α. Θ. Παναγ. Ἀπαντῶν ὁ νεοχειροτονηθεὶς ηὐχαρίστησε καὶ ἐδέχθη τὰ συγχαρητήρια τῶν προσελθόντων.

Ἡ χειροτονία τοῦ Θεοφ. Ἐψηφισμένου Μητροπολίτου Μύρων ἐτελέσθη τῇ 5ῃ Μαρτίου, Β΄. Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν.

Κατὰ ταύτην παρέστησαν συμπροσευχόμενοι ἐν τῷ Ἱερῷ Βήματι οἱ Σεβασμιώτ. Μητροπολῖται Θεοδωρουπόλεως κ. Λεόντιος, Ἰκονίου κ. Ἰάκωβος, Σελευκείας κ. Αἰμιλιανός καὶ Σταυρουπόλεως κ. Μάξιμος, καὶ οἱ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρῖται κ.κ. Συμεὼν Ἀμαρύλλιος, Ἀρχιγραμματεὺς καὶ Ἰωάννης, Ἐπίτροπος τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ἐν τῷ Παραθρονίῳ ὁ Ἐξοχώτατος κ. Γ. Ἀδοιανόπουλος, Ὑπουργὸς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας τῆς Ἑλλάδος, παρεπιδημῶν ἐν τῇ Πόλει ἡμῶν. Ὡσαύτως παρέστησαν συμπροσευχόμενοι οἱ Ἐντιμότ. κ. κ. Νικόλαος Καραγιώργος, Πρόξενος καὶ Ἐμμ. Μεγαλοοικονόμου, Ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος, Ἀλὶφ Τζεμπάρα, Γ. Πρόξενος τοῦ Λιβάνου, οἱ Ἐντιμ. Ἄρχοντες κ.κ. Βλαδίμηρος Μιρμίρογλου, Μ. Ῥήτωρ, Ἀχιλλεὺς Μόσχος, Μ. Χαρτοφύλαξ, Γεώργιος Χόλλεμπαχ, καὶ Ἐμμανουὴλ Φωτιάδης, Μ. Πρωτονοτάριος, οἱ Ἐντιμ. κ. κ. Καλούδης Λάσκαρης, Μέλος τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Μ. Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ Νομικὸς Σύμβουλος τῶν Πατριαρχείων, Δημοσθένης Γιαγτζόγλου καὶ Εὐστάθιος Σανταλτζόγλου, Νομικοὶ Σύμβουλοι τῶν Πατριαρχείων, οἱ σεβαστοὶ γονεῖς τοῦ νεοχειροτονηθέντος κ. Σωκράτης καὶ Μαριάνθη Κωνσταντινίδου, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κ. Χρῆστος Κωνσταντινίδης, ἀφιχθεὶς ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ κ. Γεώργιος Κυριακίδης, μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς ἀνεγέρσεως Ἱ. Ναῶν, πλεῖστοι ἐκ τῶν Ἐπιστημόνων, τῶν ἀνθρώπων τῶν Γραμμάτων καὶ τοῦ Ἐμπορίου, Ἐφοροεπιτροπαὶ καὶ Ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Σωματείων τῶν διαφόρων Κοινοτήτων καὶ δὴ τῆς Κοινότητος Σχουτάρεως, γενετείρας τοῦ Μητρ. Μύρων καὶ τῆς Ἀρμενικῆς ἐν αὐτῷ Κοινότητος καὶ πυκνότατον ἐκκλησίασμα ἐξ ὅλων τῶν σημείων τῆς Πόλεως, ὑπερπληρῶσαν τὸν Ἱ. Ναὸν καὶ τὴν αὐλήν. Περατωθείσης τῆς Θ. Λειτουργίας ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων ἀνελθὼν εἰς τὸν Θρόνον ἐποίησεν ἀπόλυσιν καὶ διένειμε τὸ ἀντίδωρον.

Κατὰ τὴν δεξίωσιν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἀρχιγραμματείας ὡμίλησεν ἡ Α. Θ. Παναγιότης καὶ ἀπήντησεν ὁ νεοχειροτονηθεὶς, δεχθεὶς ἀκολούθως τὰ συγχαρητήρια τῶν προσελθόντων.

Ἐπηκολούθησε γεῦμα εἰς ὃ μετὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος παρεκάθησαν οἱ Σεβ. Ἅγιοι

Ἀρχιερεῖς, ὁ Ὑπουργὸς κ. Γ. Ἀδριανόπουλος οἱ κ.κ. Ν. Καραγιώργος, Ε. Μεγαλοοικονόμου, ὁ Πανοσιολ. Ὑπογραμματεὺς καὶ οἱ κ.κ. Βλαδ. Μιρμίρογλου, Ἀχιλ. Μόσχος, Κ. Λάσκαρης, Δ. Γιαγτζόγλου, Ε. Σανταλτζόγλου, Γ. Χόλλεμπαχ, Ἰωάνν. Ἰβράκης, Γ. Κυριακίδης καὶ Χρ. Κωνσταντινίδης.

Ἡ Συντακτικὴ Συνέλευσις.

Ἐπὶ τῷ ἱστορικῷ γεγονότι τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως, ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Ἀθηναγόρας, ἀπέστειλε τῷ Ἐξοχωτάτῳ Ἀρχηγῷ τοῦ Κράτους κ. Τζεμὰλ Γκιουρσὲλ τὸ κάτωθι συγχαρητήριον τηλεγράφημα :

«Ἐξοχώτατον Στρατηγὸν
κ. Τζεμὰλ Γκιουρσὲλ
Ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους,
Εἰς Ἄγκυραν.

Χθὲς Κυριακήν, ἀνεπέμψαμεν δέησιν πρὸς τὸν Πανάγαθον Θεὸν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συγκροτήσεως καὶ ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως. Συγχαίροντες θερμῶς τῇ Ὑμετέρᾳ ἀγαπητῇ καὶ περισπουδάστῳ Ἐξοχότητι, εὐχόμεθα ἐπιτυχίαν εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς προσφιλοῦς ἡμῶν Πατρίδος Τουρκίας.
Φανάριον, 9 Ἰανουαρίου 1961.

† Πατριάρχης ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ»

Ὁ Γεν. Πρόξενος τῆς Μεγ. Βρεττανίας εἰς τὰ Πατριαρχεῖα.

Ὁ Ἐντιμ. κ. Γκόρντον Οὐΐττεριτζ, Γ. Πρόξενος τῆς Μεγ. Βρεττανίας ἐνταῦθα, προσελθὼν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τὸ Σάββατον, 7ην Ἰανουαρίου, ὑπέβαλε τῇ Α. Θ. Παναγιότητι τὰ συγχαρητήρια αὐτοῦ ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει καὶ ἐξητήσατο τὰς σεπτὰς Πατριαρχικὰς εὐχάς.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐδέξατο τὴν Α. Ἐντιμότητα καὶ ἐπεδαψίλευσεν αὐτῇ τὴν Ἁγίαν Πατριαρχικὴν εὐλογίαν.

Εἰς τὸν κ. Γεν. Πρόξενον ἀπεδόθησαν αἱ ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου προβλεπόμεναι τιμαί.

Ὁ Γεν. Πρόξενος τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα.

Ὁ Ἐντιμ. κ. Μπὲν Μπράουν, Γεν. Πρόξενος τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐνταῦθα, ἐπεσκέφθη τὴν Α. Θ. Παναγιότητα τῇ 11ῃ Ἰανουαρίου καὶ ὑπέβαλε τὰ ἐπὶ τῷ ἀρξαμένῳ νέῳ ἔτει συγχαρητήρια αὐτοῦ.

Τῇ Α. Ἐντιμότητι ἀπεδόθησαν αἱ ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου προβλεπόμεναι τιμαί.

Ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Γιουγκοσλαβίας εἰς τὰ Πατριαρχεῖα.

Ὁ Ἐξοχ. κ. Μιλὸς Τσάρεβιτς, τ. Πρεσβευτὴς τῆς Γιουγκοσλαβίας ἐν Ἀγκύρᾳ, ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει αὐτοῦ, προσελθὼν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τὴν 9ην Φεβρουαρίου, ἐν συνοδείᾳ τοῦ κ. Μιχαὴλ Πόποβιτς, Γ. Προξένου, ὑπέβαλε τὰ σέβη αὐτοῦ καὶ ἐξητήσατο τὰς ἁγίας Πατριαρχικὰς εὐχάς.

Ὁ Πατριάρχης μετὰ πολλῆς ἐγκαρδιότητος δεχθεὶς τὸν κ. Μιλὸς Τσάρεβιτς, ηὐχαρίστησεν αὐτὸν διὰ τὰς πρὸς τὸ Σεπτὸν Κέντρον τῆς Ὀρθοδοξίας ἐκδηλώσεις σεβασμοῦ καὶ ἀφισιώσε

ως αὐτοῦ, καὶ τὴν πολύτιμον συνεργασίαν κατὰ τὴν διαγενομένην ἐπίσκεψιν τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ Πατριάρχου Γιουγκοσλαβίας κ. Γερμανοῦ ἐνταῦθα.

Τὴν μεσημβρίαν πρὸς τιμὴν τοῦ ὑψηλοῦ ἐπισκέπτου παρετέθη ἐν τοῖς Πατριαρχείοις πρόγευμα, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολῖται Χαλκηδόνος, Πριγκηποννήσων, Ἰκονίου, Σελευκείας, ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Μιλήτου, καὶ ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιγραμματεὺς κ. Συμεών.

Κατά τε τὴν ἄφιξιν καὶ τὴν προπομπὴν ἀπεδόθησαν αἱ ὑπὸ τοῦ Πρωτοκόλλου προβλεπόμεναι τιμαί.

Τῇ 10ῃ ἰδίου, ὁ Πατριάρχης, ἀνταποκριθεὶς εἰς εὐλαβῆ πρόσκλησιν τοῦ κ. Μιχαὴλ Πόποβιτς, προσῆλθεν ἐν συνοδείᾳ τοῦ Σεβ. Μητρ. Σελευκείας εἰς δεξίωσιν πρὸς τιμὴν τοῦ κ. Μιλὸς Τσάρεβιτς, καὶ ἐπεδαψίλευσεν αὐτῷ, τῇ εὐγενεστ. συζύγῳ αὐτοῦ καὶ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ κ. Πόποβιτς τὴν ἁγίαν Πατριαρχικὴν εὐλογίαν.

Τὸν Πρεσβευτὴν καὶ τὴν κ. Μιλὸς Τσάρεβιτς, ἀναχωρήσαντας διὰ Βελιγράδιον, τῇ 14ῃ ἰδ. μηνός, προέπεμψεν ἀπὸ μέρους τοῦ Πατριάρχου ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ Σιρκετζῆ ὁ Πρωτοσυγκελλεύων Σεβ. Μητροπολίτης Σελευκείας, εὐχηθεὶς αὐτοῖς κατευόδιον.

Ἄφιξις Ἀρχιερέων

Τυχόντες κανονικῆς ἀδείας, ἀφίκοντο εἰς τὴν Πόλιν ἡμῶν ἀεροπορικῶς, οἱ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοποι Θυατείρων κ. Ἀθηναγόρας, ἐκ Λονδίνου, τῇ Παρασκευῇ, 10ῃ Φεβρουαρίου, καὶ Ἀμερικῆς κ. Ἰάκωβος μετὰ τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Μελόης κ. Αἰμιλιανοῦ, Μονίμου Ἀντιπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παρὰ τῇ ἐν Γενεύῃ ἕδρᾳ τοῦ Π. Σ. Ἐ. τῷ Σαββάτῳ, 11ῃ ἰδίου.

Ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὑπεδέχθη πάντας ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιάκονος καὶ ὡδήγησεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἔνθα καὶ ὑπέβαλον τὰ σέβη αὐτῶν τῷ Πατριάρχῃ, καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ μετὰ πολλῆς ἀγάπης καὶ ἐγκαρδιότητος.

Οἱ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοποι, Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς κ. Ἰάκωβος καὶ Θυατείρων κ. Ἀθηναγόρας, ἔσχον, κατὰ τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις παραμονὴν αὐτῶν, συνομιλίας μετὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἐπὶ ζητημάτων ἀφορώντων τὰς Ἐπαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὧν οὗτοι προΐστανται, ἰδιαιτέρως ἐπὶ ζητημάτων Πανορθοδόξου καὶ Παγχριστιανικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ δὴ ἐν σχέσει πρὸς τὴν συγκληθησομένην Πανορθόδοξον Συνδιάσκεψιν, ἐν Ρόδῳ κατὰ Σεπτέμβριον ἐ. ἔ., καὶ τὴν περὶ τὰ τέλη αὐτοῦ ἐν Νέῳ Δελχὶ τῶν Ἰνδιῶν συνερχομένην Γ΄. Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ Π. Σ. Ἐκκλησιῶν.

Αἱ Α. Σεβασμιότητες κατὰ τὴν ἐνταῦθα παραμονήν των ἐπεσκέφθησαν ἐν συνοδείᾳ τοῦ Πανοσιολ. Ὑπογραμματέως κ. Γαβριήλ, τὸν Ἐξοχ. Νομάρχην τῆς Πόλεως ἡμῶν Ταξίαρχον κ. Ρεφὶκ Τουλκὰ καὶ τοὺς Προξένους Ἀμερικῆς καὶ Ἑλλάδος.

Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Πανοσιολ. Μ. Ἀρχιμ. κ. Φιλαρέτου, μεταβὰς τὴν 14ην Φεβρουαρίου εἰς Ἄγκυραν, ἀεροπορικῶς ἐπεσκέφθη τοὺς Ἐξοχ. Ὑπουργούς, Ἐξωτερικῶν κ. Σελὶμ Σαρπὲρ καὶ Τουρισμοῦ κ. Τζιχὰτ Μπαμπάν.

Αἱ Α. Σεβασμιότητες ἀνεχώρησαν ἀεροπορικῶς, τὴν Παρασκευὴν 17ην ἰδίου. Ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου προέπεμψεν αὐτοὺς ἀπὸ μέρους τοῦ Πατριάρχου, ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιάκονος.

Μητροπολίτης Ἴμβρου καὶ Τενέδου·

Ἀπουσιάζων ἀπό τινος ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Μελίτων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πόλιν ἡμῶν τὸ ἀπόγευμα τῆς Τρίτης, 7ης Μαρτίου, ἵνα ἐπαναλάβῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ὡς μέλους τῆς Ἁγίας καὶ Ἱ. Συνόδου.

Ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὑπεδέχθη αὐτὸν ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Ἀγάπιος.

Ἡ Α. Σεβασμιότης, τὴν ἐπιούσαν, ὑπέβαλε τὰ ἑαυτῆς σέβη τῇ Α. Θ. Παναγιότητι, γεναμένη δεκτὴ μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ ἐγκαρδιότητος.

Ἐπίσκοπος Μυρίνης

Προερχόμενος ἐξ Ἀμερικῆς, ἀφίκετο ἀεροπορικῶς, μέσῳ Ἀθηνῶν, τῇ 30ῇ Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Μυρίνης κ. Χρυσόστομος Παπαλάμπρου, ἄρτι ἐκλεγεὶς ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς Β. Ἐπίσκοπος τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας καὶ Ν. Ζηλανδίας, καὶ ἐν Ἀμερικῇ χειροτονηθείς, ἔνθα εἰργάσθη ὡς Ἱερατ. Προϊστάμενος, εἰς διαφόρους Κοινότητας εὐδοκίμως, ἐπὶ τριάκοντα καὶ τρία συναπτὰ ἔτη.

Ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, τὸν Θεοφιλ. Μυρίνης ὑπεδέχθη ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ ὁ Πανοσιολ. Ὑπογραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱ. Συνόδου καὶ ὡδήγησεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ἔνθα ἐγένετο δεκτὸς παρὰ τοῦ Πατριάρχου μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ ἐγκαρδιότητος καὶ ἐκρατήθη ὡς φιλοξενούμενος παρ' Αὐτῷ.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐνταῦθα παραμονῆς αὐτοῦ ὁ Θεοφιλ. Μυρίνης ἔλαβεν ἐν λεπτομερείαις παρὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁδηγίας καὶ κατευθύνσεις ἐφ' ὅλων τῶν ἀπασχολούντων τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴν Αὐστραλίας προβλημάτων, ἧς ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει συνεχῶς. Τῇ Κυριακῇ τοῦ Ἀσώτου, 5η Ἰανουαρίου προτροπῇ καὶ ἀδείᾳ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐτέλεσε τὴν Θ. Λειτουργίαν ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ Ἁγίου Νικολάου, ἐν μέσῳ πυκνοτάτου ἐκκλησιάσματος καὶ ἐκήρυξε τὸν Θ. λόγον, τῇ δὲ 7η Ἰανουαρίου, λαβὼν τὴν Πατριαρχικὴν εὐλογίαν, ἀνεχώρησε μέσῳ Ἀθηνῶν δι' Αὐστραλίαν, προπεμφθεὶς ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ ὑπὸ τοῦ Πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιακόνου.

Μνημόσυνον ἀειμνήστου Μητροπολίτου Κυδωνιῶν.

Ἡ Κοινότης Γαλατᾶ, τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Κυδωνιῶν κυροῦ Ἀγαθαγγέλου, χρηματίσαντος ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν Ἀρχιερατικῶς Προϊσταμένου αὐτῆς, ἐτέλεσεν ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τὴν Κυριακήν, 22αν Ἰανουαρίου ἑξάμηνον μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Τῆς Θ. Λειτουργίας προέστη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Προικοννήσου κ. Φιλόθεος, συμπαραστατούμενος ὑπὸ τοῦ Ἱ. Κλήρου τῆς Κοινότητος. Τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ἀντεπροσώπευσεν ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Ἀγάπιος.

Χειροθεσίαι Ἄρχοντος Πρωτοψάλτου καὶ Ἄρχοντος Λαμπαδαρίου

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Πατριάρχης μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς Θ. Λειτουργίας, τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως ἐν ἰδιαιτέρᾳ τελετῇ ἐχειροθέτησε τὸν Μουσικολ. κ. Θρασύβουλον Στανίτσαν εἰς Ἄρχοντα Πρωτοψάλτην τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ τὸν Μουσικολ. κ. Νικόλαον Δανιηλίδην εἰς Ἄρχοντα Λαμπαδάριον, συγχαρεὶς αὐτοῖς καὶ εὐχηθεὶς τὴν ἄνωθεν ἐνίσχυσιν.

Ἅγιον Ὄρος.

Παρεσχέθη ἄδεια μεταβάσεως εἰς Ἅγιον Ὄρος τοῖς :

Αἰδεσ. κ. κ. Ἔρνστ Μπέϊχμαν, Μπέρναρντ Σοῦλτζε καὶ Πὼλ Λεόχοβέ, Ρωμαιοκαθολικοῖς Ἱερεῦσι, Χάρβλντ Σρούεντερ, Ἀμερικανῷ καὶ Βίκτωρι Ἄμερσον, Νορβηγῷ ποιμέσι, Γκέρχαρντ Μόχελ, Ντίετερ - Σέβερντφεγκερ καὶ Ντήτριχ Βίλχε, Γερμανοῖς Εὐαγγελικοῖς ποιμέσι, τῷ Ἐντιμολ. Ἠλίᾳ Κολοφωλιᾷ, Ἄρχοντι Δεπουτάτῳ τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Ἐλλογ. κ.κ. Ντέϊβις Κλίφτχιλ, Ρίτσαρντ Χέντσκομπ καὶ Τζέϊμσον Οὐώκερ, Καθηγηταῖς ἐν τῷ ἐνταῦθα Ἀγγλικῷ Γυμνασίῳ Ἀρρένων, Χέλμουτ Φλοῦμε, Διευθυντῇ, Χάϊνς Σμὶτ καὶ Κοὺρτ Ζίμπερτ τοῦ ἐν Ἀθήναις Γερμανικοῦ Γυμνασίου, Ζὰν Ρίσμπεργκ, Σουηδῷ διαβιουμένῳ, Γεωργίῳ Ἰάσωνι Βελισσαράτῳ, ἐξ Ἁγίου Φραγκίσκου, Γεωργίῳ Δημητράκῳ, ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Χριστοφόρῳ Ματσέφσκυ, Γερμανῷ Εὐαγγελικῷ, ὑποτρόφῳ ἐν τῇ Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

(†) ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΣΑΝΗΣ

Ἐφησυχάζων ἀπὸ ἐτῶν, ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ, πλήρης ἡμερῶν τῇ 7ῃ Ἰανουαρίου ὁ ἀείμνηστος Πρεσβύτερος Βασίλειος Τσάνης.

Καθοσιωθεὶς εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἱ. Κλήρου, πρὸ τριακονταετίας ὑπηρέτησεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὴν Κοινότητα Παναγίας Μουχλίου, παρασχὼν μὲ τὴν εὐσέβειαν, εὐλάβειαν καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς πολυτίμους εὐκαιρίας ψυχικῆς ἀνατάσεως καὶ στροφῆς αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Ἐν ὑπομονῇ καὶ ἐγκαρτερήσει πολλῇ ἀντίκρυσε τὰς διαφόρους δοκιμασίας τῆς ζωῆς. Ἁπλοῦς καὶ ἀπέριττος ὁ ἀείμνηστος ἐδίδασκε μὲ τὴν σιωπήν, τὴν προσήλωσίν του εἰς τὸ καθῆκον ἀποσυρθεὶς δὲ τῆς ἐνεργοῦ διακονίας ἀπὸ ἐτῶν ἐτύγχανε μερίμνης τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν καὶ τῆς ἐνισχύσεως ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ Ἱ. Κλήρου.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ἅμα τῇ ἐξαγγελίᾳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐνετείλατο τῷ Πρωτοσυγκελλεύοντι, ὅπως μεριμνήσῃ τὰ τῆς κηδείας αὐτοῦ, ἡ ὁποία καὶ ἐγένετο ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ Μεταμορφώσεως Σισλῆ, τῇ 8ῃ Ἰανουαρίου ἡ δὲ ταφὴ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ Νεκροτοφείῳ.

Τῆς κηδείας προέστη ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Δαφνουσίας κ. Γρηγόριος, συμμετεχόντων τοῦ Πανοσιολ. Μ. Ἀρχιμανδρίτου κ. Φιλαρέτου, τοῦ Πανοσ. Ἀρχιμ. κ. Βασιλείου Ἀνθουλάκη, τοῦ Αἰδ. Οἰκονόμου κ. Γερμανοῦ Ἀνδρεάδου καὶ τοῦ Αἰδ. Σακελλίωνος κ. Νικολάου Σαμοπούλου.

Παρέστησαν συμπροσευχόμενοι ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ὁ Πανοσιολ. Ὑπογραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου κ. Γαβριήλ, ὁ Πρωτοσυγκελλεύων Σεβ. Μητρ. Σελευκείας κ. Αἰμιλιανὸς καὶ εὐλαβεῖς Χριστιανοί.

Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ Γ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

Πλήρης ἡμερῶν ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον, τῇ Δευτέρᾳ, 13ῃ Φεβρουαρίου ἐ. ἔ., σεβαστὴ Δέσποινα, ἡ Βασιλικὴ Γεωργιάδου, προσφιλὴς μήτηρ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πριγκηποννήσων κ. Δωροθέου.

Ἡ ἀείμνηστος, γεννηθεῖσα τῷ 1871 ἐν Ἀρβανιτοχωρίῳ Βέϊκοζ, τῆς Ἐπαρχίας Χαλκηδόνος, ἔτυχε χριστιανοπρεποῦς ἀγωγῆς, διακριτικοῦ γνωρίσματος εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς αὐτῆς.

Εὐτυχήσασα νὰ ἀποτελέσῃ οἰκογένειαν, στερρῶς ἐχομένην τῶν εὐγενῶν Χριστιανικῶν ἀρχῶν, ἐγαλούχησεν ἑπτὰ τέκνα, ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, καὶ ἠξιώθη νὰ ἴδῃ ἕνα ἐκ τῶν υἱῶν αὐτῆς τετιμημένον διὰ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος καὶ ἐπίλεκτον κατέχοντα θέσιν ἐν τῇ Ἱεραρχίᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Καὶ οὐ διέλειπεν ὡς ἀφωσιωμένη σύζυγος καὶ φιλόστοργος μήτηρ, καλλιεργοῦσα ἐν αὐτῇ τὰς

Χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα ἅτινα ἀποφαίνουσι τὸν ἄνθρωπον κορωνίδα τῆς δημιουργίας καὶ ἀνεκτίμητον ἠθικὴν ἀξίαν ἔχοντα ἐν τῷ κόσμῳ.

Ὅσοι ηὐτύχησαν νὰ γνωρίσωσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν ἀείμνηστον Βασιλικὴν Γεωργιάδου, ἐκπροσωποῦσαν τὰς σεβασμίας μορφὰς τῶν παλαιῶν Ἀρχοντικῶν Φαναριωτικῶς Οἴκων, θὰ διατηρῶσι ζωηρῶς εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν τὴν γλυκεῖαν φυσιογνωμίαν αὐτῆς, τοὺς ἀνεπιτηδεύτους τρόπους εὐγενείας καὶ διάχυτον τὴν ἐκ τοῦ ἔσω κόσμου αὐτῆς ἐκπηγάζουσαν ἀγαθότητα.

Κύριος ὁ Θεὸς ν' ἀναπαύσῃ τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἐκεῖ ἔνθα ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου Αὐτοῦ.

Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτῆς.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Athenagoras Kokkinakis, Parents and Priests as Servants or Redemption. An Interpretation of the Doctrines of the Eastern Orthodox Church on the Sacraments of Matrimony and Priesthood, New York : Morehouse—Gorham Co., 1958, pp. 205.

Ὑφίσταται ἀναμφιβόλως μία ἔλλειψις βιβλίων εἰς τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν ἐπὶ τῶν Ὀρθοδόξων μυστηρίων. 1) Ὡς ἐκ τούτου, τὸ παρὸν ἔργον, ὅπερ διαπραγματεύεται τὰ περὶ τῶν μυστηρίων τοῦ γάμου καὶ τῆς ἱερωσύνης, ἐνέχει ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα. Ὁ σεβ. συγγραφεύς, παρουσιάζων τὸ ὑλικὸν αὐτοῦ, χρησιμοποιεῖ μίαν ἐπιστημονικὴν θεολογικὴν μέθοδον καὶ γλῶσσαν, κατανοουμένην ὄχι μόνον ὑπὸ τῶν θεολόγων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ παντὸς ἐνδιαφερομένου ἀναγνώστου, τῆς Ἀνατολικῆς ἢ Δυτικῆς Παραδόσεως. Τὰ σύντομα κεφάλαια τοῦ βιβλίου τούτου, μετ' ἐνιαχοῦ συντόμων περιλήψεων, καὶ τὰ σημεῖα, ἅτινα προβάλλουσι πρὸς συζήτησιν ἐν ἑκάστῳ ἐξ αὐτῶν, θεωροῦνται πολὺ ὠφέλιμα διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ μετὰ χεῖρας ἔργου ὑπὸ διαφόρων κύκλων μελέτης ἐντὸς τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ ἔλλειψις βιβλιογραφικοῦ καταλόγου εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναπληρωθῇ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ τέλει σημειώσεων καὶ τοῦ Βιβλιογραφικοῦ Καταλόγου τοῦ π. Τιμοθέου Ἀνδρέου. Τὰ γραφικὰ χωρία λαμβάνονται ἐκ διαφόρων Ἀγγλικῶν μεταφράσεων, ἀλλὰ τινὰ ἐξ αὐτῶν μεταφράζονται ἀπ' εὐθείας ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ συγγραφέως, ὅστις μεταφράζει ἐπίσης τὰς διαφόρους εὐχὰς καὶ τὰς δύο ἀκολουθίας: τοῦ γάμου καὶ τῆς χειροτονίας εἰς τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης. Τοῦτο βοηθεῖ τὸν ἀναγνώστην ὅπως κατανοήσῃ κατὰ ἕνα ἄμεσον τρόπον τὴν ἔννοιαν τῶν δύο μυστηρίων, καθὼς παρουσιάζονται ὑπὸ τὸν λειτουργικὸν αὐτῶν τύπον. Ἀκολούθως ὁ συγγραφεὺς θίγει τὸ ζήτημα τῆς ἀποκτήσεως ὡραίων καὶ ἐπακριβῶν μεταφράσεων τῶν θησαυρῶν τῆς Ὀρθοδόξου λατρείας εἰς ἄλλας γλώσσας, γενομένας ὑπὸ ἱκανῶν ἐπιστημόνων (σ. 9—10).

Τὸ Α΄ Μέρος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ (σ. 23—90) περιλαμβάνει τὰ διάφορα σημεῖα, ἅτινα συνδέονται πρὸς τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. Ἡ ἔννοια τοῦ γάμου ὡς ἑνὸς τῶν ἑπτὰ μυστηρίων θαυμασίως περιγράφεται εἰς τὰς σελίδας 35, 37 καὶ 39.

---

1) Dean Timothy Andrews, The Eastern Orthodox Church. A Bibliography, sec. ed., New York 21, N. Y. : Greek Archdiocese—Publication Department, 1957.

Ὁ γάμος θεωρεῖται μία «κοινὴ διὰ βίου σύζευξις» (σ. 45), ἥτις παύει νὰ ὑφίσταται διὰ τοῦ φυσικοῦ θανάτου ἢ τοῦ διαζυγίου, παρεχομένου λόγῳ μοιχείας, διαπραττομένης ὑπὸ ἑνὸς τῶν συζύγων, ἢ ἕνεκα ἄλλων λόγων, τοὺς ὁποίους παραθέτει τὸ Κανονικὸν Δίκαιον. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποφεύγει τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ πνεύματος τῆς αὐστηρότητος, τῆς νομικότητος ἢ τῆς διαφυγῆς καὶ καθοδηγεῖται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς πραγματικότητος, τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς προτιμήσεως τοῦ ἐλάσσονος κακοῦ (σ. 47—54).

Ὁ σεβ. συγγραφεὺς ἐπὶ τοῦ πολλαχῶς σήμερον συζητουμένου θέματος τῆς τρομακτικῆς αὐξήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πληθυσμοῦ καὶ τῶν παρεμφερῶν προβλημάτων, παρουσιάζει τὴν γνωστὴν Ὀρθόδοξον θέσιν, καθ' ἣν «ἡ τεκνογονία εἶναι καθῆκον ὅλων ὅσοι ἔδωκαν ἀμοιβαίαν ὑπόσχεσιν γάμου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ Ἐκκλησία ἀπορρίπτει πᾶσαν πρότασιν περὶ ἀνοχῆς ὅλων τῶν παρὰ φύσιν καὶ ἐπικινδύνων πράξεων, ὡς εἶναι ἡ ἀποβολή, ἡ προγραμματισμένη τεκνογονία, ὁ ἔλεγχος καὶ ὁ περιορισμὸς τῶν γεννήσεων καὶ πᾶν ἄλλο μέτρον, ὅπερ ἀντιτίθεται πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν τοῦ γάμου» (σ. 55). Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, θὰ ηὔχετό τις ὅπως ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ θεολογία στρέψωσι τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ προσφέρωσι λύσεις ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου τούτου θέματος, χωρὶς νὰ ἀπολέσωσι τὰς βασικὰς ἐπὶ τούτου ἀντιλήψεις αὐτῶν.

Ἐπὶ τῶν μικτῶν γάμων λέγεται, ὅτι «ὁ γάμος ἑνὸς Ὀρθοδόξου μεθ' ἑνὸς μὴ Ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ... εἶναι ἀνεκτὸς ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μόνον μετὰ τὴν πλήρωσιν ὡρισμένων προϋποθέσεων». Ὁ μικτὸς γάμος «μολονότι ἐπιτρέπεται, δὲν θεωρεῖται μολαταῦτα λυσιτελὴς» (σ. 68).

Τέλος, περιγράφεται ἡ σημασία διαφόρων συμβολικῶν πράξεων, συνδεομένων μετὰ τοῦ μυστηρίου, ὅπως εἶναι, ἡ ἀλλαγὴ τῶν δακτυλίων καὶ τῶν στεφάνων, ἡ προσφορὰ τοῦ κοινοῦ ποτηρίου καὶ ἡ τρισσὴ περιφορὰ τῶν νεονύμφων πέριξ τῆς τραπέζης. Γίνεται ὡσαύτως λόγος καὶ περὶ τοῦ ἐθίμου ἐκείνου, καθ' ὃ ὁ νυμφίος καὶ ἡ νύμφη κρατοῦσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἀνημμένας λαμπάδας, μὴ ἐν χρήσει εἰς ὅλας τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας (σ. 72—6).

Τὸ Β΄ Μέρος τοῦ βιβλίου ἀφιεροῦται εἰς τὴν μελέτην τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης (σ. 91—178), ἡ οὐσία τοῦ ὁποίου ἐξετάζεται ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς τελειώσεώς της δι' Αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ.

Ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, συμμετέχουσιν εἰς τὴν ἱερωσύνην τῶν λαϊκῶν, ἀλλ' ἰδιαιτέρως ὑφίσταται ἡ ἱερωσύνη τῶν κληρικῶν, οἵτινες λαμβάνουσιν ἐκτὸς τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν «τὴν κλῆσιν καὶ τὸ δῶρον τῆς Ἱερωσύνης τοῦ Χριστοῦ διὰ νὰ δρῶσιν ὡς ἀντιπρόσωποι Αὐτοῦ διὰ τὴν συνέχισιν τῆς σωτηριώδους Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀποστολῆς» (σ. 109). «Ἡ Ἱερωσύνη τῶν

Ὀρθοδόξων Λαϊκῶν» εἶναι ὁ τίτλος ἑνὸς κεφαλαίου (σ. 110—8), καὶ κατόπιν ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάπτυξις τῆς εἰδικῆς ἱερωσύνης τῶν κληρικῶν.

Κατὰ τὸν συγγραφέα, ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία διετήρησε τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης καὶ τὴν ἀρχαίαν τάξιν τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τῶν μελῶν ταύτης. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, Ὀρθόδοξοί τινες Ἐκκλησίαι καὶ θεολόγοι ἀνεγνώρισαν τὸ κῦρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ὑπὸ τὴν προοπτικὴν τῆς ἐκδόσεως τελικῆς καὶ ἐπισήμου ἀποφάσεως ὑπὸ μιᾶς πανορθοδόξου Οἰκουμενικῆς Συνόδου (σ. 123—5, 143, 152). Ὁ συγγραφεύς, ἀναπτύσσων τὰ περὶ τῶν Ὀρθοδοξοαγγλικανικῶν σχέσεων, φαίνεται νὰ θέλῃ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις ἐπέδρασεν ἀρνητικῶς ἐπ' αὐτῶν. «Φαίνεται ὅτι αἱ οἰκουμενικαὶ συναθροίσεις, αἱ καλούμεναι ὑπὸ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἔφερον ἓν τέλος εἰς τὰς συναντήσεις τῶν ἐπιτροπῶν Ὀρθοδόξων καὶ Ἀγγλικανῶν» (σ. 125). Ἡ ἱστορία ὅμως τῶν σχέσεων τούτων καταδεικνύει τὴν ὑφισταμένην θερμὴν συνεργασίαν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Κινήσει καὶ ἀποδίδει τὴν ἀργοπορίαν τῆς συγκλήσεως τῶν ὡς ἄνω διασκέψεων εἰς ἄλλα εἰδικὰ ἐξωτερικὰ αἴτια.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου τούτου, ἕνεκα τῶν νεωτερισμῶν καὶ τῶν ἀταξιῶν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν δογματικὸν τομέα, νομίζει ὅτι «τὸ πρόβλημα τοῦ κύρους τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς ἱερωσύνης χρειάζεται τὴν ἐκ νέου ἐκτίμησιν—ἀξιολόγησιν καὶ ἐπανεξέτασιν» (σ. 153).

Ἐν κατακλεῖδι, ἡ ὡς ἄνω ἐργασία θὰ εἶναι ὀρθὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς μία σημαντικὴ συμβολή, ἀπὸ Ὀρθοδόξου πλευρᾶς, εἰς τὸν οἰκουμενικὸν διάλογον ἐπὶ τῆς ἐννοίας καὶ κατανοήσεως τῶν μυστηρίων.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

«ORTODOKSIA» — Ahlâki ve Dinî Resale
İmtiyaz sahibi ve Umum Neşriyat Müdürü
Adalar Metropoliti, DOROTEOS YEORGIADIS
Büyükada, Çınar caddesi, 62.
Basıldığı yer ve tarih : 30)5)1961.
Rum Patrikhanesi adına, Yani Yurduseven Matbaası.

«ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ»
Τριμηνιαῖον Ἠθικοθρησκευτικὸν Περιοδικὸν
Ἰδιοκτήτης — Διευθυντής :
Ὁ Μητροπολίτης Πριγκηποννήσων Δωρόθεος